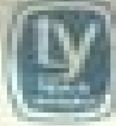
uğur mumcu

sakıncalı piyade

23.Basım

Table of Contents

Uğur Mumcu - Sakıncalı Piyade

YAŞAMIN GERÇEĞİ UYDURMANIN SINIRLARINI AŞIYOR

Aziz Nesin

Ellerin dert görmesin Uğur Mumcu! "Sakıncalı Piyade"yi yazdığın için, eline sağlık, ağzına sağlık, canına sağlık...

Kendi yazdıklarıma gülemem. Ama senin yazılarını gülerek okudum. "Acı acı gülmek" deyimi vardır ya, işte öyle, acı acı güldüm.

Bir yazında anlattığın olayın sonunda, tıpkı halkımızın ağzıyla "Güler misin, ağlar mısın?" diyorsun. Yazılarını okurken, içimde, gülmekle ağlamak arası bir burukluk duydum. Üstelik, otuz yıl önceleri, askeri mahkemeler ve sıkıyönetim mahkemeleri önünde yargılanışlarımı da anımsadım. Hemen hemen aynı şeylerdi başımıza gelenler. Yalnız, arada otuz yıllık zorunlu bir takvim ilerlemesi olduğu için, bizi yargılayanlar çok daha serttiler, katıydılar, örneğin, sıkıyönetim mahkemesinde bir sanığı bir avukatın savunabilmesi için, buna sıkıyönetim komutanının izin vermesi gerekirdi. Sıkıyönetim Komutanlarına avukat beğendirmek zordu. Bu yüzden avukatlar, sıkıyönetim sanıklarının avukatlığını almak istemezlerdi. Seksen yaşındaki babam, avukat yazıhanelerini kapı kapı dolaşıp beni savunacak avukatı boşuboşuna aramıştı. O gün bu gün, gönüllü bile olsalar, siyasal davalarımda avukat tutmak istemem.

Aradan geçen otuz yılda, hiç olmazsa, cellâtlar da gülümsemesini öğrenmişler. Gülümsemek, bu bir insanlık belirtisidir!

Başımızdan öyle olaylar geçer ki, o durumlarda "Anlatsan, kimse inanmaz!" deriz. 12 Mart sonrası, pekçok namuslu aydının, yurtseverlerimizin başından "Anlatsan, kimse inanmaz" denilecek olağanüstü olaylar geçti. Sen, anlatsan kimsenin inanmayacağı başından geçmiş olayları, bütün doğruluğuyla, her okuyanı inandıracak biçimde yazmışsın. Alabildiğine yalınlıkla ve söyleşi havasında yazdığın için kolaylık ve rahatlıkla okunan bu anlatılarda

hem olağanlık, hem de olağanüstülük var. Olağandır; çünkü bu olaylar ya da benzerleri herkesin başına gelmiştir, gelmeyenlerin başına da gelebilir. Olağanüstüdür; çünkü bunlar mantık dışı, akıl dışı,.saçmalık sınırlarını bile aşan zırtapozluklardır. Daha da kötüsü, bu zırtapozlukları, koşullanmış kafalar Türkiye'nin yararına sanarak yapmışlardır.

Yaşamın katı gerçeği, bütün uydurmaların sınırını aşar. İnsanoğlu öyle katı gerçekler yaşar ki, bunları yaşamadan uydurmanın olanağı yoktur. İşte bu yüzden yaşanmış kimi olaylar, anlatınca kimsenin inanmayacağı denli gerçekten daha gerçektirler. Oysa ülkemizin insanları, 62 yaşımın aklımın erdiği yarım yüzyılı içinde sürekli olarak, anlatılsa kimsenin inanmayacağı, inanamayacağı olayları yaşamışlardır, yaşamaktadırlar.

Uğur Mumcu'nun "Sakıncalı Piyade"sinde gülmece, yaşamın kendi gerçeğinde varolunca daha somutlaşarak ortaya çıkıyor; daha da etkili oluyor, örneğin, "Bir hukuk doçentinin ishal oluşu, Anayasa Mahkemesi İçtihat Kararlarına geçti." denilse bu bir gülmecedir ama, soyuttur ve geneldir,- bu yüzden de etkin olmaz. Ama, adıyla sanıyla bildirilen bir hukuk doçentinin, askeri mahkemesinin huzurunda, kendini, ishal olduğu için, gizli örgütün toplantısını dikkatle izleyemediğini, çünkü sık sık helaya gitmek zorunda kaldığını söyleyerek savunmaya kalkışı, sonra da savunmanın Resmi Gazete'de yayınlanışı, gülmecenin en somut örneğidir. Anlatılan olayı okurken, bir güldürü sahnesi seyreder gibi biz de yaşar ve o güldürüye katılırız. Bence, Sakıncalı Piyade’nin gülmece olarak başarısı, yaşanmış olaylardaki gülmeceyi somutlaştırmış olmasıdır. Bu bakımdan "Sakıncalı Piyade", yakın geçmişimizin en yağlı-kara lekesi olan 12 Mart'ın ıcığını cıcığını çıkaran belgesel bir yapıttır.

Halkımız öteden beri gülmeceyi, işine yarar bir aygıt olarak kullanmıştır. Nasıl açar denilen aygıtla kilit açılıyorsa, nasıl bıçak denilen aygıtla ekmek kesiliyorsa, gülmece denilen aygıtla da halkımız çıkmazlarına çıkar yol bulmakta, karmaşık sorunlarını çözümlemektedir. Kısacası gülmece, üretim toplumlarının ve üretmen sınıfların işine yarayan bir aygıttır. Sakıncalı Piyade nasıl mı işimize yarayacak?-Onun yararları pekçok... Ama en başta, faşizme özenenleri yıldırması, umutsuzluğa düşürmesidir. Çünkü, faşist özençlileri, dikta heveslileri, ellerine geçen fırsatlarda nice zart zurt

ederlerse etsinler, sonunda, "Sakıncalı Piyade"de olduğu gibi, alay edileceklerini, maskara olacaklarını, ister istemez anlayacaklar, korkacaklardır. Faşizme geçit yok! Bu geçidi tıkayacak en iyi engel, faşizmin alay konusu hırtlıklarını ortaya koymaktır.

Bizi acılı acılı güldürdün, düşündürdün, sağol Uğur Mumcu!

KAÇMA ŞÜPHESİ VARDIR

Bir adam durup dururken tutuklanmaz. Tutuklanması için suç işlemiş olması gerekir.. Bir kimsenin suç işlediğine ilişkin güçlü belirti varsa, o kişi tutuklanabilir. Hakkında dava açılan herkesin tutuklanması diye bir kural yoktur.

Yoktur amma, gel bunu Sıkıyönetimcilere dinlet, din-letebilirsen. Şöyle bir sıralarsak, suç işlediğine ilişkin güçlü belirtiler bulunan bir kimse, eğer suçu ağır cezalık ise tutuklanabilir. Başka?. Başkası şu: Suç devlet ve hükümet nüfuzunu kırıyorsa, sanık yine tutuklanabilir... Ayrıca, sanığın kaçma şüphesi varsa ya da suç kanıtlarını değiştirme ya da suç ortaklarını yalana zorlama sakıncası varsa, mahkeme sanığı tutuklayabilir.. Bir koşul daha var. Sanık işsiz güçsüz takımındansa, yeri yurdu adresi yoksa, yani türkçesiyle ipsiz sapsız biriyse, sanık mahkemece tutuklanabilir.

18 Mart 1971 günü, Ankara Birinci Ağır Ceza Mahkemesi'nde bir davam var. Davayı Basın Savcısı Zekâi Turan açmış. Bir ara, bu dava için "gıyabî" olarak tutuklandım. Neyse, Prof. Uğur Alacakaptan imdadıma yetişti, tutukluluk kararına itiraz ettik ve yargılanmanın tutuksuz olarak yapılmasını sağladık.

Suç da büyüktü hani.. "Orduya hakaret". Devir 12 Mart devri. Adamın hiç gözünün yaşına bakmazlar. Savcı Zekâi Turan, Siyasal Bilimler Fakültesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Yılmaz Günal, bilirkişi seçmiş. Yılmaz Günal da raporunu vermiş: "Sanık yazısında ordu uyanık olmalı demiş, orduya uyanık ol demek, ordunun uyanık olmadığını kabul etmek demektir. Oysa "Türk Ordusu uyanıktır" gibisinden bir rapor.

Savcı tutuklanmamı istiyor. Sorgu Yargıcı tutuklama istemini yerinde görmeyince, dosya, nöbetçi mahkemeye geliyor. Yargıç da, kim biliyor musunuz? Lütfü Erdemir. Yani boraks madeninin devletleştirilmesini isteyen TRT programcısını "emperyalizmi kötü gösteriyor" gerekçesiyle mahkûm eden yargıç. O da, sorgu yargıcının kararını onaylamayınca, hakkımda tutukluk kararı çıkıveriyor. Ben o günlerde, Ankara Mahkemelerinde bilirkişilik yapıyorum. Mahkemelerde çalışan bir dost haber veriyor. Ben de doğru Alacakaptan'a. O da bir dilekçe yazıyor. Üçüncü Ağır Ceza Mahkemesi tutukluluğu kaldırıyor.

18 Mart günü işte o davanın ilk duruşmasına gidiyorum. Devrim Gazetesi Yazıişleri Müdürü Uluç Gürkan ile birlikte, mahkemeye çıkıyoruz ve ilk oturumda beraat ediyoruz.

O günün gecesi, Avukat Turan Tamar'da yemekteyiz. Prof. Mümtaz Soysal da gelecek. Birlikte, hem Soysal'ın serbest bırakılışını kutlayacağız, hem de benim beraatımı.

Telefon çaldı. Karşımdaki ses Adil Özkol'un eşinin. Ağlıyor:

— Adil'i aldılar, seni de alacaklar... Ben de eve, anneme telefon ettim:

— Anne, arayan soran oldu mu? Olmamış.

Fakat biraz sonra annem telâşla beni arıyor:

— Oğlum polisler geldi, seni sordular...

Ben ne yapayım? Şimdi eve gidip, çamaşırlarımı hazırlayıp, teslim olsam iyi... İyi ama, ya yolda, kaçıyor diye vururlarsa. O günler öyle.. Sokak ortasında takır takır adam vuruyorlar. Gerekçe de hazır: Güvenlik Kuvvetlerine ateş açan anarşistler silâh çatışması sonunda ölü olarak ele geçtiler. Gerçi, bu düşünceye olasılık tanımıyorum pek amma, yine de ne olur, ne olmaz.

Telefonla Sıkıyönetim Komutanlığını arıyorum. Adımı söylüyorum.

— Beni arıyormuşsunuz, nereye teslim olayım?

— Bizim bir bilgimiz yok efendim...

Sıkıyönetim Savcılığını arıyorum. Onlardan da bir yanıt alamıyorum.

Ankara Emniyet Müdürlüğüne telefon ediyorum.

— Bizde adınız yok? Herhalde Sıkıyönetimin işidir.

Allah Allah, biri bizi işletiyor mu yoksa?

Yıldırım Bölge Tutukevine telefon ediyorum. Oradan da yanıt alamadım:

— Bizim bir bilgimiz yok...

Ben de galiba, kendimi zorla tutuklatacağım. Avukat Turan Tamar'a dönüp:

— Tutukluluktan istifa ettim... diyorum amma, yine de aramaya devam ediyorum.

Yok kimse kabul etmeyecek, açıkta kalacağım... Açıkta kalacağım ve üniversiteye giremeyen öğrencilere döneceğim.

Bir de, Mamak Tutukevine telefon ediyorum:

— Nasıl olsa, oraya geleceğim amma, ben kime teslim olayım?

Kimsenin beni kabule niyeti yok...

Neyse sonunda, Ankara Emniyet Müdürlüğüne gidip teslim oldum. Durumu da anlattım. Anlayışla karşıladılar.

Ankara Emniyet Müdürlüğünden, önce doğru, Mamak Cezaevine gittik. Emniyet görevlileri, gerçekten çok nazik davranıyorlardı. Birlikte, cezaevinin bulunduğu 28 inci Tümen Nizamiyesine gittik.

— Bu beyi teslim edeceğiz. Tutuklanmış da, siyasî.. Üsteğmen beni şöyle bir süzdü:

— Ben karışmam... dedi. Herhalde ben karışacağım!

Neyse, sağa sola telefonlar, telsiz konuşmaları, sonunda, Sıkıyönetim Komutanlığının emri ile gözaltına alındığım anlaşılıyor. Hemen, Muhabere Okulu Cezaevine yollandık. Koğuşa "iyi akşamlar" diyerek girdim. Prof. Uğur Alacakaptan, Doçent Mukbil Özyörük ve Asistan Adil Özkol, bir sobanın başında ısınıyorlardı. Alacakaptan:

— Gözümüz yolda kalmıştı... diyor.

Gülüyoruz.

Bunları neden anlatıyorum? Neden mi? Şundan: On gün sonra mahkemeye çıktım ve "kaçma şüphesi vardır" gerekçesiyle tutuklandım!

Güler misin, ağlar mısın?

Cezaevinden hemen bu tutuklama kararına itiraz ettim. Kaçma şüphesi gerekçesiyle tutuklanmamın, yasaya ters düştüğünü anlattım. Sonra devam ettim: İşlediğimi ileri sürdüğünüz suç, Demirel hükümeti döneminde işlenmiştir. Bu hükümet ise, Cumhuriyetin geleceğini tehlikeye sokmak suçundan istifaya zorlanmıştır, öyleyse suç, devlet ve hükümet nüfuzunu kıran suçlardan sayılmaz.

Sıkıyönetim hukukçularının hiç böyle tartışmalara girmeye niyetleri yoktu. Hemen karar geldi:

— Oybirliği ile reddine...

Tutuklanmak için çalmadığım kapı kalmadı, sonunda kaçma şüphesi vardır gerekçesiyle tutuklandım.

Dava önce, Ceza Yasasının 141 inci maddesinden açılıyordu. Yani, şu ünlü madde: Sosyal bir sınıfın öteki sosyal sınıflar üzerindeki tahakkümünü kurmak amacıyla örgüt kurmak.

Örgütten bol ne var ki. Bul örgütünü, kur tahakkümünü...

Benim suçum, sınıf tahakkümünü kurmayı amaçlayan örgüte, yani Dev-Genç'e yol göstermek. Nasıl diyeceksiniz?

Efendim, yol göstermek, bilindiği gibi, yurttan sesler programında olur. Saz sanatçılarından biri, bağlamayla yol gösterir.

Öyle mi acaba?

Savcı, 141. maddeden koğuşturulduğumu söyledi. Sonra:

— 159 da düşünülebilir... dedi. 159. madde de, hükümetin, bakanlıkların, güvenlik kuvvetlerinin ve Silâhlı

Kuvvetler'in manevî şahsiyetine hakaret suçlarını kapsıyor.

İddianame geldiğinde baktım, dava ne 141. maddeden açılmış ne de 159'dan. Askerî savcı, konuşmalarımda, komünizm propagandası bulmuş ve davayı 142. maddeden açmış.

Ben dava boyunca 142. maddeden yargılandım. Sonra dava sonuna doğru, suçun niteliği değişti. Anaya-sa'yı tağyir, tebdil ve ilga'dan suçlandım. Yani. 146. maddeden.

Mahkeme 146. maddeden mahkûm etti. Askerî Yargıtay bu hükmü bozdu. Mahkeme eski kararında direndi. Bu arada Af Yasası çıktı. Mahkemede son duruşmaya geldiğimizde, duruşma yargıcı Saadettin Üçüncüoğlu kararını açıkladı:

— Yargıtay kararına uyuyoruz. Sizin suçunuz 312. maddeye giriyor. O da af kapsamında. Dosyanızı kaldırıyoruz. Haydi güle güle...

Yani, aynı suç için Ceza Yasasının 141. maddesinden gözaltına alın, sonra komünizm propagandası yapmak suçundan 142. madde gereğince yargılan, suçun niteliği değişsin, Anayasayı tağyir, tebdil ve ilga suçunun kapsamına alın, Yargıtay "suçu yok" desin, bundan sonra da, aynı eylem için, bir yıllık bir cezayı öngören 312. maddeye sokul, ondan sonra da dosyan kaldırılsın.

Sen sağ, ben selâmet!

Şimdi bana soruyorlar:

— Hangi maddeden yargılanmıştın?

Ne diyeyim. Bunları uzun uzun anlatmamak için:

— Yüz kırk altı küsur, komünizm falan, Anayasa'yı tağyir, tebdil, ilga filân... diyorum, çıkıyorum işin içinden.

BAYRAKLI SINIF TAHAKKÜMÜ

Solculuk üzerine şimdiye kadar yüz binlerce, milyonlarca yazı yazılmıştır. Türk siyasal yaşamı, bu "sol" sözcüğünden sonra da iyice renklenmiştir.

"Sola dönmek için sola yanaşınız."

Bu bir trafik kuralıdır. Fakat, siyasal "taktik" ve"strateji açısından da, son derece anlamlı bir sözdür.

"Sola dönülmez."

Bu da bir trafik kuralıdır. Bu kuralın geçerli olduğu düzenlerin adı "faşizm" oluyor. Bizdeki gibi olursa da "azgelişmiş faşizm", tabii! Ne de olsa kendimize göre, allayıp-pulluyoruz.

"Sağı, solu belli olmaz."

Bu söz, ne yapacağı belli olmayan kimseler içindir. Türk siyasal yaşamında bu söz çok geçerlidir. Adama bakarsınız, solcu mu solcu, ilerici mi, ilerici, ama bir tehlike gördü mü, haydi, öbür tarafa. Hani nerede bu adamın sağı, nerede solu? Kıssadan hisse: Görünüşe aldırmayacaksınız ve aldanmayacaksınız!

Bu "sol" sözcüğünü en ilginç biçimde kullananın kim olduğunu bilmezsiniz! Ben de, Sıkıyönetim "abonesi" olup, Ankara 1 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yargılanmasaydım, hiç şüphesiz, öğrenmemiş olacaktım. Bu konudaki eğitimim biraz "külfetli" oldu ama, sonunda öğrendik sağı, solu...

Davamızın savcısı "esas hakkındaki mütalâasını" okuyor. Savcı, ufak tefek bir adam. Yargılamalar sırasında yarbaydı, şimdi albay oldu. Adı, Mustafa Akın. Ağır ağır konuşur, herkesin mahkûmiyetini ister, hiç tahliye isteminde bulunmazdı. Huy, ne yapacaksınız?

Sorgumu yaparken, "aman ne iyi" demiştim, iyiliği, nezaketinden gelmiyordu. "Bu savcının karşısında iyi savunma yapılır. Allah cümle sanıklara, böyle savcı ihsan eylesin, âmin dedim içimden. Duruşmalar sırasında yanılmadığımı da anladım.

Askerî Savcı, bir yazımın içinde "sol" sözcüğü geçen bir bölümünden dolayı kahredici darbeyi vurmuştu! Suç da büyüktü. Bir halk türküsünü yazıda anarak, komünistlik yapılmıştı. Kaçırır mıydı bunu, koskoca savcı? "Soldan sağa salla bayrağı düşman üstüne". İşte dehşetengiz yazı bu. Savcı, uzun araştırmalardan sonra bu sözde komünizm propagandası olduğunu saptayıp, imzayı basmıştı. Evet yakalamıştı komünisti. Hem de kıskıvrak!

"Komünist düzenin getirilmesinde bayrağın soldan sağa düşman üzerine sallanacağını belirtmektedir."

Vay anasına! Demek böyle demiş! Demiş mi? Demiş! Öyleyse bastır cezayı...

Savcı, ciddi ciddi kürsüde bu türküyü okuyor. Beni bir gülmek aldı ki, sormayın.. Sıkıyönetimler, emirler, geceyarıları ev basmaları, ranzalar, nevresimler, nöbetçiler, adlî müşavirler, demek, hep bu tür suçlar içindi?

"Komünist düzenin getirilmesinde bayrağın soldan sağa düşman üzerine sallanacağını belirtmektedir."

Düşünün bakalım, Lenin böyle mi yapmış? Ya yapmışsa? Yapmışsa yandığın gündür. Hiç adamın gözünün yaşına bakmazlar. Sallamasaydın bayrağı efendi. Eloğlu sallıyor mu? ,

Savcı, esas hakkındaki mütalâasının bu bölümünü okurken, ben de içimden bu Kars türküsünün melodisini mırıldanıyordum : "Nan nan-nan-nam nan-nan-nan-nam. Salla bayrağı düşman üstüne."

Hem aksilik, o günlerde, Tuzla Piyade Okulu'nda yedek subay eğitimi yapıyoruz. Sabah sporunda söylediğimiz türkü de bu. "Soldan sağa, sağdan sola salla bayrağı düşman üstüne."

Düşman kim? Düşman burjuvazi! Bayrağı sallayan kim? Kim olacak? Proletarya. Nasıl sallıyorlar? Soldan sağa. Sonra efendim, sağdan sola, sonra bir daha. İşte bayrağın tam sallandığı yer, "sosyal bir sınıfın öteki sosyal sınıflar üzerindeki tahakkümü." bayrak sallanmaya devam ettiği için de "memleket içinde müesses, iktisadi veya siyasi veya hukukî temel nizamlar" böyle yıkılıp gidiyor, öyleyse bayrağı sallamayın. Sallayan olursa, yakalayın, atın içeri!

Savcının bu öldürücü darbesi karşısında ne yapmak gerekirdi. Gidip, bu Kars türküsünün plâğını alıp, duruşmada bunu çalayım mı? "İşte sayın yargıçlar, bu bir halk türküsüdür." Amma da yaptık. "Halk türküsü" ne demek? "Halk" yok, "millet" var. "Devletiyle milletiyle, bölünmezlik" var. Halktan, halk iktidarı, halk iktidarından halkların kardeşliği, halkların kardeşliğinden, halk mahkemesi, halk mahkemesinden, yine bir sosyal sınıfın öteki sosyal sınıflar üzerine tahakkümü... Sonra sallanan bayraklar, bayrak sallayarak kurulan tahakküm, bayraklı tahakküm.. Bayraklı tahakküm suçtur!

Ben de cesaretimi toplayıp kendimi şöyle savundum:

— Bu bir halk türküsüdür. Her gün radyolarda, televizyonlarda çalınmaktadır.

Buraya kadar iyi. Kimsenin bir itirazı yok. Ya sonra? Evet sonra?

Benim suçum şu: Türkü, "sağdan sola, soldan sağa, salla bayrağı düşman üstüne," diye bitermiş. Ben, ne yapmışım? "Büyüklere

masallar" başlıklı yazımda, Mustafa Kemal Paşa'nın öyküsünü anlattıktan sonra, şunları yazmışım :

"Kemal Paşa girmiş bir Eylül günü İzmir'e. Yerle bir olmuş İstanbul paşaları. Sonra tarih yazmış: Vahdettin haindir. Damat Ferit satılıktır. Paşalar uşaktır. Ve halk unutur mu Kemal Paşa'sını, söyledi türküsünü: Askerinle bin yaşa, Mustafa Kemal Paşa, salla bayrağı düşman üstüne, soldan sağa salla bayrağı düşman üstüne."

Şimdi savunma yapacağım, nasıl savunayım kendi mi? Cinayet işlesen, işlemedim dersin, peki buna ne dersin? İstanbul paşaları, İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Faik Türün mü? Değil. Yazıda adı geçen Damat Ferit, Başbakan Ferit Melen mi? Değil. Bayrağı sallayan kim? Mustafa Kemal Paşa. Kime karşı? Düşmana. Düşman kim? Yunan, İngiliz, Fransız.

Yahu ne ilgisi var? Komünistlikle ne ilgisi var bunun? Kars türküsü bu, basbayağı türkü. Ama savcı kaçırır mı?

— Komünist düzenin getirilmesinde bayrağın soldan sağa düşman üstüne sallanacağını belirtmektedir.

Komünist düzen nasıl getirilir? Komünist düzen gelirken, bayraklar soldan sağa mı sallanır? Herkesin bir bayrağı var, bayraklar sola da sallanır, sağa da.

"Sağına sarımsak, soluna soğan".

Acaba böyle mi savunsam kendimi? Sonra savcı ne der?

Sonunda buldum suçumu: Soldan sağa demişim de, sağdan sola dememişim. İşte tam suçüstü. Yakayı ele verdik. Kökü dışarıda olduğumuz, son bağımsız Müslüman Türk devletini yıkarken yakalandığımız, böylece ortaya çıktı. Ne yapacağız şimdi?

Ben de şöyle savundum kendimi:

— Bu bir halk türküsüdür. Her gün radyolarda ve televizyonlarda çalınmaktadır. Yazı, tümüyle, Kurtuluş Savaşımızı anlatmakta, bundan bazı dersler çıkartmak gerektiğine değinmektedir.

Burası da oldu? Şimdi geliyoruz, sağ sol işine...

— Eğer, türküyü olduğu gibi aktarsaydım, yazı içinde sol sözcüğü iki kez kullanıldığı için cezam artmayacak mıydı?

Tam bunları söylüyordum ki, Duruşma Yargıcı Saadettin Üçüncüoğlu, gülmeye başladı. Üye Binbaşı Ferşat Oltulu da gülüyordu. Mahkeme Başkanı, Albay Azmi Işıklar da hafifçe tebessüm ediyordu. Aa, baktım, savcı Mustafa Akın da gülüyor!

Sonra?

Efendime söyleyim, sonra, karar günü geldi. Baktım, Mahkeme Başkanı değişmiş. Karar okundu. Anayasa'yı ihlâlden, payımıza düşen cezayı almışız. Ne yapalım, "her eve lâzım" Üye Yargıç Ferşat Oltulu, beraatımız gerektiği düşüncesiyle, karara karşı çıkmış. Duruşmaları baştan sona izleyen Mahkeme Başkanı Albay Azmi Işıklar gitmiş, yerine, Albay Remzi Siretli gelmiş. O da basmış imzayı, böylece ikiye karşı bir oyla mahkûm olmuşuz.

Kararı okuyunca ne göreyim? Bunca suçun yanında "komünist düzenin getirilmesinde bayrağın soldan sağa sallanacağını belirtmektedir" gerekçesiyle de mahkûm olmaz mıyım?

Kararı okurken, yüksek sesle türkü söylemeye başladım: "Soldan sağa, sağdan sola, salla bayrağı düşman üstüne."

Ve "Bayraklı sınıf tahakkümünü" kurmaya, orada da devam ettim, yani cezaevi hücresinde.

Tahakküm kurulacaksa, bayraklısından olsun, hem soldan sağa, hem sağdan sola...

SOKRAT'TAN DA KIYMETLİ...

12 Mart davalarını hukukçu olarak izlemek gerçekten ilginç oluyordu, örneğin, Siyasal Bilgiler Fakültesi Anayasa Hukuku Profesörü Mümtaz Soysal'ın, Piyade Kıdemli Albay İzzettin Avlar'ın başkanlığındaki mahkemede yargılanması, hukuk açısından başlıbaşına ilgi çekici bir olaydı.

Albay İzzetin Avlar, hiç şüphesiz, çok değerli bir askerdi. Yine hiç şüphesiz, söz gelişi "M -1 Piyade tüfeği" konusunda, Prof. Mümtaz Soysal'ın bilmediği birçok konuyu, çok iyi bilmektedir. Avlar'ın "taarruz" ve "savunma" konularındaki bilgileri Mümtaz Sosyal'da yoktur. İşbu nedenle, Mümtaz Soysal'ın, Albay İzzettin Avlar'ı ya da bir başka albayı, piyadecilik konularında sorguya çekip, değerlendirme yapması düşünülemez.

Fakat tersi geçerlidir. Piyade Albayı izzettin Avlar, bir Anayasa hukuku profesörünün, ders kitabında komünizm propagandası yapıp yapmadığını değerlendirmektedir. Sadece değerlendirmiş olsa, yine iyi! Bu değerlendirme sonunda, Mümtaz Soysal, örneğin, altı yıl sekiz ay hapse mahkûm edilebilmektedir.

Askerî Mahkemelerin, siyasal suçlar için kullanılması böyle sonuçlar da doğurmaktadır. Piyade Albay İzzettin Avlar. Sıkıyönetim Mahkemesi başkanlığı sırasında, biraz hukuk, biraz da, siyaset öğrendi. Anayasa hukuku konusunda da, kısa sürede uzman oldu ki, Mümtaz Soysal'ın "Anayasa'ya Giriş" adlı ders kitabında komünizm propagandası yaptığını, hemen anladı ve hükmünü verdi.
Hukuk Fakülteleri bu olaya gereği gibi eğitemediler.

Üniversiteler Yasası gereğince, Üniversitede doçent ya da profesör olmayan kişilerden de yararlanılır. Bunlara "öğretim görevlisi" denilir. Öğretim görevlileri, uzman oldukları alanlarda, üniversite öğrencilerine ders verirler.

Sanırım, Ankara 3 Nolu Sıkıyönetim Mahkemesi Başkanı Piyade Kıdemli Albay İzzetten Avlar, Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakültelerinde "öğretim görevlisi" olarak Anayasa Hukuku dersleri okutacak olgunluğa ve uzmanlığa erişmiştir. Ankara ve İstanbul Hukuk Fakülteleri, değeri anlaşılmayıp, emekliye sevkediliverilen Albay İzzettin Avlar'a, anayasa hukuku dersi verdirseler, öğrencilere çok yararlı olurlar.

Piyade Kıdemli Albay İzzettin Avlar, gerçekten çok, ama çok nazik, çok saygılı bir insandı. Kürsüye çıkar çıkmaz, son derece tatlı bir gülümseme ile, önce sanığı selâmlar, sonra da, iki elini açıp, hafifçe de öne eğilerek, sanığın, sanık avukatlarının ve dinleyicilerin oturmasına izin verirdi.

Avlar, Prof. Mümtaz Soysal'ın duruşmaları sırasında, ara sıra karikatür çizdi. Bazı günler, canı sıkıldığı için, pencereden dışarıyı seyretti. En çok kızdığı olay, Mahkeme binasının hemen yanında bulunan Ana Tamir Fabrikasından gelen gürültülerdi. Tam, duruşmanın can alıcı yerinde, "vuuuu", "traapp", "zıııt" gibi sesler gelince. Piyade Kıdemli Albay İzzettin Avlar, son derece sinirlenip, hemen emirler yağdırarak, gürültüyü sustururdu. Avlar'ın bir başka huyu daha vardı. Mümtaz Soysal'ın konuşmalarında "marksizm" sözcüğü geçince, hemen gülümser, önündeki not defterine birşeyler yazardı. Acaba, Mümtaz Soysal'ın savunmasında kaç kez "marksizm" sözcüğü kullandığını mı saptamaktaydı?

3 No'lu Mahkemenin, öteki üyeleri, o zamanki rütbeleriyle, Yargıç Yarbay Süha Umurhan ve Yargıç Binbaşı Tahsin Özer'di. Süha Umurhan, son derece yumuşak bir yargıçtı.

Bir duruşmada. Mümtaz Soysal siyasî suçların, hiçbir dönemde, hiçbir iktidara şeref vermediğini söyleyerek
— Sokrat'ın yargılanması Yunan uygarlığı için bir kara leke oldu. Galile'nin yargılanması insanlık tarihi için bir suç sayıldı. Beni de işlemediğim suçlardan ötürü yargılayarak, zorla kahraman yapmak istiyor, lâyık olmadığımı bir sandalyeye oturtuyorsunuz... dedi.

Savunma gerçekten güzeldi. Duruşma Yargıcı Suho Umurhan bu konuşmadan etkilendi. Bu konuşma, Piyade Kıdemli Albay İzzettin Avlar ve Savcı Yüzbaşı Baki Tuğ tarafından hiç de hoş karşılanmamıştı. Baki Tuğ hemen yerinden fırlayarak söz istedi. Basbas bağırıyor, sesi Ana Tamir Fabrikası'ndaki gürültüyü bastırıyordu:

— Sokrat'ı yargılayan bir Yunan mahkemesidir. Burası ise bir Türk mahkemesidir. Galile insanlık uğruna öldü, marksist, leninist ilkeler uğruna değiiiill.

Eh vallahi de öyle. Söylenecek söz yok. Koskoca Bâki Tuğ, bu.. Hem de doğru söylüyor. Evet, Sokrat'ı Türk mahkemeleri yargılamadı. Sokrat'ı yargılayan yargıçlar da, Yunandı. Sonra, Galile'nin marksizmle uzaktan yakından bir ilgisi yoktu. Çünkü Marks ile Galile'nin yaşadığı yüzyıllar aynı değildi. Tabiî ki Galile'nin marksist-leninist olması da mümkün değildi.

Ama, Galile, 1971 yılında Türkiye'de yaşasaydı, gerçi devlet zoruyla marksist-leninist olurdu. Fakat ne yapsın zavallı, bugünlere yetişememişti.

Baki Tuğ, böyle konuşunca, Mümtaz Soysal'ın avukatlarından Profesör Turan Güneş, elini masaya vurarak söz istedi. Güneş söz istediğinde, Baki Tuğ, henüz konuşmasını bitirmemişti. Turan Güneş, elini masaya vuruyor, kürsüye doğru, bir iki adım atıp ısrar ediyordu. Baki Tuğ, yerine oturdu. Turan Güneş'e söz verildi. Güneş'in öfkesi geçmişti. Önce sağa, sonra sola baktı. Gözlüğünü sildi ve tek cümle ile Baki Tuğ'u yanıtladı. Yanıt kısa ve özdü:

— Askerî savcının sözlerini anladım...

Baki Tuğ kıpkırmızı olmuştu. Piyade Kıdemli Albay İzzettin Avlar, Güneş'in konuşmasının sonunu bekliyordu amma, konuşma işte bu kadardı. Askerî savcının söyledikleri anlaşılmıştı!

Bu kez, konuşma sırası. Duruşma Yargıcı Süha Umurhan'daydı. Umurhan olanca duygusallığı ile konuştu:
— Mümtaz Bey, siz bizim için Sokrat'tan da kıymetlisiniz...
Piyade Kıdemli Albay İzzettin Avlar, irkildi. Savcı Baki Tuğ'un yüzü bir kat daha kızardı. Evet, duruşma yargıcı, sanık Mümtaz Soysal'ı övmüş, Sokrat'tan da kıymetli bulduğunu açıklamıştı.
Aynı Süha Umurhan, duruşma sonunda, Sokrat'a Yunan mahkemesinin verdiği cezayı çok bularak, Sokrat'tan da değerli bulduğu Mümtaz Soysal'ın altı yıllık mahkûmiyet kararına, Piyade Kıdemli Albay izzettin Avlar'ın imzasının yanına imzasını atıvermişti.

MADALYA

12 Mart sınavına yaşadığımız çevreyle birlikte girdik. Ben o sıralar, Ankara Hukuk Fakültesinde İdare Hukuku Asistanıydım, öğrencileri, asistan arkadaşlarımı, profesörleri, doçentleri, bu olaylar sırasında çok daha yakından tanıdım.
Doç. Dr. Mukbil Özyörük, Fakültenin devrimci öğretim üyelerindendi. Aynı kürsüdeydik. Profesör Tahsin Bekir Balta ölünce, İdare Hukuku kürsüsü Doç. Dr. Özyörük'e kalmıştı, Özyörük, o günlerde mangalda kül bırakmayan devrimcilerdendi. Özyörük ile odamız da ortaktı.
Birgün odada, Deniz Harp Okulu'ndan çıkarılan öğrencilerle ilgili Danıştay dilekçesi yazıyordum. Özyörük neşe içinde odaya girerek sordu:
— Ne yazıyorsun?
— Hocam, Deniz Harp Okulu'ndan devrimci öğrenciler atılmış da onlara dilekçe yazıyorum...
— Yahu, beni de avukat tutsalar ya.
— İyi olur hocam...
Özyörük, devrimcilerin davalarını almak için can atıyordu. Bir başka gün, Almanya'da devrimci eylemlere karıştığı için yurttaşlıktan çıkarılan Hakkı Keskin hakkındaki işlem için Danıştay'a dilekçe yazıyordum. Yine çıka-geldi:
— Ne yazıyorsun yine?
— Hocam, Hakkı Keskin'in davası..
— Canım sana söyledim ya, bana da vekâlet versinler...

Özyörük o günlerde, öylesine devrimciydi ki, bu gibi davalarda adı geçmezse bunu bir eksiklik sayardı. Bir gün bana uzun uzun geçmişinden söz etti. 1960 yılından önce. Demokrat Parti'den yanaymış. Babası da Demokrat Parti'nin Adalet bakanlarındandı. Sonra, 27 Mayıs devriminde. Üniversiteden çıkartılan 147 öğretim üyesinin arasında yer almış.

Ne yapsın? Adalet Partisi'ne girerek, bu partinin ilk Gençlik Kolları Genel Başkanlığını üstlenmiş. Gençlik Kolu deyince, Özyörük'ü. Gençlik Kolu kuracak kadar genç sanmayın, Özyörük, 1953 yılından beri, doçenttir. O tarihten bu tarihe, bir türlü bir kitap hazırlayıp, profesör olamamıştır.

Doç. Özyörük'ün öğrencileri profesör oldu: Doçent olduğu zaman ana rahmine düşen çocuklar, hukuk fakültesini bitirdiler. Fakat o, her devirde, bir başka siyasal akımın dibini bulmakla meşgul olduğundan, bir türlü profesör olamadı.

Özyörük, AP, "Anayasa'ya hayır" kampanyasına başlayınca, ne olur ne olmaz deyip, istifayı basıvermişti. 1969 yılında, İsmet İnönü'nün hazır bulunduğu bir törenle kapağı CHP'ye attı. Ondan sonra bir de Parti Meclisi'ne seçilmez mi?

Raslantı bu ya, o günlerde, İsmet Paşa, Yassıada mahkûmlarına siyasal haklarını geri verdirmek için "Kuyudan adam çıkartma" kampanyasına başlamıştı. Devrik Cumhurbaşkanı Celâl Bayar ve arkadaşlarının affı, İnönü önderliğindeki CHP tarafından gerçekleşecekti.

İşte Özyörük buna dayanamazdı. Ne demek Demokrat Partililerin affı? Devrimcilikte böyle geri dönmeler var mıydı, sapmalar var mıydı? Nerede kalıyordu 27 Mayıs? Hemen hem Parti Meclisi üyeliğinden, hem de CHP'den istifa ediverdi. İki, üç gün sonra, Ankara'da Tandoğan meydanındaki mitingde devrimcilik adına tozu dumana kattı.

Özyörük'ü tanımanız için, bir yazısından birkaç satır okuyalım. Bir 27 Mayıs yıldönümünde Cumhuriyet Gazetesi'nde şunları yazmış:
"...27 Mayıs'a, ihtilâl, devrim demeyip de, "hükümet darbesi" diyenler, eskilerin tabiriyle "elifi görseler, mertek sanacak kadar" cahildirler. Hangi hükümet darbesidir ki. seçim yaptırmak için gelsin, Anayasa getirtsin, referandum yaptırsın, iktidar mücadelesine katılmayıp,

gönül rızasıyla çekilip gitsin ve gittikten sonra bile, fikir, ilke, kavram ve ruh olarak yaşasın?

Buna devrim denir, devrim... Darbe denmez. Eğer ortada bir "darbe" varsa o, devrimin suratlarında saklayan tokadıdır..."

Bazı siyasal olaylar, bazı kişilerin suratlarına bir tokat gibi iner. 12 Mart darbesi de Özyörük'ün suratına "şaak" diye indi ki. titreyip kendine geldi ve "Ahmet Muhtar" takma adıyla Tercüman Gazetesi'nde, dün yazdıklarının ve yaptıklarının tam tersini yazdı!

Özyörük, "Balyoz Harekâtı" gereğince gözaltına alındı. Koğuşa girdiğinde sapsarı olmuştu. Adil Özkol ile birlikte kendisine bir yatak bulduk. Yattı. Ertesi gün koğuşa gelen Ankara Merkez Komutanı Tümgeneral Tevfik Türüng, Özyörük'e şöyle bir bakıp:

— Hadi geçmiş olsun, tahliyen geldi... deyince çok sevindi. Neredeyse zil çalıp oynayacaktı. Gördüğü bütün Osmanlı terbiyesini toplayarak :

— Sağolun, sağolun, paşa hazretleri... diye teşekkür etti amma, biraz sonra Tümgeneral'in kendisiyle alay ettiğini anladı. İstanbul'a yollanıyordu.

İstanbul'da, 83 deniz subayı ile birlikte yargılandı. İddianameye göre, Özyörük, İstanbul'da gizli bir toplantıya katılmıştı. Özyörük, suçlamayı şu kesin ve inandırıcı gerekçe ile reddetti.

— Efendim, ben o gün ishaldim. Gerçi o eve gittim amma, ishal olduğum için, sık sık banyoya gittiğimden ne konuşulduğunu duymadım...

Alın size. bir ikinci "Dimitrof" savunması...

Aynı dava için, Tabiî Senatör Ekrem Acuner'in dokunulmazlığı kaldırıldı. Acuner, Anayasa Mahkemesi'ne başvurarak, dokunulmazlığını kaldıran kararın iptalini istedi. Bu istek dolayısıyla, davanın belgeleri incelendi. Resmî Gazete'de yayımlanan Anayasa Mahkemesi kararında Özyörük'ün o gün ishal olduğu da belirtildi. Böylece, Özyörük'ün ishali "Anayasa Mahkemesi içtihatlarına" geçmiş oldu.

Mukbil Özyörük, Ankara 1 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'nde, bizimle birlikte sanık olarak yargılandı. Hukuk Fakültesi Dekanı Uğur Alacakaptan, Doç. Mukbil Özyörük, ben ve Asistan Adil Özkol, hep birlikte Dev-Genç'in Fakülte çapındaki eylemlerine destek olmaktan ötürü yargılanmaktaydık. Özyörük duruşmalarda ikide birde kalkar:

— Heyet-i celilelerinize bütün mukaddesatım üzerine yemin ederek... biçiminde başlayan konuşmalarla kendisini savunmaya kalkardı. Duruşma yargıcı Yarbay Saadettin Üçüncüoğlu da bu fırsatı hiç kaçırmaz:
— Otur yerine, edebiyat yapma... diyerek, Özyörük'ü azarlardı.
Mukbil Özyörük, yedeksubay olarak Kore Savaşı'na katılmıştı. Kore'de tercümanlık yapmış, bu hizmetlerinden ötürü Amerikalı'lardan bir de madalya almıştı. Savunma yapacağımız gün, mahkemede kulağıma eğilerek:
— Madalyamı takayım mı? dedi. Bu madalya aracılığı ile yaptığı savunmanın etkili olacağına inanmıştı. İstanbul'da, 83 Deniz Subayı ile birlikte yargılanırken:
— Ben Kore'de komünistlere karşı savaştığım için madalya aldım, nasıl komünist olabilirim? yolunda bir savunma yapmış ve savunmanın bu yerinde, sanıklardan İrfan Solmazer'in :
— Al o madalyayı da... diye başlayan bir yanıtı ile karşılaşmış, Solmazer'in madalya için verdiği adresten hiç de hoşnut kalmamıştı.
Aynı söz benim de dilimin ucuna geldi, kendimi güç tuttum.
Özyörük'ün yanında, devrimcilik konusunda mangalda kül bırakmayan öğretim üyelerinden biri de, Ankara Hukuk Fakültesi eski dekanlarından Prof. Dr. Erol Cansel'di. Cansel, 12 Mart öncesi düzenlenen bütün yürüyüşlere katılmış, bütün forumlarda konuşmuş, bu nitelikleri nedeniyle, devrimci öğrencilerse Fakülte Dekanlığı'na getirilmek istenmişti.
— Devrimci Dekan istiyoruz.,.
Erol Cansel, Dekan seçiminden önce, bütün devrimci öğrencilerce böyle desteklenmekteydi. Sonradan mahkemede, Cansel'in, Dev-Genç Merkez Yürütme Kurulu üyelerinden biriyle, Dekanlık pazarlığı yaptığı da ortaya çıktı.
Hukuk Fakültesi'nin bütün öğretim üyeleri ve yardımcıları Erol Cansel'in, Hukuk Fakültesi öğrencisi Mustafa Kuseyri'nin ölümü dolayısıyle yaptığı konuşmada:
— Böbrek iltihabından öleceğime, faşist kurşunuyla öleyim... diyerek, bütün öğretim üyelerini, yardımcılarını ve öğrencileri, eylemsizlikle suçladığını çok iyi anımsamaktadırlar.
12 Mart gelince, tüfek icad oldu, mertlik de bozuldu. Profesör Erol Cansel, yakın dostu Doç. Seyfullah Ediz ile devrimci öğretim

üyelerini ve öğrencileri suçlamak için askerî savcılara koştu. Sonradan, devrimciliği, böbrek iltihabını, faşist kurşununu unutup, "Ülkücü Öğretim Üyeleri Kongre Başkanlığı" yaptı.

Özyörük şimdi, bütün bilgisi, bütün kültürü ve yetenekleriyle Tercüman gazetesinde yazılar yayınlamakta, Erol Cansel de, bütün gücüyle "ülkücülük" yapmaktadır.

Cephe iktidarı, bu iki öğretim üyesinin bilgi ve görgüsünden yararlanmak için bunlara bazı devlet kurumlarında danışmanlık vermektedir.

Bu iki öğretim üyesi yaşlandıkça olgunlaşmakta ve başta öğrencileri olmak üzere, bütün hukukçulara örnek olmaktadırlar...

12 MARTIN NEDENİ: GENERAL NECİP!?!?

İhtilâl nasıl yapılır?

Nasıl yapılacak, bir gece ansızın, elinizde silâh hükümeti alaşağı edersiniz, olup biter. Şunun şurasında düşünecek ne var?

Türkiye'de ihtilâller de son derece, demokratik yöntemlerle yapılmaktadır. Bu bakımdan dünyada eşine pek rastlanmayan ilginç ülkelerden biriyiz. İhtilâlleri bile, Mısır'daki Sağır Sultan'ın duyacağı biçimde, herkesin gözü önünde millî birlik ve beraberlik içinde plânlayıp, örgütleriz.

12 Mart böylesine demokratik yollarla gerçekleştirilmiştir. Cuntalar kurulmuş, bunu herkes duymuştur. Cunta kuranlar az kalsın, kuruluşlarını Ankara Valiliğine bile bildireceklerdi amma. herhalde bunu akıl edememişlerdi.

Ben size 12 Mart'ın içyüzünü anlatayım mı?

Haydi anlatayım :

Efendim, ülkenin içinde yaşadığı koşullar, Silâhlı Kuvvetler içinde çalkantılara yol açınca, o tarihlerde 2. Ordu Komutanı olan Orgeneral Faruk Gürler'in çevresinde bazı halkalar oluşur. Gürler, Kara Kuvvetleri Komutanı olmak istiyor, fakat önünde bir engel var: Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Kara Kuvvetleri Komutanlığına, Orgeneral Kemal Atalay'ı atamak istemektedir.

Gürler'e bağlı general ve albaylar hemen eyleme geçerler. Açık ve kapalı gözdağlarından sonra, Gürler "hoop" deyip. Kara Kuvvetleri Komutanlığına gelir.

Tabii, demokratik yolla!
Gürler Kara Kuvvetleri Komutanlığına gelince, işler kolaylaşır. Artık ihtilâl "hiyerarşik" biçimde, "emir - komuta" çerçevesinde gerçekleştirilecektir. Gürler, genç subaylara tam güven vermiştir.
— Başımızda Gürler var...

İşte bu söz. ihtilâlcilik için yetip artıyordu bile. Gürler olduktan sonra, gerisi kolay. İhtilâl yapılacak ama demokratik yolla!

Demirel hükümetine karşı tepkiler, Hava ve Deniz Kuvvetlerinde de gelişiyordu. Mürted Hava Üssü Komutanı Tuğgeneral Aydın Kırışoğlu, Demirel hükümetinin yıkılarak, yerine, köklü devrimler yapacak bir devrimci yönetim kurulmasını özlüyor, arkadaşlarıyla, bunun plânlarını yapıyordu.

Gürler, Kara Kuvvetleri Komutanı olunca, Adapazarı'nda Tümen Komutanı olan Tümgeneral Celil Gürkan'ın Ankara'ya getirilmesini istedi. Gürkan, Faruk Gürler'in isteği ile Kara Kuvvetleri Plân ve Prensipler Başkanlığına getirildi. Tümgeneral Celil Gürkan, Silâhlı Kuvvetlerde çok sevilmekte ve sayılmaktaydı. İki yabancı dil bilen Gürkan, etkili konuşma biçimiyle, haklı bir ün yapmıştı.

Kara Kuvvetlerinden Tümgeneral Gürkan, Hava Kuvvetlerinden Tuğgeneral Aydın Kırışoğlu, aralarında kısa sürede çok yakın dostluk kurdular. Her ikisinin de siyasal görüşleri birbirine benziyordu. Bir süre sonra bu dostluğa Deniz Kuvvetlerinden Tuğamiral Vedii Bilget de katıldı.

Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Muhsin Batur. 27 Mayıs 1960 günü, Adnan Menderes'i, Eskişehir'de tutuklayan albaylar arasında yer almaktaydı. Oldum olası. Başbakan Demirel'e hiç içi ısınmamıştı. Hava Kuvvetlerinde dipten gelen ihtilâlci akımlar, kısa sürede, onu da etkiledi, Kara ve Hava Kuvvetleri, hiyerarşik bir zincir içinde, ihtilâl havasına girivermişti.

Orgeneral Faruk Gürler, ihtilâlin planlanması ve örgütlenmesi görevini, kapısının karşısındaki odada çalışan. Plân ve Prensipler Başkanı Tümgeneral Celil Gürkan'a vermişti. General Gürkan, o günlerin tanımıyla "radikal" düşünceliydi. Silâhlı Kuvvetlerin Demirel hükümetini devirmesi ya da çekilmeye zorlamasından sonra, bazı reformlar yapılmasını istiyordu. General Kırışoğlu, Amiral Bilget ve General Gürkan bu konuda tam bir anlaşma içindeydiler.

Görüşleri şöyle özetlenebilirdi: önce Demirel hükümetinin sorumluları yargılanmalı, yolsuzluk dosyalarına el konmalı, siyasal suç sanıkları mahkemelere çıkarılmalı, sonra da kurulacak bir "Devrim Partisi" eliyle, başta toprak ve vergi reformları olmak üzere, köklü reformlar yapılmalı, ABD ile imzalanan ikili anlaşmalar kaldırılmalı, yabancı Şirketler millileştirilmeli.

Gürler ve Batur, bu görüşleri benimsemişlerdi. İhtilâl programları hazırlandıktan sonra kurulacak "Devrim Hükümetinin kimlerden oluşacağı bir bir saptandı. Tabiî bu da demokratik yolla!

İhtilâl çalışmaları günleri alıyor, bir türlü ne zaman "darbe" yapılacağı kestirilemiyordu. İhtilâl günü "d" günü olarak adlandırılmıştı. O gün, ihtilâli yönetecek olan komutan "düğmeye" basacak, yani bütün birliklere "alarm" verecekti. Bu da demokratik yolla!

İhtilâl toplantılarına, Genelkurmay Başkanlığı Merkez Dairesi Başkanı Tümgeneral Şükrü Köseoğlu da katılmaya başlamıştı. Köseoğlu, bir gün, toplantıya Genelkurmay Başkanlığı Plân ve Prensipler Başkanı Korgeneral Atıf Erçıkan ile geldi. Erçıkan tam ihtilâlciydi.

— Çankaya'ya elimde stenle bir gireceğim... diye ateşli konuşmalar yapıyordu. Erkek adamdı doğrusu. Demokratik yolla, Çankaya'ya çıkacaktı.

Gürler yanlısı İhtilâlcilerin bir tek endişeleri vardı. Kara ve Hava Kuvvetleri İçinde örgütledikleri ihtilâli Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç duyarsa ne yapacaklardı? Bazıları duyarsa duysun, diyorlardı.

Duydu da.. Tağmaç, demokratik yolla bir haberleşme sistemi kurmuştu.

Korgeneral Atıf Erçıkan Bahçelievler'deki evinde, sık sık ihtilâlci subayları topluyor ve ateşli konuşmalar yapıyordu

— Çankaya'ya önce ben gireceğim...

Sonra öğrenildi ki, Erçıkan, bütün konuşmaları, bir bir Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç'a bildirmiştir.

İhtilâlci subaylar, ihtilâl gerçekleşirse, Devlet Başkanlığına Orgeneral Faruk Gürler'i getirmek istiyorlardı. Gürler'in de buna hiç itirazı yoktu. Atıf Erçıkan da Genelkurmay Başkanlığına getirilecekti. Buna da demokratik yolla karar verilmişti.

Fakat Gürler'in kulağına kar suyu kaçmıştı. Genç subaylar arasında kaynaşmaları da duyuyordu. Acaba, kendisi, Mısır'da Kral Faruk'a karşı düzenlenen ihtilâlde ön plânda görüldükten sonra, Nasır tarafından "tasfiye" edilen General Necip rolü mü oynuyordu? Acaba? Acaba kendisi Necip, Celil Gürkan da "Nasır" mı olacaktı?

— Ben General Necip olmam...

"General Necip sorunu", Gürler tarafından Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur'a da açılmıştı. Genç subaylar, Celil Gürkan'ın çevresinde kenetleniyorlardı. Hava Kuvvetlerinden genç subayları örgütleyen Tuğgeneral Aydın Kırışoğlu, kanser hastalığına tutulduğu için Londra'ya gitmiş, Batur ile genç subayların İlişkisi de böylece kopmuştu.

— Biz General Necip olmayız...

General Gürkan'ın ağzındaki sözler de, Gürler'e pek hoş gelmiyordu. Gürkan sık sık "toprak devrimi", "millileştirme" gibi kavramlardan söz etmekteydi. İşte bunlar demokratik değildi.

Gürler de, Batur da. General Necip kavramında birleşmişlerdi. İkisi de General Necip olmayacaklardı.

Bu kuşkulara karşın, Gürler, yine de, ihtilâl için hazırdı. 9 Mart gecesi, Hava Kuvvetleri Komutanlığında toplanıldı. Bu toplantı da demokratikti. Toplantıda Gürler,. Batur, Gürkan, Atıf Erçıkan, Korgeneral İhsan över bulunmaktaydı. Gürler Batur'a dönüp:

— Eyiceoğlu'na da haber verelim... dediğinde, Ba-tur'un tepkisiyle karşılaşmıştı. O gece. Gürler, Celil Gür-kan'a dönüp:

— Celil Paşa, sen yoruldun, sorumluluğu ben üzerime alıyorum... diyerek toplantıyı bitirdi. Bu arada, cebinden çıkardığı mendillerle yüzünün terini silmekteydi.

Toplantı öylece dağıldı.

10 Mart günü, Orgeneral ve Korgeneraller, Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç tarafından Askerî Şura salonunda toplantıya çağırıldılar. Toplantıyı Orgeneral Tağmaç şu sözlerle açtı:

— Arkadaşlar, bugün, Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu görüşeceğiz. Her komutan arkadaş dilediği gibi açık konuşsun. Komutanlarınız olarak biz konuşmayacağız. Hiçbir mütalâa ileri sürmeyeceğiz. Biz konuşmayacağız. Sizin konuşmalarınızdan sonra gerekli karara varacağız...

Bu, gerçekten çok demokratik bir yoldu. Herkes dilediğini konuşacak, "ihtilâl yapalım", "hayır yapmayalım" diyerek, en demokratik yolla, sonuca gidilecekti. İhtilâl yapmak için, bir gece ansızın silâha sarılmaya gerek yok. İhtilâl yapılıp yapılmayacağını, Orgeneral Memduh Tağmaç, böyle demokratik yollara bağlamıştı.

Bu demokratik toplantı, öğleden sonra, saat 16'ya kadar sürdü. Tağmaç, kara gözlüklerinin altından, bütün konuşmaları hoşgörü ile izledi.

Komutanlar çeşitli görüşler ileri sürüyorlardı. 1 inci Ordu Komutanı Orgeneral Faik Türün :

— Demirel hükümetine dokunmayalım. Hükümetin emrinde göreve devam edelim... derken, bazı generaller de, Demirel hükümetinin kesinlikle devrilmesi, Silâhlı Kuvvetlerin yönetime el koymasını istiyorlardı.

Bunların sözcülüğünü, Kara Kuvvetleri Komutanlığı Kurmay Başkanı Korgeneral Hayati Savaşçı üstlenmişti. Savaşçı, aynı sabah saat 9.30 da, Celil Gürkan'ın odasında bir toplantı yapmış ve Kara Kuvvetlerinde görevli generallere, "Genişletilmiş Komuta Konseyi"nde yapacağı konuşmayı okumuştu. Savaşçı'nın konuşması, toplantıya katılan generallerce destek görmüştü.

Genişletilmiş Komuta Konseyinde, bütün generaller, tam bir demokratik ortam içinde, ihtilâl yapılıp yapılmayacağına ilişkin görüşlerini açıkladılar. Demirel hükümetinin devrilmesini isteyenlerin içinde, Çankaya'ya stenle girmeyi aklına koyan Korgeneral Atıf Erçıkan da bulunmaktaydı. Düşünce özgürlüğü, tamamı tamamına sağlanmıştı. Herkes görüşünü açıklamıştı.

Ne zaman "gizli ihtilâl örgütü" türünden sözler duysam gülerim. Neresi gizli yahu, neredeyse, Genişletilmiş Komuta Konseyi'nin toplantısı canlı yayın olarak televizyonda yayınlanacaktı!

Sonunda iyi oldu ama!

Memduh Tağmac, bu demokratik tutumuyla, iş çevrelerinin gözüne çarparak emekli olunca, Sanayi ve Kalkınma Bankası yönetim kurulu üyeliğine getirildi.. Gürler, Cumhurbaşkanı olmak için, Çankaya yokuşunu tırmandı, fakat ayağı tökezlendiği için, tepetaklak düştü. Orgeneral Faik Türün, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığında, devrimci avına giriştikten sonra, "Umum Mağazalar" Yönetim Kurulu üyeliği ile yetinmeyerek Adalet Partisi'nden senatör adayı oldu.

Tümgeneral Celil Gürkan, "disiplinsizlik" nedeniyle emekliye sevkedildikten sonra, Faik Türün'ün emriyle, Erenköy İşkence Köşkü'nde sorguya çekildi.

Genişletilmiş Komuta Konseyi'nde, Demirel hükümetinin devrilmesi ve yönetime el konmasını isteyen Korgeneral Hayati Savaşçı ne oldu bilir misiniz? Adalet Partisi Samsun milletvekili!

Silâhlı Kuvvetlerimizde, adlarını duymadığımız, yüzlerini görmediğimiz subaylardan oluşan bir sağlıklı yapı var. Bütün olup bitenlere karşı, Silâhlı Kuvvetleri ayakta tutanlar bu adsız kahramanlardır işte.

Türkiye'de zaman zaman ortaya çıkıp, "yüz kırk bir ve yüz kırk ikinci maddeler varken, demokrasiden, özgürlükten söz edilmez diyoruz.

Amma da yapıyoruz.

Bakın Tağmaç yüz kırk altıncı madde varken, nasıl İhtilâl yönetmiş? Ne de olsa zeki adam. Zeki olmasa, bankanın başına geçirilir miydi?

Banka toplantılarını da böyle mi yönetiyor acaba? Yani böyle "demokratik yolla!..."

ANAYASAYI "TANGIR - TUNGUR" EDENLER...

Askerî Savcılar İçinde en çok ölüm cezası İsteyen kimdi acaba? istanbul Sıkıyönetim Savcası Albay Selâhattin Fırat mı? Yarbay Naci Gür mü, yoksa Ankara Sı- kıyönetim Savcısı Albay Keramettin Celebi mi? Selâhattin Fırat istanbul'da "83 Deniz Subayı" davasında seksen üç idam İstemişti. Ne demişler, isteyenin bir yüzü kara!

Seksen üç deniz subayının, ölüm cezasına çarptırılmaları isteniyordu amma, mahkeme savcının bu aritmetik hesabını yerinde görmeyerek, sanıkların beraatına karar vermişti, ölüm cezası nerde, beraat nerede...

Memleketimizde ve özellikle Sıkıyönetimimizde o günlerde düşünce özgürlüğü vardı. Her savcı, istediği kadar kişinin ölüm cezasına çarptırılmasını isteyebilirdi. Bu bakımdan düşünce özgürlüğü, tam anlamıyla yürürlükteydi.

Ankara 1 numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi, çok sayıda ölüm cezası veren mahkemelerin başında yer alıyordu. Denilebilir ki, hiç

bir Askerî Mahkeme bu kadar sayıda ölüm cezası vermemiştir.

Bazı sanıklar, hem Ankara, hem de İstanbul Sıkıyönetim Mahkemelerinde yargılanıyorlardı. Dev-Genç Başkanlarından Atilla Sarp ile Genel Sekreterlerden Ruhi Koç'un, her İki Sıkıyönetim Mahkemesinde de idamları isteniyordu. Her zaman güleç yüzlü olan Ruhi Koç, işi alaya vuruyordu:

— Ankara'da da, İstanbul'da da İdamımız isteniyor, Herhalde Eskişehir'de asarlar...

Bol idamlı davalardan biri Ankara 1 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesinde karara bağlanan "Dr. Uğur Celâsun ve arkadaşları" davasıydı. Savcı Yargıç Yüzbaşı Ali Hüner, dört sanığın ölüm cezasına çarptırılmasını istiyordu. Bu sanıkların adları şöyleydi: Uğur Celâsun, Hakan Tekinalp, Caner Güçal, Timur Ertekin, Selçuk Eralp...

Mahkeme kurulunda, Yargıç Albay Saadettin Üçün-cüoğlu, Yargıç Binbaşı Siret Kurtcebe ve mahkeme başkanı olarak da, Albay Remzi Siretli bulunmaktaydı. Mahkeme kararını verdi: Sanıklardan Hakan Tekinalp, Caner Gücal, Selçuk Eralp ve Timur Ertekin ölüm cezasına çarptırıldılar.

Fakat ne çare, o sıralar, Af Yasası çıkmıştı, ölüm cezaları, büyük bir üzüntü içinde, yaşam boyu hapis cezasına çevrildi.

Karar Askerî Yargıtay'da incelendi.

Askerî Yargıtay Dördüncü Dairesi, sanıkların beraat etmeleri gerektiği düşüncesiyle, mahkemenin kararını temelden bozdu.

Mahkeme karara karşı direndi.

Dosya, Askerî Yargıtay Daireler Kurulunca ele alındı. Son karara göre, sanıklardan Hakan Tekinalp ile Timur Ertekin haklarında herhangi bir suçtan mahkûmiyetlerini gerektirir hiçbir kanıt yoktur. Sanıkların beraat etmeleri gerekirdi. Öteki sanıkların suçları da, Mahkeme kararında değinildiği gibi değildi.

1 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi, dört genci ölüm cezasına çarptırırken neye dayanıyordu? Herhalde mahkemenin dayandığı bazı gerekçeler vardı.

İşte benim anlatmak istediğim de bu.

Mahkeme, dört genci ölüm cezasına çarptırırken, işkence konusunda çok önemli bir anlayış geliştiriyordu. Eğer, mahkemenin

kararı, Askerî Yargıtayca temelinden bozulmamış olsaydı, bu görüş Türk ve dünya hukuk anlayışını kökünden değiştirecekti.

Ankara 1 Nolu Sıkıyönetim Mahkemesi'nin 74/1 esas ve 72/2 sayısı ile kayıtlı kararının 32. sayfasını, izninizle şöyle bir aralayalım:

"...İşkence şu hallerde önem kazanır: İşkenceyle gerçeğe aykırı bilgi elde etmek, işkenceyle gerçeğe uygun bilgi elde etmek, baskı ile gerçeğe uygun bilgi elde etmek veya eldeki deliller karşısında gerçeği ifade etmek mecburiyetinde kalmak..."

İşkence konusunda, mahkeme, bu olasılıkları sıralamaktadır. Sanıklar, kendilerine işkence yapıldığını ileri sürerek, haklarındaki suçlamalara dayanak olan ifadelerini reddetmektedirler.

Mahkeme bunun yanıtını veriyor.

32. sayfadan, 34 üncü sayfaya geçelim ve okuyalım :

"...Şu halde iddia edildiği gibi, işkence yapılmış ise, gerçeğe aykırı bilgi elde edilmemiş, gerçeğe uygun bilgi edilmiştir."

Şimdi kendinizi sıkı tutun.

"... Çünkü hakikati ortaya çıkarmak için suç işlemek başka, ortaya çıkan hakikat başkadır..." Yani?

Yanisi şu: İşkence doğruyu söyletmişse, yararlıdır. Gereklidir. Mahkeme gerçeği sorar. Gerçek çeşitli yollardan bulunur. Gerçek işkenceyle de bulunabilir.

Mahkeme bu kanıda olduğu için, dört genci ölüm cezasına çarptırmıştır. Askerî Yargıtay, işkence yoluyla alınan sorguları geçerli saymamış, kararı temelinden bozmuştu.

Ya bozmasaydı?

Karar iyi ki bozuldu. Yoksa, bu dört genç. şimdi Niğde Cezaevi'nde ömürlerini törpüleyip duracaklardı. Bir de Af Yasası çıkmasaydı, düşünebiliyor musunuz, bu dört genç birer birer darağacına çekilecekti.

Küçüklüğümde aklım mahkeme kararlarına takılırdı. Savcı, hukukçu, yargıç hukukçu, avukat hukukçu.. Nasıl olur da, aynı konuyu ayrı ayrı görürlerdi? Kendim hukukçu olunca, bunun yanıtını aşağı yukarı saptayabildim. Fakat böylesine yine de aklım ermiyor: Savcının ölüm cezası istediği bir sanığı, yargıç beraat ettiriyor. Suç, siyasal nitelikte ise, nedir bunun kökeninde yatan hukuk mantığı?

Bu soruyu sordunuz mu, hep yanlış yanıt alırsınız. Çünkü, bu bir hukuk sorunu değildir. Soru yanlış sorulmuştur. Bu gibi sorunların temelinde siyasal gerçekler yatıyor. Bunun da kökeninde sınıfsal nedenler..

Bakıyorsunuz, bir dönemde, hiçbir sanık hakkında siyasal nitelikte dava açılmıyor. Dönem değişiyor, bakıyorsunuz, cezaevleri siyasal tutuklularla dolmuş.. Bunu hukuk kurallarıyla açıklayabilir misiniz? Açıklayamazsınız.

Öyleyse olağanüstü dönemlerin yargısal kararlarını, salt hukukun biçimsel kurallarıyla ölçüp tartamazsınız. Çünkü terazinin bir kefesinde siyasal nedenler yerleşmiştir. Ağırlıklar değişmiş, ölçüler değişmiştir.

Bu ölüm cezaları neye dayanılarak veriliyordu? Ceza Yasasının yüz kırk altıncı maddesine.. Nedir bu yüz kırk altıncı madde? Anayasa'yı silâh yoluyla değiştirmek.. Yani yasadaki tanımla, Anayasa'yı "tağyir, tebdil ve ilga" etmek..

Cezaevinde özellikle köylü sanıkların, yasanın bu sözlerine hiç dilleri dönmezdi. Bu maddeden tutuklanıp, cezaevine atılanlar, içerde önüne gelene sorarlardı:

— Anayasayı tangır - tungur etmişiz, bastılar sopayı, nedir bunun cezası?

Bizler de anlatırdık, Anayasanın nasıl "tangır - tungur" edildiğini. Bir gün, Güney illerimizin birinden, Şeho Bildik adlı bir köylü yurttaşımızı getirip tutuklamışlardı. Şeho Bildik'in suçu, devrimci öğrencilere yataklık etmekti. Mahkemeye çıkınca, yargıç sormuş:

— Anayasa'yı tağyir, tebdil ve ilga ettin mi?

— Efendim?

— Oğlum, yani savcı diyor ki, Anayasa'yı tağyir, tebdil, ilga etmişsin, ne diyorsun?

— O dediğinizden hiç yapmadım komutanım...

Yargıç dayanamayıp suçun niteliğini açıklamış:

— Oğlum, Anayasa'yı ihlâl ettin mi?. Yanıt şöyle gelmiş:

— Efendim; biz köylüyüz. Ne anlarız Anayasa'dan. İhlâl edilmişse şehirliler etmiştir...

Anayasa'yı, köylü yurttaşımız Şeho Bildik'in dediği gibi, şehirliler mi çiğnemiştir, bilinmez. Fakat böylesine cömertçe ölüm cezalarının verildiği bir dönemde, Anayasa sıkıyönetim gölgesinde ve silâh

yoluyla "tağyir, tebdil ve ilga" ediliyordu da, dışarıda, birkaç yurtsever dışında kimsenin sesi çıkmıyordu.

Bir mahkemenin ölüm cezasına çarptırdığı bir siyasal suç sanığını bir başka mahkeme beraat ettirirse, ne olur?

Ne olacak? ölüm cezası veren yargıç, yükselir, yükselir, Genelkurmay Mahkemesine yargıç olur.

Şeho Bildik haklı değil mi?

— Efendim, biz köylüyüz, ne anlarız Anayasa'dan, ihlâl edilmişse, şehirliler etmiştir...

Yürüyüş yaptın, Anayasa'yı ihlâl, ev tuttun, Anayasayı ihlâl, evinde "yasaklanmış sol yayın" bulundu, Anayasa'yı ihlâl, silâhlı eylem, Anayasa'yı ihlâl, silâhsız eylem, Anayasa'yı ihlâl, öksürdün, Anayasa'yı ihlâl, tıksırdın, Anayasa'yı ihlâl, hapşırdın, Anayasa'yı ihlâl...

İşte böyle ölüm cezaları verilirken, Anayasa, herkesin gözleri önünde, "tağyir, tebdil ve ilga" ediliveriyordu.

Şeho Bildik haklı değil mi? Köylüler ne anlar Anayasa'yı ihlâlden, şu şehirliler yok mu?

Anayasa'yı "tangır - tungur" edenler hep bunlar!

UÇAK KAÇIRMA SUÇU

Ankara Sıkıyönetim Komutanlığının dehşetengiz bildirilerinden biri daha okunuyordu. Bütün koğuş, kulak kesilmiş dinliyorduk. Bir "illegal örgüt" bütün suç kanıtları ile yakalanıp, adaletin pençesine teslim edilmişti!

"İllegal örgüt", Türk Hava Yolları'nın bir uçağının Sofya'ya kaçırılması dolayısıyla ortaya çıkarılmıştı. "İllegal uçak kaçırma örgütü" neyin nesiydi acaba?

Spiker örgüt üyelerinin adlarını okumaya başlayınca, davanın sonunu kestirmek benim için hiç de güç olmadı. Çünkü, adları sıralananların birçoğunu yakından tanıyordum: Altan Öymen, Emil Galip Sandalcı, Erdal Öz, Abdi Yazgan, İlhan Kalaylıoğlu.

Sonradan olayı öğrendim.

Sofya'ya uçak kaçıranlardan biri, Ankara'da fotoğrafçılık yapan (Foto Abdi) Abdi Yazgan'ın yanında bir süre çalışmış, önce Abdi

gözaltına alınarak işkence masasına yatırılmış, sonra, Abdi Yazgan'ın arkadaşı İlhan kalaylıoğlu.

İlhan Kalaylıoğlu, o sıralar, Emil Galip Sandalcı'nın evinde kalıyor. Sıkıyönetim Sandalcıya'da diş bileyip duruyor. Sandalcı'nın suçu büyüktü. Hem de çok büyük:

Suç, bağışlanacak türden değildi. Tağmaç cuntası, TRT Genel Müdürlüğüne Korgeneral Musa Öğün'ü getirmek istiyordu. Bu konu TRT yönetim kurulunca oylandı. O günlerde Emil Galip Sandalcı, Muammer Sun, Musa Öğün'ün yüksek niteliklerini, gereği gibi değerlendiremediklerinden, bu saygıdeğer Korgeneral'in atanmasına karşı çıkmışlardı.

Sandalcı da, Sun da, bir süre sonra Sıkıyönetimin hışmına uğradılar. Sandalcı, TRT Dış Yayınlarını bir kitap haline getirdiği için, "komünizm propagandası" yapmak "hükümete hakaret etmek" gibi ipe sapa gelmez gerekçelerle suçlandı, sonunda beraat etti.

Etti amma, yakasını bir türlü sıkıyönetimin elinden kurtaramadı. Bu kez de başına uçak kaçırma işini sardılar.

İlhan Kalaylıoğlu, Emil Galip Sandalcı'nın evinde kalmaktaydı. Kalaylıoğlu Abdi Yazgan'ın arkadaşıydı. Oldu mu, illegal örgüt? Oldu.

Altan Öymen'in ne ilgisi var diyeceksiniz. Var. Olmaz olur mu? Kalaylıoğlu'na, ağır işkenceler sonunda bir "itirafname" imzalatırlar. Bu itirafnamede, Altan öymen'in, İsmet inönü ile ilişki kurup, hükümet üzerine baskı sağlamaktan, bir zamanlar röportaj yaptığı bir silâh kaçakçısından silâh bulmaya kadar bir sürü suç yeralmış.

Altan Öymen'in bunlardan hiç mi hiç, haberi yok. Bir silâh kaçakçısıyla röportaj da yapmış değil. Fakat İsmet Paşa'ya gitmiş. İddia böyle... İşte yakalandı sonunda... "Neden gittin İsmet Paşa'ya?." O günlerde, Ali Erverdi başkanlığındaki Sıkıyönetim Mahkemesi, Deniz Gezmiş ve arkadaşları için ölüm cezasını vermek üzeredir. Ankara'da, İstanbul'da, bazı ilerici yazarlar ölüm cezasına karşı bildiri topluyorlar. Altan Öymen ve Erdal Öz, İsmet Paşa'ya bu konuyu görüşmek için gidiyorlar.

Sen misin giden?

Birinci suç bu. ötekilere ne, diyeceksiniz? Bir tanesi de şu:

O sırada, Anka Ajansı yeni kurulmuş, Altan Öymen. Sevgi Soysal, Ahmet Kahraman, Hasan Cemal, hep birlikte, çalışıyorlar. Gece

sokağa çıkma yasağı olduğu için de, akşamları büroda çalışmak da olanaksız.

Anka Ajansı, Alman ajanslarına da yayın yapıyor. Bazı yerlerden telefonla haber almak, sonra da bu bilgileri haberleştirip, yine telefonla Alman ajanslarına bildirmek gerekiyor.

Altan Öymen'in ev telefonu kullanılacak. Fakat telefon aracında bozukluk var. Aynı günlerde Emil Galip Sandalcı'nın da telefonu kapalı. Altan Öymen, Sandalcı'dan bir gün için telefon aracını İster. Araç gelir, kullanılır. Bir iki gün sonra Altan Öymen, telefonu, bir arkadaşı aracılığı ile, Sandalcı'nın evine yollar.

Sandalcı'yla Öymen'in evleri çok yakındır. Fakat telefonu götüren arkadaş bir türlü gelmez. Çünkü Sandalcı'nın evinde Sıkıyönetim karakol kurmuştur. Kim Sandalcı'nın evinin ziline basarsa, gizli örgüt üyesidir diye içeri alınır. Telefon aracını götüren genç de, saf saf zili çalar. Kapıyı biri açar:

— Emil Galip Sandalcı'nın evi mi?.

— Evet...

Evetle birlikte, genç arkadaş, karga tulumba içeri alınır. Elde bir de telefon varsa, "illegal örgüt" bütün suç kanıtlarıyla yakalanmış oluyordu.

Bu telefon aracı, Sandalcı'yla birlikte gözaltına alındı, tutuklandı. Mamak Cezaevinde kaldı. Ancak insan türünden canlı olmadığından, Anayasa'dan doğan bütün haklarını kullanarak, işkenceden kurtuldu. Bir de telefonu konuştursalardı, ne örgütler, ne örgütler ortaya çıkardı!.

Sandalcı'yla öymen'in, "illegal örgüt ilişkisi", suç kanıtı olan telefon aracılığıyla büsbütün ortaca konunca, Ankara Merkez Komutanlığında görevli Tank Albayı Yaşar Savaş, bir gün Altan Öymen'e telefon eder.

Altan Öymen'in de bütün derdi, telefon aracı ile Sandalcı'nın evine yolladığı genç arkadaşı kurtarmaktı. Birkaç kez, Sıkıyönetim'e, Merkez Komutanlığına telefon eder. Merkez Komutanlığından da Öymen'i ararlar, Öymen :

"Herhalde bu iş içindir..." diye sevinir. O sıra, yurt dışında bulunan eşi ve çocuklarının yanına gidecektir. Pasaportu hazırdır. Sadece Merkez Bankası'ndan döviz alacaktır. "Merkez Komutanlığı da Merkez Bankası'na yakındır..." diye yola koyulur.

Tank Albayı Yaşar Savaş, sıkıyönetimin gizli kalmış ünlülerinden biridir, Öymen'i karşılar:

— Şurada bekle... der. Altan övmen bekler, bekler, kimse kendisiyle ilgilenmez. Sonra, bir yarbay, bir astsubayaemir vererek Altan Öymen'in, Mamak Muhabere Okulu'na teslim edilmesini ister. Kelepçe takılır ve yola çıkılır.

Mamak Muhabere Okulu Nöbetçi Subayı, Altan öymen'in teslim alınması için bir resmî yazı İster. Sıkıyönetim yetkilileri ile Nöbetçi Subay arasında bir tartışma çıkar. Sonunda Öymen, Mamak Tutukevinde, yarısı çöplük olarak kullanılan bir hücreye kapatılır.

Bir süre sonra Öymen, yeniden Muhabere Okulu'na gönderilir. Burada birkaç gün bekletildikten sonra, gözü bağlı olarak sorguya çekilir. Uçak kaçırma işinin saçmalığını onlar da bilmekteydiler. Sorarlar:

— Ölüm cezası kampanyasını neden başlattınız?...

İşte bütün iş burada ya... Öymen, neden gözaltına alındığını, neden tutuklanmak istendiğini bir türlü öğrenemez. Üç numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'ne çıktığında, Başkan Piyade Albay İzzettin Avlar, Yargıç Tahsin Özer ve Fuat Kaylan'ın oylarıyla tutuklanır. Tutuklanma nedenleri arasında, "... ve diğer sebepler" biçiminde bir gerekçe de kullanılır. Savcı Muhteşem Savaşan'a sorar:

— Nedir bu, ve diğer sebepleri..

Sıkıyönetim komutanının emridir. "Ve diğer sebepler", bir türlü açıklanmaz amma, anlayan anlar: ölüm cezası kampanyasını yürütmekten büyük suç mu olur?.

Altan Öymen ile, Cezaevinde birkaç kez karşılaştık. Selâmlaşmak, el sıkışmak yasaktı. Sadece kaşgöz işaretleriyle birbirimizin hatırını sorabildik.

Emil Galip Sandalcı, Abdi Yazgan, İlhan Kalaylıoğlu, uçak kaçırmak suçundan tutuklanıp, tuvaletin yanındaki penceresiz bir odaya kapatıldılar. Kendileriyle konuşmak yasaktı.

Bizler de, kâğıttan uçak yapar, koğuşlarına atardık.

O günlerden bugüne, Altan öymen için söylenen bir espri kalmıştır:

"Altan Öymen uçak kaçırır, kaçırır amma uçağa yetişemediği için."

İşte sizlere uçak kaçırma olayının içyüzü. Bu "senaryoyu" yazan sıkıyönetim yetkililerini görsem, kutlayacağım. Bu yeteneklerini film ve tiyatroda kullanmadıkları için harcanmıyorlar mı, ne dersiniz?

BUZLAR KIRILIYOR...

Mamak Cezaevi'nin ünlü "arka koğuşu" o gün bomboştu. Koğuş arkadaşlarımız, sabah erkenden» birbirlerine kelepçelenerek, duruşmaya götürülmüşlerdi. "Arka koğuş," Cezaevi'nin en "stratejik" bölgesiydi. Pek koğuşa da benzemezdi. Bir koridora açılan onüç hücre. Hücrelerde ikişer kişinin yatacağı birer ranza. Haklarında ölüm cezası istenenlerle, Sıkıyönetim ve Cezaevi Müdürü'nün "uygun bulduğu" sanıklar, buraya kilitlenirdi.

Profesör Uğur Alacakaptan ile birlikte, sondan ikinci hücredeydik. Üst ranzada ben, alt ranzada Alacakaptan yatardı. İkimiz de çoğunlukla kitap okuyarak zaman öldürürdük ya da koğuştakilere dilekçe yazarak.

— Hocam, bir tahliye dilekçesi yazar mısın?

Yazmasına yazardık, yazardık amma, neye yarardı?

Alacakaptan arasıra takılırdı:

— Bizim kendimize hayrımız olsa, buraya gelmezdik.

— Hocam, 142'den açmışlar, Hocam 159'dan.

— Açarlar, açarlar.

1973 yılının ocak ayıydı. Her yer buz kesiyordu. Benim yattığım yerden, Hüseyin Gazi Tepeleri görünüyordu, bir de cezaevinin çatısı. Her yer kardan bembeyaz. Havada uçuşan kar tanelerini izliyorum. Hiç gereği yokken, Menderes'in, Adnan Menderes'in dokuzyüzaltmışlardaki konuşmasını anımsıyorum:

"Battal Gazi Ordusuna mı güveniyorlar?" Belleğimde yer etmiş bu Battal Gazi ve Hüseyin Gazi. Sonra başka şeyler düşünüyorum. Hüseyin Gazi Tepeleri'nde, kutsal taşlar varmış. Ankara'lı kadınlar, bu tepeyi tırmanıp, adak için taş atarlarmış. Taş, kayaya ya-pişip kalırsa, adağın yerine geleceğine inanılırmış.

Babam, bir zamanlar Tapu Kadastro Müdürlüğünde Ankara Fen Amirliği yapmıştı. Bir gün eve getirdiler. Hastalanmış. Kalp krizi geçirmiş. Kriz, bu tepelerde görev yaparken gelmiş. Tepenin nirengi noktalarını ölçüyorlarmış.

Böyle karmakarışık düşünceler vardı başımda. Adak adayan kadınlar, Battal Gazi ve babamın ilk kalp krizi geçirdiği yer şu Hüseyin Gazi Tepeleri.

— Havalandırma!

Başgardiyan İsmail Efendi bağırıyor. Elindeki sopayı hücre demirlerine vuruyor!

— Havalandırma!...

Bahçeye çıkmanın adı havalandırmaydı. İsteyen çıkar, isteyen çıkmazdı. Başımı kaldırdım, biraz da soğuktan korkmuştum. Alacakaptan'a eğildim:

— Hocam, çıkacak mısınız?.

— Hayır, diyor Alacakaptan. Ben de İsmail Efendi'ye çağırıyorum:

— Çıkmayacağız.

— Emir var, çıkacaksınız!

İsmail Efendi'nin yanında başçavuş Osman da belirdi. Ses onundu. Diretiyordu hem de:

— Çabuk, çabuk, çabuk.

Koğuşta dört kişiyiz. Alacakaptan, ben, bizler siyasal tutukluyuz, iki tane de adî suç mahkûmu var. Birinin adı "İdamlık Süleyman", ötekinin Remzi Öztürk. "İdamlık Süleyman," bir adam öldürmüş ve öldürdüğü adamın kanını içmiş. Bir söylentiye göre. cinayeti dayısı işlemiş. Süleyman üzerine almış. "Kastamonu Canavarı" diye anılmış bir süre. Neyse, sonunda idama mahkûm olmuş. Kararı, mecliste. Okuma yazma bilmezdi. Fakat her gün gazetelere ilk koşan oydu.

— Tasdik var mı?

Remzi'nin suçları büyük. On beş-yirmi kişiyi öldürmekten yargılanıyordu. Tren soymuştu. Bunun gibi bir sürü suçu daha vardı. Ama Allah için Remzi, efendi adamdı.

İzin almadan hücremize girmez, koğuşu süpürmeye kalksak hemen atılırdı:

— Caiz midir Hocam?

Elimizden kovayı .alır, süpürgeyi alır, koğuşu temizlerdi. "Caiz mi hocam biz varken? Caiz mi?" Astsubay Osman sabırsız.

— Çabuk olun, sallanmayın.

İsmail Efendi'nin elinde bir kürek var. Baktım, yanında birkaç kazma kürek daha, duvara dayanmış duruyor. Astsubay Osman, yaptığı işin tadını çıkarıyor. Bir bana, bir de Alacakaptan'a bakıyor. Göz göze geliyoruz. Sırıtıyor.

— Avludaki buzları kıracaksınız. Çok hoşuna gitmiş bu görev.

— Çabuk, çabuk.
Remzi kızıyor bu işe. Ters ters bakıyor Astsubay Osman'a.
— Hocalar da mı?
Astsubay, başını sallıyor. Ben kazma ve kürekleri omuzlarken sırıtıyor yeniden.
— Hocalar da ya. Sonra yine olayı hiç önemsemezmiş gibi komut veriyor:
— Çabuk, çabuk. Durmayın.
Avluya çıkıyoruz. Alacakaptan, ben, İdamlık Süleyman ve Kilisli Remzi Öztürk. Cezaevi avlusuna çamaşırlıktan geçilerek çıkılıyor. Çamaşırlık, sımsıcak. Yerler su içinde. Çamaşır yıkayan tutukluların arasından geçip, avluya çıkıyoruz. Remzi ana avrat söyleniyor:
— Din iman var mı bunlarda?
Başçavuş Osman hiç umursamıyor söylenenleri. Ya duymuyor ya da duymazlıktan geliyor. Sonra Alacakaptan ve bana bakarak emir veriyor:
— Yarım saatte, bu buzlar kırılacak, karlar temizlenecek.
— Din İman var mı, caiz mi, caiz mi?
Remzi söylene söylene kazmayı buzlara saplıyor. Kazmanın ucu buza çarpıp zıplıyor.
— Vay anasını.
Alacakaptan da bir kazma alıyor. Yan yana duruyoruz.
— Hocam, sinir harbi yapıyorlar, aldırmayın.
Alacakaptan, yüz ifadesiyle aldırmadığını anlatmak istiyor. Kazmaları yere vuruyoruz. Kazmalar, buzu delemiyor. Haydi bir daha. Buzlar inatçı. Delinmiyor bir türlü.
— Ulan caiz mi, hocaları çalıştırmak caiz mi? Remzi, yanıbaşımıza dikilen bir çavuşa söyleniyor.
— Ulan insanlıkta var mı, ulan islâmlıkta var mı? idamlık Süleyman da söyleniyor. O da kızmış:
— Hadi bizi insandan saymıyorsunuz? Çavuş, İdamlık Süleyman'a biraz çıkışıyor:
— Sen işine bak, işine.
Benim üzerimde siyah bir kazak var. Alacakaptan'ın üzerinde de, şık bir palto. İkimizin saçları da, dibinden kesilmiş. Kazmayı yere vururken, Alacakaptan'ı düşünüyorum. Türkiye'nin en genç dekanıydı. 33 yaşında profesör olmuştu. Arkadaşları asistanlık

yapıyordu hâlâ. Suçu neydi, neydi ki, böyle, Astsubay Osman'ların elinde, kürek mahkûmları gibi çalıştırılıyordu? Şimdi Başçavuş Osman'ı çekip sorsan "Ben emir kuluyum efendim" diyecektir.

Hoş, bunları tek tek sorguya çeksen, herkes suçu birbirinin üzerine atar. Üsteğmen Burhan Potuma da emir kuludur, Binbaşı Ayhan Kutluer de, Albay Mehmet Kemal. Saldıraner de.. Ya Tümen Komutanı? Onun da adı üzerinde "Apdullah Kuloğulları". Tabii o da emir kulu.

Kim sorumludur bu işlerden? Kimse... Birileri sorumlu olsa ne olacak, kim soracak hesabı bugün? Kim?

Kazmalar iniyor, buzlar diretiyor. Karşıda Hüseyin Gazi Tepeleri bembeyaz. Nöbetçi kulübesinde bir er. O da bizi gözetliyor. Ben Alacakaptan'ın suçu nedir, bunu düşünüyorum. Remzi yine söyleniyor!

— Din, İman var mı?

Ben Alacakaptan'dan biriki adım ilerdeyim. Kazmanın sesini duyuyorum sadece. Birdenbire kazma sesi kesildi.

— Ah!

Döndüm. Alacakaptan bembeyaz olmuş. Bir eliyle belini tutuyor. Alnı ter içinde. Düştü düşecek. Hemen kazmayı fırlatıp yanına koşuyorum.

— Ne oldu Hocam? Konuşamıyor,

— Belim, diyor sadece, belime birşey oldu. Kazma buza saplanmış, geriye çekilirken de, Alacakaptan'ın bel sinirleri oynamıştı. Hemen bir tabureye oturttuk. Yürüyemiyordu. İdamlık Süleyman, ben. Kilisli Remzi öztürk başımızdaki gardiyan çavuşa bağırdık.

— Görmüyor musun? Haber versene!

— Havalandırma saati bitmedi.

Yanıt bu. Bu da Tümen Komutanı gibi "emir kulu". Fakat biraz sonra insafa geliyor. İçeriye haber veriyor. Baktık. Astsubay Osman gelmiş. Yüzü bir korkulu.

Alacakaptan o gün "disk kayması" denilen hastalığa tutulmuştu. Cezaevinde çalıştırıldığı ve belinin arızalandığı Cumhurbaşkanı Sunay'a duyurulmuş. Sonradan, ellerine kelepçe takılarak Askerî Hastahaneye götürüldü.

O günlerde Cezaevi Doktoru Metin Denli izinliydi. İzinden döner dönmez, Alacakaptan'ı çağırdı. Alacakaptan, elini beline götürüp

"işte burası ağrıyor", diyordu ki. Metin Denli bağırdı:

— Esas duruşa geç. Bir Türk subayının karşısındasın!

Alacakaptan, bu olaydan sonra hiç doktora çıkmadı.

AMBALAJ KAĞIDI İLE KOMÜNİZM PROPAGANDASI

Klâsik müzik dinleyerek komünizm propagandası yapılır da, "ambalaj kâğıdı" ile yapılmaz mı?. Yazar Erdal Öz, 12 Mart Balyoz Harekâtında işte bu nedenle tutuklanmıştır.

Evet öyle, inanmazsanız anlatayım:

Erdal Öz'ün, Ankara'da, şimdiki Büyük Carşı'nın bulunduğu iş hanında bir kitabevi vardı: "Sergi Kitabevi".

Sergi Kitabevi, bütün yazar çizerlerin, İlericilerin, gençlerin uğrak yeriydi. Küçücük bir dükkândı Sergi Kitabevi... Erdal Öz, burada hem kitap, hem de plâk satardı. Akşamüstleri, Kitabevi, Erdal Öz'ün dostlarıyla dolar, ayaküstü siyasal tartışmalar yapılırdı.

Güzel, küçük bir yerdi Sergi Kitabevi...

Erdal Öz, kitapları sarmak için ambalaj kâğıdı hazırlamıştı. Ambalaj kâğıdında Marks'tan, Engels'ten. Guevera'dan ve Atatürk'ten özlü deyişler vardı. Ambalaj kâğıdı özenle hazırlanmıştı.

Koskoca Sıkıyönetim buna göz yumar mı hiç, yummaz!

Sergi Kitabevi, birkaç kez basıldı. Polis her gelişinde "yasaklanmış sol yayın" toplayarak gitti. Fakat bir türlü suç kanıtı bulunamıyordu. Kuşkular giderilmemişti: Bütün solcular Erdal Öz'ün kitabevine gittiğine göre, bu kitabevi gizli bir hücrenin genel merkezi olmasın?

Belki öyledir.

Kitabevinde gizli örgüt plânları arandı ama. bulunamadı. Plâkların altına baktılar, gizli örgüt yok. Kitapları kaldırıp kaldırıp baktılar, yine gizli örgüt yok. Nerede acaba bu gizli örgüt? Pikabın içine baktılar, orada da yok. Şu gizli örgüt, sanki, yer yarıldı da içine girdi.

Erdal Öz, bu gizli örgütü nereye gizlemişti acaba? Orada yok, burada yok.

Canım bir yere gizlemiştir.

Arandı, tarandı, sonunda suç kanıtı bulundu: Ambalâj kâğıdı.

Ambalaj kâğıdında ne suçlar işlenmemişti? Sosyal bir sınıfın öteki sosyal sınıflar üzerinde tahakküm kurması, bu amaçla örgüt oluşturulması, cemiyetin çeşitli sınıflarını, kin ve adavete teşvik, suç

işlemeye tahrik, hükümetin manevî şahsiyetini tahkir, küçük düşürme!..

Yani özetle "millî ve manevî değerlere" karşı ne kadar suç varsa bu ambalaj kâğıdında yanyana gelmiş. İşte bu kâğıt, sosyal bir sınıfın öteki sosyal sınıfların üzerinde egemenliğini kuracak, toplum içinde kurulu siyasal ve ekonomik düzeni yıkacak, yerine, Marksist. Leninist, efendim üzerinize afiyet, maoist bir düzen kuracaktır.

"Muhtıra" dediğiniz nedir ki? Bir kâğıda yazılmış beş on satır, bir de, dört generalin imzaları.. Bu kâğıtla sınıflar devrilir, yok edilir. Edilmez mi?

Ambalaj kâğıdında komünizm propagandası bulanlar; kimbilir, belki, kâğıdı ışığa tutup, İçinde orak çekiç olup olmadığına da bakmışlardır. Belki, sekize, ona katlayıp, bu yolla, kâğıtta Lenin'in resminin varolup olmadığını da incelemişlerdir.

O günlerdeki aramalarda ilginç olaylar geçiyordu. Bir sıkıyönetim görevlisi, "V. İ. LENİN" biçiminde yazılan Lenin'in adını taşıyan bir kitabı görünce:

— Yaz oğlum, Altıncı Lenin... demişti. O günlerde bu olay dilden dile dolaşırdı. Guevera'nın fotoğrafını, bir hafif müzik sanatçısına benzeten bir başka iyi niyetli görevli de, bu suç kanıtına el koymak isteyen bir onbaşıyı şiddetle azarlamıştı.

Böyle bir gülünç olaya kulaklarımla tanık olmuştum:

Hukuk Fakültesi aranıyordu. Odalarımız, kitaplarımız didik didik ediliyordu. Hemen hemen her kitaba bir toplum polisi düşmekteydi. Polislerden biri, bir öğretim üyesinin odasında barut bulduğunu söylüyordu. Sonradan anlaşıldı. Zavallı profesör, odasındaki çiçekleri için incelenmiş toprak getirmiş, polis bunları barut sanmış.

— Bu kadar da olmaz... diyeceksiniz amma, olur, olur. Hiç merak etmeyin burası Türkiye. Olur bunlar!

Bu arama sırasında, bir de baktım ki, bir iki polis, fakülte kitaplığından yüklendikleri "Forum" dergilerini, kapıya yığıyorlar. Yanlarına yaklaştım ve sordum:

— Bunları neden topluyorsunuz? Polis belki de iyi niyetliydi. Miğferini başından çıkararak, bütün efendiliği ile sorumu yanıtlayıp, merakımı giderdi:

— Her türlü forum yasak değil mi?

— Doğru. Polis görevlisi haklı. Sıkıyönetim komutanları, öğrencilerin "forum" adını verdikleri toplantıları yasaklamışlardı.
Her türlü forum yasak!

Her türlü forum yasak olunca, artık yayın hayatından kalkmış olan Forum Dergileri de yasaklanmış oluyordu. Emir, emirdir.
Toplamışlar Forum dergilerini.

Erdal Öz, üzerinde sosyal bir sınıfın öteki sosyal sınıfları devirip, bir sınıfın ezilmesine yol açan ambalaj kâğıtlarıyla birlikte önce gözaltına alındı, sonra da tutuklandı.

Sıkıyönetim Mahkemesi bu konuyu araştırmak için çok yönlü soruşturmalara girişti. Basın Yasasına göre, basılmış yapıtlar hakkında, yayın tarihinden başlayarak üç ay içinde dava açılmazsa, kamu davası düşüyordu.
Önce bu konu araştırıldı.

Ambalajı basan matbaa arandı, bulundu. Ambalaj kâğıdı hangi tarihte basılmıştı. Bu saptandı. Sonra ambalaj kâğıtları Hukuk Fakültesi öğretim üyelerine inceletildi.

Sonunda şöyle karar verildi: Erdal Öz'ün, bu işte suç işleme kastı yoktur. Erdal Öz işbu nedenle beraat etsin. Erdal Öz'ün tahliyesine. Fakat, bu ambalaj kâğıtları çok tehlikelidir. Bu kâğıtlara el konmasına.

Ambalaj kâğıdı, 1803 Sayılı Af Yasası Kapsamına girmediğinden olacak, "tutukluluk hâli" bugün de devam etmektedir, ne yapacaksınız?

Şu ambalaj kâğıdının Sıkıyönetimden çektiğine bakınız Allahaşkına?.

KURU TEMİZLEME

Temizlik imandan gelir. Nerde olursanız olun, temiz olmaya çalışacaksınız. Ama nasıl? Temizliğin en güç olduğu yerlerden biri hiç şüphesiz cezaevleridir. Her sanığa, bir kova su.. Mamak Cezaevindeki temizlik sorunu, cezaevinin komutanınca böyle çözümlenmişti.

Yıldırım Bölge tutukevindeki "hamam", tam "alaturka" sayılırdı. Hamam, odunla ısıtılır, kurnalar, göbek taşları, alev alev yanardı. Muhabere Okulu'nun banyosuna ise, diyecek yoktu.

Yıldırım Bölge'ye getirilişimizin ilk haftasında. Anayasa'da yeralan reformları Atatürkçü görüşle ele alacak olan Erim hükümeti, bizim yıkanma işimizi de düşünmüştü. Ne de olsa reformcu hükümetti.

Arkadaşlar bu kanıda değillerdi. Erim takımı, "Muhafız Gücünden takviyeli olarak" - ki, içerde arasıra bu tanım kullanılırdı -, herkesi "temizlemeye" karar vermişti. Temizlik işinde o kadar ileri gidilmişti ki, Erim'e kalsa, "Filistin çöllerinden Stockholm'a kadar", ne kadar adam varsa, hepsini bir çırpıda temizleyecekti. Neyse. Allah'dan Amerikalılar, haşhaşın temizlenmesi için Erim'le anlaştılar da, o kadar adam da bu arada temizlenmekten kurtuldu.

Yıldırım Bölgedeyiz. Hep birlikte "hamam"a gideceğiz. Hamama gidecekler, görevli teğmen tarafından, ad okunarak saptandı.

— Mümtaz Soysal, Uğur Mumcu, İlhami Soysal, Halit Çelenk, Niyazi Ağırnaslı, Bülend Nuri Esen, Uluç Gürkan, Adil özkol, Cahit Talaş, Ahmet Apdik.

Adı okunan çamaşırını alarak, koğuşun kapısına geliyordu. Sonra kapı açıldı, hep birlikte, askerî düzen içinde, yürümeye başladık.

Hamam mangası, gerekli güvenlik önlemleri İle, koğuşa yüz metre uzaklıktaki hamama gelir gelmez, soyunma işlemlerine girişildi. Hamama da teker teker girdik ve hemen kurnaların başına koştuk.

— Oh be dünya varmış!

Buhardan gözgözü görmüyordu. Tam keselenmeye başlamıştık ki, bir espri ortalığı karıştırdı:

— Aşırı uçlar temizleniyor.

Evet, hepimiz, Başbakan Nihat Erim'in tanımıyla, "aşırı uç" sayılıyorduk, üstelik "temizlenmeye" karar verilenler arasındaydık, öyleyse, temizleniyorduk. Aşırı uçlar temizleniyordu.

Profesör Bülend Nuri Esen, gece yarısı koğuşa gelir gelmez yüznumaraya gitmiş ve "cezaevi ayakyolunu" hiç beğenmemişti. Bir gün önce, Başbakan Nihat Erim ile beraberlermiş. Erim'den ayrılıp eve gelmiş ki, gece kapısı çalınıp, Sıkıyönetime çağırılmış. Profesör Esen, kapısına sıkıyönetim görevlileri gelince şakayı elden bırakmamış:

— Yahu gecenin yarısında gelinir mi? İnsan bu saatte karısıyla sevişir.

Esen "bu saatte insan karısıyla sevişir" mi demiş, yoksa, cinsel ilişkiyi adıyla sanıyla mı söylemiş, bilemem artık. Bana kalırsa, adıyla

sanıyla söylemiştir.

Profesör Esen, yüznumara düzenini hiç sevmedi. Başladı söylenmeye:

— Çağdaş uygarlığa ulaşmak için önce tuvaletleri temiz tutmak gerekir.

Sonra eline bir hortum alıp, yüznumaraları yıkamak istedi. Hemen koşup elinden hortumu almak istedik. Bırakmadı.

— Nihat iyi çocuktur. Söyleyim, bu tuvaletleri temizletsin. Yapacağı en iyi reform bu.

Koğuşta kahkaha yayılıyor. Bülend Nuri bu, durur mu hiç?

— Efendim, Nihat iyi çocuktur. Evet iyidir. Şimdi askerlerln düdüğünü çalıyor. Biraz sonra bıkar. Evet, bıkar. Nihat Erim, Bülend Nuri Esen'in çocukluk arkadaşıdır. Bir ara geceleri gündüzleri beraber geçmiş. Paris'te de beraber okumuşlar. Severdi Erim'i. Fakat o şakacı diliyle, takılmadan edemezdi.

— Nihat çocuktur. Büyümemiş bir çocuk. Hep oyuncak arar.

Bülend Nuri'nin suçu neymiş bilir misiniz? Hukuk Fakültesindeki boykotlardan birinde. Dekanlık kapısında öğrencilerle karşılaşmış, öğrenciler, hiç bir öğretim üyesinin içeriye, giremiyeceğini söyleyince, Esen. o her zamanki şakacılığı ile başındaki kasketi göstererek bağırmış:

— Savulun, Lenin geliyor!

Ve böylece, öğrencileri yarıp, fakülteye girmiş. Gözaltına alınma nedeni bu. Belki acısını şakayla, bu tür davranışlarla unutmak istiyordu. Elinde hortum, yüznumarayı temizliyordu.

— İstasyon helasına benzemiş. Yahu burası siyasî cezaevi. Burası temiz olmazsa, adam kalkar, politikacının ağzına yapar.

Takılıyoruz:

— Hocam, politikacıların ağızları burası kadar temiz mi?

Mamak Cezaevinde banyo, cezaevinin arka bölümündeydi. Tutuklular, sırayla hamama götürülürdü. Banyoda yıkanmak için bir kova su verilirdi. Bu suyla, keseleneceksin, sabunlanacaksın, temizleneceksin. Bazen de, hiç su akmazdı. Su akmayınca yıkanmadan koğuşlarımıza döner, yıkanmak için. gelecek haftayı beklerdik.

Banyoya gidip de yıkanmamanın adı vardı: "Kuru temizleme". Öyle ya, temizlenmeye gidiyorduk, temizlenmek suyla olduğuna ve bizler de su akmadığı için yıkanmadığımıza göre, "kuru temizleme" yoluyla temizlenmiş sayılıyorduk. Daha doğrusu resmen temizlenmiş sayılıyorduk.

"Sıranız geçti."

"Su akmadı."

"Akmaz, akmaz."

"Ama biz yıkanamadık."

"Size fazla bile."

"Ne fazla?"

"Su."

"Allah, Allah."

"Sizin Allah'ınız var mı?"

Cezaevi Müdürü Albay Saldıraner, tutukluların isteklerini deftere yazmaları gibi, son derece demokratik ve Anayasa düzenine uygun bir yöntem bulmuştu. Bu defterlere tutuklular isteklerini yazar, cezaevi yöneticileri de olanca nezaketleri ile bu isteklere cevap verirlerdi.

Bu defterlerden biri, bir gün elime geçti. Alacakaptan ile birlikte defteri karıştırıyorduk. Bir sayfayı okurken başladık gülmeye.

Oktay Etiman adlı bir tutuklu, İstanbul Selimiye Cezaevinden Ankara'ya getirilmişti. Gelir gelmez de cezaevi müdürünün bulduğu demokratik yola başvurarak, yani deftere isteğini yazarak Anayasal hakkını kullanmak istemişti:

— Sekiz aydır yıkanmıyorum. Banyo yapmama izin verilmesi.

Yanıt, üsteğmen Burhan Potuma tarafından aynı deftere şu biçimde yazılmıştı:

— Daha yeni geldin, ulan. Acelen ne?

Cezaevi müdürünün temizlik konusundaki çağdaş tutumu, sonunda, tutuklular arasında "mantar" hastalığına yol açtı. Sonra da birkaç kişi "uyuz" teşhisiyle, "tecrit hücresi" ne alındı. Bir gün de, bütün tutuklular, baştan aşağı soyularak, uyuz olup olmadıklarına bakıldı.

Kuru temizlemenin sonuçları elde edilmeye başlanmıştı.

ERİM'İN KİTAPLARI

Ankara Merkez Komutanı Tevfik Türüng, İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Faik Türün'ün üvey kardeşiydi. Askerler arasında nedense "Bahçıvan Tevfik" diye anılırdı. Tümgeneral Türüng ağaçlara ve çiçeklere düşkündü. Yıldırım Bölge Cezaevinde, boş zamanlarında çiçeklerle ve bahçede bulunan havuzun fıskiyesiyle uğraşırdı.

Tevfik Türüng'ün adı. ağabeyi Faik Türün gibi işkence söylentilerine karıştı. Emekli olduktan sonra da, emrinde çalışan subaylardan bir kısmı, eski komutanları Türüng'ün yolsuzluk yaptığını ileri sürdüler. CHP milletvekilleri Kemal Anadolu ve Süleyman Genç, General Türüng'ün yolsuzluklarını Parlamento kürsülerine getirdiler amma, bir süre sonra, yolsuzluk söylentileri de, Türüng'ün adı da unutulup gitti. Şimdi Yalova'ya yerleşmiş. Keşke, diyorum, Yalova'ya kaymakam olsaydı!

Türüng'ün bir merakı çiçekler ise. öbür merakı kitaplardı. "Balyoz Harekâtı" gereğince, o günlerin yaygın tanımıyla, "yasaklanmış sol yayın" gözaltına alınanlarla birlikte. Yıldırım Bölge Cezaevine getiriliyor ve deste deste yığılıyordu. Dergiler, kitaplar, gazeteler, cezaevi bahçesinde bir büyük tepe gibi yükselip duruyordu. Türüng, bizler bahçede dolaşırken, yanımıza gelir:

— Hepiniz de aynı kitapları okuyorsunuz... diyerek takılırdı. Türüng, böylece, "aynı merkezden" yönetildiğimizi kanıtlamış oluyordu!

Gözaltına alındığımda, benim evimden de bir sürü "yasaklanmış sol yayını" alıp götürdüler. Ben, yasaklanmış olsun olmasın, evde herhangi bir kitap bulunmasının suç sayılamayacağını anlatmaya çalıştıysam da, kimsenin hukuk fakültesi öğrencisi sabrıyla bu söylevi dinlemeye niyeti yoktu. Ben üstümü başımı giyerken, kitaplık raflarındaki "yasaklanan sol yayın" benden önce gözaltına alınmıştı bile.

O tarihlerde, Ankara mahkemelerinde Ceza Yasasının 141, 142 ve 163. maddelerine giren suçlarla ilgili bilirkişilik yapıyordum. Bu bilirkişilik 12 Mart döneminde de sürdü desem, inanır mısınız?. Neyse, beni alıp götürmeye gelen albaya:

— Albayım, bırakınız sağcı solcu olmayı, bu kitaplar, bir bilirkişi için gerekli... diyorsam da, sözümü kimseye dinletemiyorum.
Ben de aklım sıra, Sıkıyönetimcileri kandıracağım!

Birbuçuk-iki yıl süreyle, Ceza Yasasının 141, 142, 146 ve 312. maddelerinden yargılandım. Anayasa'yı silâh yoluyla değiştirmekten, Marksist - Leninist örgütlere yol göstermeye, sosyal bir sınıfın öteki sosyal sınıflar üzerinde egemenlik kurmasından, cemiyetin çeşitli sınıflarını birbirine düşürmeye kadar, bir sürü gerekçeyle yargılandım. Fakat bir Allah'ın kulu çıkıp da, evimden alınıp götürülen kitaplar hakkında tek kelime sormadı. Fakat bizim kitaplar gitti, gider.

Kimden soracaksınız hesabını?

Merkez Komutanı Tevfik Türüng. üstüste yığılan kitapları çadır bezleriyle kapattırdı. Başlarına bir kaç nöbetçi dikti. Kitaplar emniyete alınmıştı.

Bir gün Yargıç Binbaşı Orhan İzgü tarafından çağrıldım. Bir kaç paket halinde iplere bağlanmış kitapları göstererek:

— Bunlar sizin mi?... diye sordu.

— Evet, dedim. Benim...

— Bir yanlışlık olmuş. Arkadaşlar tutanağı sizin adınız yerine "Uğur Güçlü" yazmışlar. Yeniden tutanak düzenledik. İmzalar mısınız?

İmzaladım.

"Uğur Güçlü" bir yerli film artistiydi. Sıkıyönetim görevlileri, gerçi benim evime gelmişlerdi amma, yeril film Irin etkisinde kalarak kâğıt üzerinde, Uğur Güçlü'yü göz altına almışlardı. Herhalde ondan olacak, ben evden alınıp götürüldükten sonra, bir başka Sıkıyönetim ekibi, eve gelerek beni aramış. Annemin:

— Biraz önce subaylar aldı götürdü... yanıtına da inanmayıp, dolaplar ve yatak altlan aranmış ve benim gözaltına alındığımı anlatmaya çalışan zavallı babam, aramayı yöneten Albay tarafından sertçe azarlanmış.

Gözaltına alındıktan sonra da arandığım ve teslim olmam gerektiği günlerce radyo ve televizyonda ilân edilmez mi? Ben Yıldırım Bölge Cezaevinde radyo dinlerken, arandığımı ve teslim olmazsam, silâh kullanılacağını dinler dinler gülerdim.

Cezaevi bahçesinde toplanan kitaplara bakarken, ne düşünüyordum biliyor musunuz? Başbakan Nihat Erim, 12 Mart'tan önce sık sık "Devrim" Dergisinin Ankara'da Adakale Sokaktaki bürosuna gelir, Devrimin başyazarı Doğan Avcıoğlu ile görüşürdü. 12

Mart Muhtırası ile Süleyman Demirel Hükümeti devrildiğinde, Nihat Erim'in Devrim Dergisi kitaplığında üç kitabı vardı. Erim bunları Avcıoğlu'na vermişti.

Erim başbakan olduktan sonra, sık sık, özel kalem müdürü Güner öztek aracılığı ile Devrim Dergisi'ni arar ve Erim'in kitaplarını isterdi. Ben kitapların Erim'e verilmemesi görüşündeydim.

Çünkü nasıl olsa, Devrim Dergisi, Erim'in emrindeki Sıkıyönetim tarafından aranacak ve kitaplara elkonacaktı. Sıkıyönetim, kitaplara elkoyduğunda üzerinde Nihat Erim adı yazan kitapları bulur, kitaplar Sıkıyönetim aracılığı ile nasıl olsa Erim'i bulurdu! Fakat özel kalem müdürü her gün telefon ediyordu:

— Sayın başbakanımızın kitapları....

Sonunda kitaplar Erim'e yollandı. Kitaplar yollandıktan birkaç gün sonra Sıkıyönetim görevlileri Devrim Dergisi'ni arayarak, ne kadar kitap, dergi ve dosya varsa alıp götürdüler. Ah bir de Erim'in kitaplarını götürselerdi!

Ah, olmadı işte! Olmadı!

"Bir kahvenin kırk yıllık hatırı vardır" derler ya, inanmayın sakın. Bu Nihat Erim, kaç kez gelip, Devrim Dergisi'nin acı kahvesini içmiştir amma, Başbakan olunca, emrindeki Sıkıyönetim ile Devrim Dergisini basmış, derginin sahibi Cemal Reşit Eyüboğlu'nu, başyazarı Doğan Avcıoğlu'nu, yazıişleri müdürü Uluç Gürkan'ı, gözaltına aldırmıştı.

Gel zaman, git zaman, Nihat Erim, bütün kitaplarını. Meclis kitaplığına bağışladı. 12 Mart dönemini yaşadıktan sonra, belki de "ne olur, ne olmaz, günün birinde benim evimi de basıp, yasaklanmış sol yayın bulurlar" diye düşünerek evinde tek kitap bırakmadı.

Şimdi kitapsızdır!

YÜZ ÇİÇEK AÇSIN BİN FİKİR YARIŞSIN

Cezaevinde bazı gruplar birbirleriyle selâmı-sabahı kesmişlerdi. Görüşme hücrelerinde gelip giderken ya da banyoda birbirleriyle karşılaşsalar, hiç bakmadan gelip geçerlerdi. Zaman zaman sorardık:

— Yahu neden birbirinize düşmansınız?

Yanıt şöyle olurdu:

— Bizim onlarla çelişkimiz, burjuva ile proleterya çelişkisinden daha derindir...

Al bakalım, çık işin içindeni?

Cezaevinde, kendi içinde en tutarlı ve disiplinli kesim, Doğu Perinçek'in önderliğindeki ihtilâlci İşçi Köylü Partisi sanıklarıydı. Dev-Genç'liler, Perincek grubunun kaldığı koğuşlara "Pekin" derlerdi, onlar da Dev-Genç'lilerin koğuşlarına "Formoza" adını takmışlardı.

Şimdi pek eskisi gibi kullanılmıyor 12 Mart tarihinden önce "Devrimcilerle el ele, millî cephede" sloganı sık sık tempo tutularak hep bir ağızdan söylenirdi. Söylenirdi amma, cezaevinde bile devrimcileri, bir arada görmek olanaksızdı.

— Oportunistler mahkemeye gidiyor...

Oportunist dedikleri de Türkiye İşçi Partililerdi. 12 Mart öncesi, TİP, sağ kesim kadar bazı sol kesimlerin de saldırısına uğramıştı. Bu görüşler, cezaevinde de geçerliklerini korudu.

Perinçek grubuyla, Dev-Gençlilerin en çok korktukları tehlike, tek başlarına başka koğuşlara verilmeleriydi. Eğer bir Dev-Gençli, Perinçek grubunun koğuşuna düşerse, artık yas tutardı. Çünkü aralarında hiçbir "diyalog" yoktu. Sanki başka başka dilleri konuşurlardı.

En disiplinli grup, Perinçek grubuydu demiştim. Gerçekten de öyleydi. Yemek yerler beraber, spor yaparlar beraber, çay içerler beraber, radyo dinlerler beraber. Aralarında benimsedikleri ilkeler de çok katıydı.

— Proleteryanın çelik disiplini...

İkide bir de bu kavramdan söz edilirdi. "Çelik disiplinin" cezaevinde uygulanış biçimi nasıl olmalıydı? Cezaevi yönetimi ile uzlaşmamak. Bu doğru, sonra? Sonra örneğin, cezaevi içinde paranın kullanılmasına özen göstermek. Peki nasıl? Şöyle:

Her tutuklu, ancak haftada, elli lira harcayabilirdl. Aileler, görüşme günü, cezaevi müdürlüğüne para yatırırlar, onlar da hafta başlarında, bu paralardan ellişer lira dağıtırlardı.

Bazı sanıklar yoksuldu. Bunlara aileleri para gönderemezdi. Bunun için, cezaevinde ortak harcama yöntemi benimsenmişti. Bütün paralar, koğuş yöneticilerince toplanır, harcamaları onlar yapardı. Bu yönteme "komün" denirdi. Kimse, komün giderleri dışında özel harcama yapamazdı, örneğin, kantinden bir sigara alamazdı. Alsa, bu tutum ayıplanırdı, kınanırdı.

ihtilâlci İşçi Köylü grubu, bu elli liraların tümünü harcamadı. Disiplin gereği, bu paralardan adam başına ancak, on-onbeş lirası harcanır, gerisi saklanırdı.

Saklanan paralar, sanıklara kalsa iyi. Cezaevi yönetimi hangi koğuşa, kaç lira para yatırıldığını bilirdi. Bütün harcamalar, kantinde yapıldığı için de, harcama tutarı da bilinirdi. Bu hesabı yapan cezaevi yöneticileri, onbeş günde bir koğuşları basarak biriktirilen paralara el koyarlardı.

Oysa bu paralar, sanıkların her gün süt içmeleri için harcanabilirdi. Fakat öylesine bir katılık hüküm sürüyordu ki, bu görüşleri savunanlar, hemencecik, "küçük burjuva eğilimleri ağır basmakla" suçlanıveriyordu.

Oysa, cezaevinde bir sınıfsal değerlendirme yapılsa, tutukluların büyük çoğunluğunun küçük burjuva kökenli aydınlar olduğu anlaşılırdı.

Gerekli gıda alınmadığı için, diş çürümelerine rastlandı. Mide ülserleri birbirini izledi. Fakat küçük burjuva eğilimlerinin ortaya çıkmaması için herkes dişini sıkıyordu. Herhalde bu nedenle, birçoğunun dişi çürüyüp gidiyordu.

Cezaevinde en büyük dostumuz radyoydu. Bazı keskin arkadaşlar, sosyalist ülke radyolarını dinlerlerdi. Dinlemekle kalınsa iyi. belki can sıkıntısından, bu radyolarda ilginç buldukları konuşmaları daktiloyla çoğaltır, öteki koğuşlara yollarlardı.

Dış radyoları dinlemek gerçekten yararlı oluyordu. Türkiye'de olup bitenleri, bazen BBC, bazen Paris radyosu, zaman zaman da, Bükreş, Sofya radyolarından izleyebiliyorduk, örneğin Sofya'ya kaçırılan uçağın içinde bir korgeneralin olduğunu o günlerde, hiçbir Türk gazetesi yazamadı, bunu Sofya radyosundan öğrendik.

İyi amma, bazı genel ideolojik konuşmaları daktilo İle çoğaltılması neye yarıyordu? Belki bu yolla, bazı arkadaşlar ideolojik eksikliklerini tamamlıyorlardı amma, bundan en çok cezaevi yönetimi yararlanıyordu, önce radyolar toplandı, sonra da daktilolara el kondu.

Olsun, ne çıkar, "proleteryanın çelik disiplini" var ya, bizler de proleterya, hepimiz bu disipline uyuyoruz.

İhtilâlci İşçi Köylü Partisi sanıkları, ellerine bir kitap geçirdiler mi, hep birlikte okurlar, notlar alırlar ve tartışırlardı, ideolojik bağnazlıkları

olmayanlar da, bunları uzaktan izleyip, "Toplu namaz başladı" derlerdi.

Perinçek grubunun toplu olarak kitap okumasına öteki gruplar "toplu namaz" adını takmışlardı.

Bizler, cezaevinin bahçesine bakan "DIŞ-B" koğuşunda kalırdık. Profesör Mümtaz Soysal, Profesör Uğur Alacakaptan, Sol Yayınları Sahibi Muzaffer Erdost, ben, bir ara, bu koğuşta beraber kalmıştık.

Makina Yüksek Mühendisi Kaya Güvenç, Dev-Genç Başkanı Ziraat Yüksek Mühendisliği son sınıf öğrencisi Atilla Sarp ile birlikte, koğuşun önündeki bir küçük toprak şeridine menekşe dikmek istediler. Bunun için, Cezaevi Müdürü Albay Kemal Saldıraner'den izin istendi. Saldıraner, menekşeleri, bir süre, gözaltına alıp, içlerinde "Moskof tohumu" olup olmadığını saptadıktan sonra, dikime izin verdi. Atilla Sarp ve Kaya Güvenç, binbir özenle menekşeleri dikip, suladılar.

Perincek grubu, menekşe dikilen bu yerin bulunduğu ön bahçede "havalandırmaya" çıkardı. Çıkar çıkmaz ne görsünler, bahçeye menekşe dikilmiş. Kim dikmiş? Tutuklular.

İşte "teslimiyetçilik".

İçeriye haber yollandı. Bu menekşeler kalksın. Yanıt verildi. Kalkmayacak. Direnildi. Kalkacak. Sonra çözüm: yolu bulundu. Bir kâğıda, Mao'nun bir sözü yazılarak, İhtilâlci İşçi Köylü Partisi sanıklarına gönderildi:

"Yüz çiçek açsın, bin fikir yarışsın".

Tartışma da böylece kapanmış oldu.

KAHVE NASIL PİŞİRİLİR?..

Sıkıyönetimde görülen davalara cezaevinde çeşitli adlar verilmişti, örneğin "Şafakçılar", Türkiye İhtilâlci İşçi Köylü Partisi sanıklarının ortak adıydı. Dev-Genç davasında ise, her sol kesimin başka adı vardı. Deniz Gezmiş'in siyasal eylemlerini benimsemiş olanlara da "Bahriyeliler" denirdi.

Bir de "doktorcular" vardı. Doktorcular, Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın görüşlerini benimseyenlerdi. Bunlara, bir ikinci ad daha bulundu. "Jivago grubu". Jivago adı, ünlü Sovyet yazarı Pasternak'ın

romanından alınmıştı. Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın görüşlerinden yana olanlara "Dr. Jivagocular" da denilirdi.

"Cepheciler", Mahir Çayan ve arkadaşlarından yana olanların adıydı.

Şafakçılarla, Doktorcular, birbirlerine iyice karşıydılar. Bahriyeliler ile Cepheciler de, pek birbirlerini tutmazdı. Bir de "Mihriciler" vardı. Mihrici, Mihri Belli'nin siyasal doğrultusunu uygun bulanlardı. Bunlara, cezaevinde bir ad daha bulundu: "Mihriban grubu".

"Mihriban sultana âşık yedi genç..."

Bu adla nitelenenlere, bu şiir'den dizeler okunarak sataşırlardı. Bir de tekerleme bulunmuştu:

"Mihriban grubunun baş ağrısı migren, ilâcı migrifen."

Şafak, İhtilâlci İşçi Köylü Partisi sanıklarının 12 Mart döneminde çıkardıkları bir gazetenin adıydı, öteki gruplar Şafakçılara takılıp dururlardı:

— Şafak'ın çeşitli sınıfsal kesitler İçin yayınları vardır, örneğin, çocuklar için Şafak, "müşfik", iş adamları için şafak "teşfik". trafik polisleri İçin şafak, "kavşak"...

Bazı sözcüklerin türetilmesiyle, buna benzer şakalar, dillerde dolaşıp dururdu.

Cezaevinde, siyasal nitelikte suçlar dışında, adi suçtan tutuklananlar da vardı. Bunlara"lunpen" denirdi. Bunlar, askerlik görevlerini yaparken suç işleyenlerdi. Bunların ünlüleri, "İdamlık Süleyman". "Kilisli Remzi", "Kürt Cello" ve "Serseri Ahmet"ti.

Bunlardan bazıları, cezaeviyle anlaşıp, "İspiyon" yaparlar, yani cezaevi yönetimine gizil haber ulaştırırlardı. İdamlık Süleyman bunlardan biriydi. Zavallı'nın parası pulu yoktu. Eşi, dostu, akrabası da yoktu. Üstelik, her gün, asıldım, asılacağım diye korku içinde yaşardı. İdamlık Süleyman'ın adı, cezaevinde "İspiyon Süleyman" olarak değiştirildi.

Cezaevi Müdürü Saldıraner, Süleyman'a, ara sıra para verip, bunun karşılığında, kim kimle yakınlık kuruyor, kim cezaevi yönetimine karşı, gibi konularda haber alırdı.

İdamlık Süleyman, bir gün. beni ve Uğur Alacakaptan'ı da ihbar etti. Suçumuz, oldukça büyüktü: Kaçak kahve pişiriyorduk.

Alacakaptan kahveye çok düşkündü. Tutuklanır tutuklanmaz bütün derdi, sabah bir fincan kahve içememek-ti. Bizler de düşündük

taşındık, Alacakaptan'ın kahvesine bir çare bulduk.
Şöyle:

İçerde, su ısıtmak olanağı yoktu, ispirto ve gazocağı gibi araçların cezaevine sokulması yasaktı. Üstelik kahve almak da yasaktı. Peki biz kahveyi nasıl yaptık?.

Önce, Dev-Genç sanıkları, elektrikli traş makinelerinden birinin fişini, iki çiviye bağlıyorlar. Bunlar kolaylıkla elektrik iletince, oldu mu size elektrikli ocak.. Bunun adı "ısıtıcı". Isıtıcı, gizli bir yerde saklanır, öyle ki, hiç bir zaman aramalarda ele geçmezdi. Çocuklar, emin yerdir diye, ısıtıcıyı, Alacakaptan ile benim yattığım ranzanın yanında bir yere yerleştirdiler.
Bir plâstik sürahi bulduk. İçine su doldurup. ısıtıcıyı

da içine sarkıttık mı su İki üç dakika sonra fıkır fıkır kaynıyor. Bir de süt şişesi bulduk. İçerde süt şişesi tutmak da yasaktı. Gelen dolu süt şişelerini geri verirken, bir tanesinin kırıldığını söylemiş, böylece bir süt şişesi sahibi-olmuştuk. Süt şişesini, bu plâstik sürahinin içine sokup, şişeye de kahve koyunca, mis gibi kahve elde ediyorduk.

Kahveyi İçeriye sokan da, içerde "Casus Amca" olarak bilinen bir sanıktı. "Casus Amca", sosyalist ülkelerin birindeki elçiliğimizde memur olarak çalışırken, casusluk yaptığı gerekçesiyle, önce demokratik İşkence yöntemlerinden geçirilmiş, sonra da cezaevine atılmış neşeli ve eğlenceli bir yurttaşımızdı.

Casus Amca'nın duruşmaları, Genelkurmay Mahkemesi'ndeydi. Casus Amca, Genelkurmay Mahkemesi'ne girmeden önce, paltosunu vestiyere asar. Casus Amca'nın eşi de, vestiyerdeki paltonun gizli bir yerine, yüz gramlık bir kahve bırakırdı. Casus Amca, herhangi bir ideolojik suç sanığı olmadığından, cezaevine girişte çıkışta, üstü başı pek aranmazdı. Vestiyerdeki paltosunu alıp giyen Casus Amca, yüz gramlık kahveyi de içeriye sokuverirdi.

Bir acı kahvenin kırk yıl hatırı vardır ya, Alacakaptan, tahliye olduktan sonra, Casus Amca'nın davasını üzerine aldı. Birkaç oturum sonra, Casus Amca tahliye oluverdi.

Neyse, sözü uzattık. İdamlık Süleyman, bir gün bizim kahve pişirdiğimizi gördü. Ertesi sabah Süleyman doktora çıktı. Süleyman'ın doktora gitmesi, rapor vermesi demektir. Biraz sonra

koğuş basıldı. Astsubay, sadece Alacakaptan ile benim ranzayı aradı ve ısıtıcıyı eliyle koyduğu gibi buldu çıkardı. Astsubay:
— Ne bu?.. deyince güldük, ne yapalım?

NERELERE SIZMIŞLAR?

Türkiye işçi Partisi yöneticileri, Ankara 3 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yargılanıyorlardı. Yani, Mümtaz Soysal'ı mahkûm eden mahkemede. Başkan Piyade Kıdemli Albay İzzettin Avlar, duruşma yargıcı Yarbay Süha Umurhan, üye yargıç Binbaşı Tahsin Özer. Sonradan Yargıç Yarbay Süha Umurhan ayrıldı, Tahsin özer duruşma yargıcı oldu. Yargıç Yüzbaşı Fuat Kaylan da, üyeliğe getirildi. Mahkûmiyet hükmünü Avlar, Özer, Kaylan verdi.

Türkiye İşçi Partisi yöneticileri, başta, Genel Başkan Behice Boran olmak üzere, yiğitçe savunmalar yaptılar. TİP yöneticileriyle koğuşlarımız ayrıydı. Birkaç kez, Sıkıyönetim Mahkemelerinin bulunduğu, Askerî Veteriner Okulu'nun "Gazino" adı verilen bekleme odasında karşılaştık. Kelepçelerimiz çözülürken, ayaküstü, birbirimizi yüreklendirici sözler söyledik.
— Yakında çıkarsınız.
— Yok canım, bir on beş yılımız var.
— Ama savcınız biraz yumuşak, bizimkine baksanıza.
— Birkaç duruşmadan sonra siz çıkarsınız.

TİP davasını açan savcının adı Mustafa Denizli'ydi. Gerçekten yumuşak bir adamdı. TİP yöneticileriyle fırsat buldukça konuşmak İster, bu davalarda bulunmaktan üzüntü duyduğunu da söylerdi. Askerî Savcı Denizli, duruşmalar sürerken, bir kalp krizi sonunda ölünce, yerini Sıkıyönetim Başsavcısı Askerî Yargıç İlhan Şenel aldı.

TİP yöneticilerinin tutuklanmalarına, bir askerî yargıç karşı çıkmıştı. Besim Doğuşlu adlı bir askerî yargıç, o günlerin havası içinde, hemencecik görevinden alınıp, bir başka göreve verildi. Duruşmalar sürerken, mahkeme, TİP yöneticilerinin salıverilmelerine karar verdi. Askerî Savcı Mustafa Denizli, salıverilme kararına karşı çıkmamıştı.

Fakat arada ne oldu bilinmez, aynı sanıklar, aynı mahkeme tarafından yeniden tutuklandı. Bu kez, savcı Mustafa Denizli değil, İlhan Şenel'di. Duruşma yargıcı Süha Umurhan yerine de, Tahsin

Özer gelmiş, Fuat Kaylan da kurula yeni katılmıştı. TİP yöneticileri, ikinci kez tutuklandıkları gün, biz Uğur Alacakaptan ile birlikte 1 No'lu Mahkeme'de yargılanıyorduk. Haberi avukatlarımdan biri olan Yıldırım Pekkan'dan aldım. Pekkan, hem benim, hem de TİP yöneticilerinden Adil Özkol'un avukatıydı. Duruşma bittiğinde soluk soluğa geldi:

— Adilleri yeniden tutukladılar...

Ellerime kelepçe takılıp, mahkemeden çıkartılırken. Adil Özkol'u, Sadun Aren'i gördüm. Adil, gülerek selâm verdi. Gazinoya geldiğimde Doğu Perinçek ile karşılaştım. O da, yakalanıp, tutuklanmıştı.

Doğu Perinçek, Adil Özkol ve ben, liseden yakın arkadaştık. Şimdi üçümüz de Türk Ceza Yasasının 141 ve 142. maddelerinden tutukluyduk. Kendi kendime güldüm. Lise öğrencisi olduğumuz yıllarda, hep beraber "Kahramanlık Günleri" düzenlerdik.

"Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik".

Kahramanlık günleri çok geride kalmıştı. Akınlarda çocuklar gibi şen olanlar da! Şimdi bileklerimizde kelepçe, "devletin temeline dinamit koymak" biçiminde kısaca özetlenen suçlardan ötürü tutukluyduk.

Yani demek, Doğu, Adil ve ben, söz gelişi, sosyal bir sınıfın öteki sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini kuruvermiştik kaşla göz arasında. Allah, Allah!

Sıkıyönetim davalarındaki İddiaları duydukça, okudukça :

— Yahu, amma da sağlam sınıfmış bu burjuva sınıfı, önüne gelen bu sınıf üzerinde hâkimiyet kuruyor, yine de bu sınıfa bir şeyler olmuyor. diye gülüşürdük.

Bu da bir cezaevi eğlencesiydi.

Şu burjuva sınıfı üzerinde kimler egemenlik kurmamıştı: Ortaokul öğrencileri, albaylar, sendikacılar, generaller, genç kızlar, öğretmenler, işçiler, köylüler.

— Sosyal bir sınıfın öteki sosyal sınıflar üzerinde hâkimiyetine, veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmaya, veya memleket içinde müesses iktisadî ve sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmeye...

— Türkiye Cumhuriyeti Teşkilât-ı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir, tebdil ve ilgaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş

bulunan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni görevini yapmaktan men'e cebren teşebbüs edenler...

Bu suçların cezaları ne kadar? İdam cezasından başlıyor. Yirmi yıl, onbeş yıl, öyle uzayıp gidiyor. Biz bu cezalara, bankaların ikramiye dağıtırken, "milyon yağmuru" dedikleri gibi, "ceza yağmuru" derdik. Sosyal bir sınıfın öteki sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü kurarsan, cezan da bu. Tahakküm kurmayacaksın. Kurarsan alacaksın cezayı!

Cezalara baksanıza: ölüm cezası, yirmi yıl, onbeş yıl, on yıl.. Aşağı kurtarmıyor mübarek?

Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Behice Boran ne yapmış? Sınıf tahakkümü kurmuş.. Emekli Korgeneral Cemal Madanoğlu ne yapmış? O da sınıf tahakkümü kurmuş.. Sol Yayınları Sahibi Muzaffer Erdost'un suçu ne? Sınıf tahakkümü kurmak.. Ya Türkiye Öğretmenler Sendikası Başkanı Fakir Baykurt'un suçu? O da sınıf tahakkümü kurmak. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Mümtaz Soysal ne yapmış? O da, durup dururken sınıf tahakkümü kurmuş. Peki Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Uğur Alacakaptan. Efendim o da, sınıf tahakkümü kuran örgütlere, Anayasa'yı ihlâl ederek yol göstermiş.

Tahakküm aşağı, tahakküm yukarı!

Türkiye işçi Partisi yöneticileri, ikinci kez tutuklandıktan sonra, "sınıf tahakkümü" kurmak suçundan onar-on beşer yıl ağır hapis cezasına çarptırıldılar. Böylece, parlamentoya girme olanağını elde eden tek sosyalist partinin yöneticileri ağır hapis cezaları almış oldular.

Şu işe bakın ki, aynı günlerde 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasası, Türkiye İşçi Partisi'nin yaptığı başvuru üzerine Anayasa Mahkemesince iptal ediliyordu.

Aynı Anayasa Mahkemesi, aynı Türkiye İşçi Partisini, bu kararından iki-üç ay önce "bölücülük" suçundan kapatıyor, bir süre sonra, aynı partinin kapatılmadan önce verdiği dilekçeyle, Sıkıyönetim Yasası'nı iptal ediyordu!

TİP yöneticileri, içinde "bunların suçlu olduğunu sokaktaki adam da biliyordu" sözlerinin yeraldığı bir gerekçe ile mahkûm edildiler. Kararın altında, Piyade Albay İzzettin Avlar, Yargıç Binbaşı Tahsin Özer ve üye yargıç Yüzbaşı Fuat Kaylan'ın imzaları vardı.

Bu karardan sonra, TİP yöneticilerini mahkûm eden mahkeme üyesi Yargıç Binbaşı Tahsin özer, Genelkurmay Mahkemesi savcılığına atandı.

Tahsin Özer, Mustafa Bürke adlı bir generalin duruşmasında, General Bürke'nin bir yabancı şirketten kazanç sağladığını ileri süren iddianamesini okuduktan sonra, General'den şu karşılığı aldı:

— Komünistler Silâhlı Kuvvetleri yıpratmak için bu davayı açtılar...

Davayı açan savcı Tahsin özer. General'e bu sözlerin ne anlama geldiğini sordu. Şu komünistler nerelere kadar sızıyorlar baksanıza?

ÇELİKBAŞ'IN TELGRAFI...

Fethi Çelikbaş'ı tanır mısınız? Tanırsınız, tanırsınız. Çelikbaş, politikada demirbaştır. Yirmi-yirmibeş yıldır, çok partili yaşamımızın birçok partisinde ayrı ayrı boy göstermiş olan Çelikbaş, birara, kafasını bizim davaya da sokmuştu.

Sokmuş ve hakettiği karşılığı da alıp gitmişti.

Uğur Alacakaptan ile birlikte yargılanırken, en büyük suçlarımızdan biri, "Anayasa'ya saygı yürüyüşü" düzenlemekti. Bizler, Anayasa'ya saygı yürüyüşü düzenlemekle, Anayasayı çiğnemiştik! Yürüyüş, Ankara Hukuk Fakültesi önünde başlamıştı. Anıtkabir'de son bulmuştu. Bizim suçumuz, Anayasa'nın, Cebeci ile Tandoğan alanı arasındaki bölümünü çiğnemekti.

Neyse, gelelim Çelikbaş'a:

Prof. Çelikbaş, - profesör dediysek, kitabı, teksiri var sanmayın, üstadın yayınlanmış bir tek kitabı bile yoktur. Bir makale yayınlayarak profesör olmuştur - o tarihte, Allah geçinden versin, Cumhuriyetçi Güven Partisi'nin İstanbul İl Başkanı'ymış.

Çelikbaş, bu yürüyüşe katılmış mı? Yok canım, katılmamış. Ne yapmış ya? Yürüyüşün, gazetelerde resimlerini görmüş. Bu resimlerin birinde, bir kısım öğrenci "halklara kardeşlik" yazılı bir döviz taşıyormuş. Çelikbaş. bu resmi görünce, hemen Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Uğur Alacakaptan'a bir telgraf çekmiş ve olayı kınamış.

"Eeee, ne var bunda" diyeceksiniz. Demeyin. Bu politika demirbaşı, Uğur Alacakaptan Sıkıyönetim Mahkemesi'ne düşünce, yememiş, içmemiş, savcılığa başvurmuş ve kendisine neden Alacakaptan'ın yanıt vermediğini sormuş.

"Yok, bu kadarı olmaz" demeyin sakın!

Haydi Çelikbaş, Askerî Savcılığa başvurdu. Savcılığın bunu ciddiye alıp, mahkemeye getirmesine ne gerek var?. Var efendim. Anayasa ihlâl edilmiş. Anayasa İhlâl edilirse, suç büyük. Gerçi o günlerde, Anayasa, silâh yoluyla, "tağyir, tebdil ve ilga" edilmekteydi amma, ne yaparsınız ki, kör bulduğunu dövüyordu!

Anayasa çiğnenmişse, değiştirilmişse, Cebeci'den, Tandoğan Alanı'na yürünerek çiğnenmişti. Demirel, 12 Mart Muhtırasıyla birlikte, o pek ünlü şapkasını alıp gittiğinden, "sokaklar yürünmekle aşınmaz" da diyemiyorduk.

Çelikbaş da bizi sıkıştırmıştı hani!

Alacakaptan'ın bu suçu, hiç bağışlanmaz. Koskoca Fethi Çelikbaş, telgraf çekiyor, ona yanıt vermiyor.. Hani "özel ulak" mektup olur ya, bu Çelikbaş da, Sıkıyönetim eliyle, telgrafına karşılık alacak. İnadı, inat. Ne yapacaksınız?

Duruşmaya geldi.

Askerî Savcı Mustafa Akın durumdan çok hoşnuttu. Bu kez sahaya, büyük devlet adamı Çelikbaş'la "takviyeli" olarak çıkmıştı. Kürsünün üzerinden zafer kazanmış komutan gibi bakıyor ve bakışlarıyla "yedim sizi" diyordu sanki.

Savcı Mustafa Akın İle aylarca, karşı karşıya durduk. "Duruşma" sözcüğü buradan geliyor herhalde. O durdu. Ben durdum, öteki sanıklar durdu. Böylece duruşmuş olduk.

Savcı konuşurken, zaman zaman İçimden gülmek gelirdi. Esas hakkındaki iddiasını okurken, Ceza Yasasının 311 ve 312. maddeleri birbirine karıştırıldı. Bu maddeler birbirlerine çok benzer. Savcı, birinin gerekçesini söyleyip, öteki maddeden cezalandırılmamızı istedi.

Bu duruşmada da, ünlü Fransız bilim adamı Duverger'nin kullandığı "proleter uluslar" kavramından hareket ederek, komünizm propagandası yaptığımı kanıtlamaya çalıştı. Bir başka duruşmada da, Atatürk'ün Sovyet Diplomatı Aralof'a söylediklerini suç sayıp cezalandırılmamı istemişti. Ben savcıdan çok hoşnuttum. "Soldan sağa sağdan sola salla bayrağı düşman üstüne" türküsünden komünizm propagandası sonucu çıkarması da, savcının yeteneklerini kanıtlayacak başlıbaşına bir doyurucu örnekti.

Böyle bir savcı, bakalım. Çelikbaş gibi dört başı mamur devlet adamını hangi suçun kanıtlanması için kullanacaktı?.

Duruşma yargıcı Yarbay Saadettin üçüncüoğlu, bir ara izin yapıyordu. Çelikbaş'ın, tanıklığı da, aksilik bu ya, işte o günlere rastladı.

Savcı söz alarak konuştu:

— Efendim, Sayın tanık, Prof. Fethi Çelikbaş'ın dosyada mevcut bir müracaatı var...

Duruşmayı yöneten Hava Yargıç Binbaşı Ferşat Oltulu, Savcının sözünü kesti:

— Evet, okuduk.. Okuduk, birşey anlamadık.

— Efendim, izah edeyim.

— Edin.

— Sayın Profesör. Anayasa'ya saygı yürüyüşü sırasında..

Yargıç Ferşat Oltulu:

— Yürüyüşe katılmış mı?

— Hayır.

— Peki ne işi var bu dosyada?

— İzah ediyorum. Profesör o tarihte. Güven Partisi İstanbul İl Başkanı'ymış.

— Ne olmuş?

— Telgraf çekmiş.

Ferşat Oltutu bu kez, yerinde, kabineye alınacak bakan gibi sabırsızlıkla bekleyen Çelikbaş'a dönüp sordu:

— Siz savcılığa başvurmuşsunuz. Demişsiniz ki ben Alacakaptan'a telgraf çekip, onu kınadım. Ne olmuş kınadıysanız?

Çelikbaş:

— Kınadım, efendim. Çünkü halklara özgürlük, kardeşlik gibi sloganlar kullanılmıştı. Oltulu :

— Bunları Alacakaptan mı söylüyordu?.

— Hayır.

— Öyleyse?

Ferşat Oltulu. bu kez Alacakaptan'a dönüp sordu:

— Bir diyeceğiniz var mı, böyle diyorlar?

Uğur Alacakaptan'ın yanıtı, Çelikbaş'ın pembe yanaklarını mosmor etmeye yetmişti. Yanıt şöyleydi:

Anayasa'ya saygı yürüyüşünden sonra, birçok kimseden övgü ve yergi mektupları aldım. Çoğuna cevap vermedim. İşte o günlerde bir zarf aldım. Zarfı açınca, içinden, affedersiniz, dışkı çıktı, yani insan pisliği çıktı.

Alacakaptan, Çelikbaş'a dönerek:

— Bu dışkıya da cevap vermedim. Çelikbaş'a da.

Çelikbaş, yerinde bir adım atmıştı ki, Alacakaptan yeniden söz aldı:

— Tanık profesörün, siyasî hayatı, çok dalgalı geçmiştir. Belki yarın, bakan olmak için, "halklara özgürlük" sloganını ilke yapan siyasî partilere de girebilir. Bunu bildiğim için kendisini ciddiye almadım. Bir de bu nedenle telgrafına cevap vermedim.

Çelikbaş, bu konuşmanın altında kalmazdı. Ağzından birkaç anlamsız söz çıktıktan sonra tam, "komünizm" diye başlayan gündem dışı bir konuşmaya hazırlanıyordu ki, Sıkıyönetim Mahkemesi yargıcından hiç ummadığı bir karşılık aldı:

— Çık dışarı, çık! Çelikbaş şaşırmıştı. Yargıç Oltulu bağırıyordu:

— Meclis değil burası, çık dışarı!

Ve Çelikbaş, yüzü mosmor, başı önünde, köskös, mahkemeden dışarı çıktı. Herhalde çıkarken "Allah, Allah, burası, Sıkıyönetim mahkemesi değil miydi yoksa?" diye söylenmiştir.

Telgrafın karşılığını, geç de olsa almıştı.

YANLIŞLIĞIN DÜZELTİLMESİ

12 Mart Muhtırası, özüyle, sözü arasında çelişkiyle ortaya çıktı. Muhtıra "parlamento ve hükümet" ikilisini suçluyordu. Bu ikili, "Cumhuriyetin geleceğini ağır bir tehlike içine düşürmekle" suçlanıyordu.

"Muhtıra kime verilmiştir?"

Bu soru, 12 Mart dönemi boyunca soruldu. Ben de kendi kendime sordum: Örneğin bana verilmemişti. İlhan Selçuk'a, Çetin Altan'a, İlhami Soysal'a, Altan Öymen'e. Doğan Avcıoğlu'na da verilmemişti. Alan belli veren belli! Alan razı veren razı! Bize ne?

Muhtıra verilir verilmez, Cumhuriyet'In geleceğini ağır tehlike içine düşürmekle suçlanan Başbakan Süleyman Demirel ünlü şapkasını alarak, hükümetten ayrıldı. Üç gün geçmemişti ki, Silâhlı

Kuvvetlerden, bazı general ve albaylar, emekliye sevk ediliverdi. Hem, kimin imzasıyla? Cumhuriyetin geleceğini ağır bir tehlike içine düşürmekle suçlanan Başbakan Demirel'in imzasıyla!
Olur mu, olur. Burası Türkiye!

Emekli edilenler arasında, benim tanıdığım bir general vardı. Kara Kuvvetleri Plân ve Prensipler Başkanı Tümgeneral Celil Gürkan... Emeklilik işlemini duyar duymaz, General Gürkan'ın, Namık Kemal mahallesindeki evine gittim.

Tam apartmanın kapısına adımımı atmıştım ki, "şrak" diye bir flâş patladı. Anladım, Celil Paşa'ya gelip gidenlerin fotoğraflarını çekip, bunlardan İlerde bir "albüm" yapacaklardı.

— Geçmiş olsun paşam, nedir bu?

Paşa anlatıyor. İlginç. Çok ilginç. İlgiyle dinliyorum. Konuşmanın sonunda, Danıştay'a başvurmayı kararlaştırıyoruz. Dilekçeyi ben yazacağım.

— Emeklilik nedenini bildirdiler mi?

Bildirmişler: Disiplinsizlik. Koskoca bir tümgeneral nasıl disiplinsiz olur? Eğer, suç işlemişse, tutuklayın, işlememişse, bu emeklilik işleminin anlamı nedir? Peki. hangi yasayı uygulamışlar? 1960 Devriminden sonra, sonradan adlarına "eminsu" denilen subayların emekliliği İçin hazırlanmış yasayı. Oysa, 926 Sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Yasası var. Uygulanacaksa; bu yasanın uygulanması gerekir.

Ertesi gün, çalışmaya başladım. On - on beş sayfalık bir Danıştay dilekçesi hazırladım. Dilekçe Danıştay'a verildi. Danıştay 10. Dairesi işi incelemeye başladı.

O sıralar, Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç'ın, bu dava için Danıştay'a baskı yaptığı söylenmişti. Kimlerle konuşmuştu pek açıkça bilinmiyordu amma, orada bazı baskılar olduğu belliydi.

Danıştay, dava ile ilgili olarak, "görevsizlik" kararı verdi. Karar çok ilginçti: Anayasa değişiklikleri arasında Askerî Yüksek İdare Mahkemesinin kuruluşu ile ilgili Anayasa maddesi de yeralmaktaydı. Öyleyse, bu mahkeme kurulacağına göre, Danıştay'ın askerlerle ilgili bir işlemi karara bağlaması doğru olmazdı.

Askerî Yüksek idare Mahkemesi kurulmuş muydu? Hayır. Yeri yurdu var mıydı?. Yoktu. Peki olmayan bir mahkemeye nasıl olur da,

dava gönderilirdi? İki Danıştay üyesi bu kanıda oldukları için, görevsizlik kararına "muhalefet" şerhi koymuşlardı.

Dava, beş general ve dokuz albay için açılmıştı. Dilekçeler aynıydı. Aynı görevsizlik kararı, beş general ve dokuz albaya da yollandı. Muhalefet şerhi, biri kadın, biri erkek iki Danıştay üyesince yazılmıştı. Bu üyelerden Yeredoğ Kişioğlu, nedense bilinmez, Tümgeneral Celil Gürkan ile ilgili kararda, yazdığı muhalefet şerhinden sonradan vazgeçmiş ve karardaki imzası filetle kazınmıştı, öteki kararlardaki imzalar kazınmadığı için, aynı konuda bu Danıştay üyesi hem görevsizlik kararına imza atmış oluyor, hem de görevsizlik kararına karşı yazılan muhalefet şerhine imzasını koyuyordu!

Askerî Yüksek İdare Mahkemesi kurulduktan sonra, bu davanın incelenmesine sıra geldi. Mahkeme, açılan davayı, oybirliği ile reddetmişti. Red gerekçesi ise çok ilginçti:

Bu general ve albaylar, 12 Mart günü toplanan "Yüksek Komuta Konseyi" karan gereğince emekli olmuşlardı. Bu nedenle, davanın reddine...

İşin garibi şu ki, Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Yasasında "Yüksek Komuta Konseyi" adıyla bir kuruluş, bir makam, ya da komutanlık yoktu. Konsey, 12 Mart günlerinde kurulmuş, yasa dışı ve hiçbir yasal yetkisi bulunmayan gelip geçici bir cuntaydı. Fakat güçlü bir cuntaydı, çünkü, 12 Mart rejimi bu cunta tarafından yönetilmekteydi.

Şimdi olayların akışına bakın: Türk Silâhlı Kuvvetleri, parlamento ve hükümeti, Cumhuriyet'in geleceğini ağır bir tehlikeye düşürmekle suçluyor, sonra da, suçlanan bu hükümetin imzasıyla, Silâhlı Kuvvetlerin kilit yerlerindeki general ve albayları emekliye sevkediyordu.

İşin içyüzünü araştırırsanız, bütün bunların nedenleri çok açıktır amma, ille de "hukuk devleti" kavramına sarılmak yok mu, terslik buradan doğuyor işte. 12 Mart Muhtırası, bir "askerî darbe" başlatmıştır. Bu tarihten sonra, rejimin niteliği değişmiştir artık. Hukuk devleti de ortadan kaldırılmıştır. Bunun için, yapılan edilenler hep kuvvete dayanır. Kuvvetin başladığı yerde ise, hukuk yoktur.

Böyle söyleseler ya? Gariplik şurada: Muhtıranın suçladığı parlamento ve hükümet, bu muhtıraya imza atan dört general ile birlikte, bu muhtırada adları geçmeyen, adresleri verilmeyen kişilere

karşı amansız bir savaş açtılar. Millî birlik ve beraberlik ruhu, muhtırada suçlayan ile suçlanan arasında doğdu.
Bizler de "devrimciler elele millî cephede" sloganına sarıldığımız İçin, bütün sol, cümbür cemaat, cezaevlerine dolduruldük.

Gözaltına alınacağım gün, evden aradıklarını duyar duymaz, teslim olmak İçin çalmadığım kapı kalmadı, sonunda "kaçma şüphesi" gerekçesiyle tutuklanınca, cezaevinden bir tahliye dilekçesi yazarak, bu çelişkiyi belirttim. Sonra, ceza yargılaması hukukunda yer alan bir maddeye yollama yaptım.

Eğer suç, devlet ve «hükümet nüfuzunu kıran suçlardan sayılırsa, sanık tutuklanabilir. Ben de saf saf diyorum ki:

"Suç İşlenmişse, Demirel Hükümeti zamanında işlenmiştir. Demirel Hükümetinin, bu muhtıranın kaynaklık ettiği rejim açısından 'nüfuzu' yoktur ki, dört general tarafından devrilmiştir. Bu nedenlerle bu madde fıkrasının da uygulanması olanaksızdır".
Hemen cevap geldi:
"Reddine, tutukluluk halinin devamına".

Bu çelişkiyi en güzel vurgulayan, Dr. Çağlar Kırçak'tır. Diyarbakır Tıp Fakültesi öğretim üyesiyken gözaltına alınan Dr. Kırçak, Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı Askerî Savcılığına şöyle bir dilekçe yazar:

"Anladığım kadarıyla muhtıra, hükümet ve parlamentoyu suçlamaktadır. Hükümet başkanı Süleyman Demirel'dir. Bu muhtıra bana verilmemiştir. Ancak Süleyman Demirel dışarda, ben ise içerdeyim."
Dr. Çağlar Kırçak'ın dilekçesi, şöyle son buluyordu:
"En kısa zamanda, bu yanlışlığın tashihi".

Bu yanlışlık, Demirel açısından, bugüne kadar düzeltilmiş değildir. Belki gün olur, düzeltilir...

MUHTARA KÜFRETTİ KOMUTANIM!

Sıkıyönetim mahkemelerinde tanıklar, nedense, hep adlarına "ülkücü" denilen öğrenciler arasından seçilirdi. Savcı Abdülbaki Tuğ, Yargıç da Albay Saadettin Üçüncüoğlu olunca, "millî birlik ve beraberlik ruhu", mahkeme salonlarından, koridorlara kadar taşıyordu, öyle ya, savcı ülkücü, yargıç ülkücü, tanıklar da ülkücü.

Tanık, sadece gördüğü olayları anlatır. Yorum yapamaz. Hukuk Fakültelerinde bizlere hep böyle öğretildi. Sıkıyönetim mahkemelerinde anladım ki, bizlere öğretilenler yanlışmış. Ülkücü tanık mahkeme önüne geliyor. Yemin ettikten sonra başlıyor:

— Ben bir Türk milliyetçisi olarak...

Yargıç soruyor:

— Bu Alacakaptan ile Mumcu, Fakültede komünist olarak mı tanınırdı?

— Evet efendim...

Tamam. Komünistliğimiz, ülkücü tanıkların "bilirkişiliği" ile hemen oracıkta kanıtlanmış olundu. Bundan sonra, savun, bakalım kendini, savunabilirsen. Koskoca ülkücü gelmiş, komünist olup olmadığını saptayıvermişti.

Birkaç kez, Profesör Uğur Alacakaptan ile kalkıp sorduk:

— Bunlar bilirkişi midir?

Cevap duruşma yargıcı Saadettin Üçüncüoğlu'ndan gelirdi:

— Otur yerine.

istersen oturma. Oturmazsan, hemen arkanda bekleyen nöbetçiler, ellerindeki otomatik tüfekle, nazikçe oturmamızı sağlarlardı.

Dev-Genç davasına tanık olarak bir ülkücü çağırılmıştı. Ülkücü öğrenci, salona girmeden, kapı aralığından, sanık sandalyelerinden gördüğü Dev-Genç eski başkanlarından Atilla Sarp ve aynı örgütün genel sekreterlerinden Ruhi Koç'a, mahalle çocuklarının sık sık başvurduğu bir el hareketi ile, siyasal eleştiride bulunmuştu. Tanık, bu el işareti İle görüşünü bildirdikten sonra, ifade verip salondan uzaklaşıyordu ki, Atilla Sarp söz istedi.

Mahkeme Başkanı Ali Elverdi irkilmişti. Duruşma yargıcı Albay Mehmet Turan, Atilla Sarp'a söz verdi. Sarp, ağır ağır mikrofona yaklaştı. Olanca kibarlığı ile sözlerine başladı:

— Biz burada, eylemlerimizin hesabını veriyoruz, savunmalarımızı yapıyoruz.

Elverdi, Sarp'a hak verdiğini belirten baş hareketleriyle konuşulanları onaylar gibi gözüküyordu. Atilla Sarp, ağır ağır konuşmasını sürdürüyordu:

— Biraz önce dinlediğimiz tanık, salona girerken, bizlere bir el işareti yaparak, burada, tekrarından utandığım bir söz attı.

Ali Elverdi, kaşlarını, çatıyordu. Sarp ağır ağır konuşuyordu:

— Bu işaretle bize hakaret ettiğini sanıyor. Mahkemenin bizi bu hakaretlerden koruması gerekir. Çünkü burada elimiz kolumuz bağlıdır.

Elverdi, yine hak veriyordu. Ne olduysa, Atilla Sarp'ın son cümlesinde oldu.

Atilla Sarp sözlerini bitirince, Elverdi, haykırarak yerinden fırladı:

— Defol, atın dışarı.

Mahkeme Başkanı Ali Elverdi'nin bas bas bağırmasına yol açan sözler şöyle bitmekteydi:

— Devrimciler, zaman zaman yenik düşebilirler. Fakat tarih göstermiştir ki, devrimciler faşistlere işte böyle
geçirmişlerdir.

Atilla Sarp, bu sözleri söylerken, sol elini yumruk yapıp, sağ elinin avucuyla yumruk yaptığı elinin yan tarafına, başparmak ile işaret parmağının birleştiği yere birkaç kez vuruyor ve bağırıyordu:

— Devrimciler faşistlere böyle geçirmişlerdir.

Salonda bir Elverdi'nin bağırıp çağırışı, bir de Atilla Sarp'ın el şakırtıları duyuluyordu:

— İşte böyle geçirmişlerdir.

— Defool, atın şu komünisti, terbiyesiz.

Atilla Sarp, birkaç duruşmaya bu nedenle katılamadı. Katılamadı, diyorum, sözün gelişi. Çünkü Dev-Genç Davası 256 kişilik olduğu için, sanıklar duruşmaya gitmemek için can atarlardı. Dava uzadıkça uzuyordu. Duruşmalara katılmayan sanıklar cezaevinde dinlenirlerdi. Bu bir çeşit "istirahat" sayılırdı...

Bir başka gün, bir başka davada, bir tanığın tutumu da duruşmalara renk kattı. Dr. Uğur Celâsun ve arkadaşlarının davasında, duruşma yargıcı, tanığa kürsüye gelmesini anlatmak isterken: "Gel kürsüye çık" deyince, zavallı adamcağız, bir metre yükseklikteki kürsüye tırmanmaz mı?

"Gel kürsüye çık" sözü, "gel kürsüye yanaş" anlamında kullanılmıştı amma, kulakları biraz ağır işiten tanık, bu bir mahkeme emridir, gecikmeden uyulmalıdır, deyip liselerde jimnastik derslerinde "kasa" denilen bir yüksek sehpaya tırmanıp, tırmanıp düşen yeteneksiz öğrenciler gibi, fırlayıp, kürsünün üstüne çıkmak istiyor

fakat bir türlü başaramıyordu. Tanık, birkaç hamleden sonra yorulmuş, sonunda kürsüye nasıl çıkılacağını anlamıştı.

Sıkıyönetimde böyle olaylar da yaşandı, ne yaparsınız?.

Bir başka olay, hem güldürücü, hem de güldürmekten çok düşündürücüydü:

Emekli Albay Mehmet Arkış, Deniz Gezmiş ile birlikte yargılanan Osman Arkısın babasıydı. Ali Elverdi başkanlığındaki Sıkıyönetim Mahkemesi, Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan ile birlikte, Osman Arkış'ı da ölüm cezasına çarptırmıştı.

Mehmet Arkış, karardan sonra, oğlu Osman Arkış'ı, Mamak Cezaevinde ziyaret ederek, oğlunu yüreklendirici birkaç söz söyler. Üsteğmen Burhan Potuma hemen, ölüm cezasına çarptırılan oğluyla birkaç kelime konuşan baba Mehmet Arkış'ı sıkıyönetim savcılığına ihbar eder.

Tanık kim olacak? Potuma, bunun da çaresini düşünür. Cezaevinde görevli erleri tanık gösterir. İddiaya göre Mehmet Arkış'ın suçu, Silâhlı Kuvvetlere hakaret ve 12 Mart Muhtırası'na küfür etmek. Mehmet Arkış, Ali Elverdi'nin başkanlığındaki mahkemece tutuklanır.

Duruşmaya tanıklar çağırılır. Tanık erler, bir türlü "muhtıra" sözcüğünü kullanamazlar. Muhtıra yerine çoğu kez "muhtar" derler. Duruşma yargıcı, tanık erlerden birine sorar:

— Sen duymuşsun, bu sanık, neye küfretti?

— Muhtara komutanım.

— Hangi muhtara?

— Bizim muhtara.

Mehmet Arkış'ın, 12 Mart Muhtırasına küfür ettiği. İşte böyle inanılır tanıklarla kanıtlanmış oluyordu...

"MOLLA BOZUNTUSU" DAVASI

Bir zamanlar kamuoyunda Anayasa'nın sosyalizme kapalı olup olmadığı konusu tartışıldı. Anayasa sosyalizme açık mı, kapalı mı? Kapalı diyenler, soruyorlardı:

"Hani, Anayasa'nın neresinde sosyalizm yazıyor?"

Açıktı, kapalıydı derken, eski Cumhurbaşkanlarından, anlı şanlı Cevdet Sunay, engin devlet tecrübesi ve derin kültürüyle tartışmaya

katılarak,
"Anayasa sosyalizme kapalıdır" dedi.

Sunay'dan iyi bilen olur mu? Kapalı dediyse kapalıdır. Erkek olan gelsin açsın bakalım!

Aynı günlerde, Profesör Turan Feyzioğlu da, Türkeş de, daha nice devlet büyüğü "Anayasa sosyalizme kapalıdır" diye tutturdular.

Anayasa sosyalizme kapalıdır. Çünkü sosyalizm Anayasa'ya açık değildir. Bu gerçek, devlet adamları tarafından yerinde saptanarak kamuoyuna açıklanmıştı.

Bu konuda İlhan Selçuk, Cumhuriyet'te bir yazı yazarak, Anayasa'yı sosyalizme kapatmak isteyenleri, bir güzel eleştirdi. Yazının içinde geçen bir satır, basın savcılarını harekete geçirdi. Hemen dava açıldı ve istanbul Toplu Basın Mahkemesi İlhan Selçuk'u mahkûm etti.

İlhan Selçuk şöyle yazmıştı:

"Bir molla bozuntusu da çıkıp, Anayasa sosyalizme kapalıdır, dedi."

Basın Savcılığı, bu yazıda, "Cumhurbaşkanına hakaret" unsuru bulmuştu. Çünkü, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, "Anayasa sosyalizme kapalıdır" demişti. Dahası vardı. Sunay, bir hocanın oğluydu. Sunay'ın mollalıkla böyle bir ilişkisi vardı.

Savcı, Cumhurbaşkanı'na hakaretten İddianame düzenleyip davasını açmıştı. Mahkeme, bu konuda bir bilirkişi seçti. Bilirkişi raporunu verdi: Yazar İlhan Selçuk. Cumhurbaşkanı Sunay'a hakaret etmişti.

Davanın tam bu aşamasında, Başbakan Süleyman Demirel, Avukatı Osman Ercan aracılığı ile, mahkemeye başvurarak, "molla bozuntusu" sözlerinin kendisiyle ilgili olduğunu ileri sürmüş ve İlhan Selçuk'un kendisine hakaret ettiği için cezalandırılmasını istemişti.

İşte, işler tam bu noktada karışmıştı.

"Molla bozuntusu" kimdi?

Savcı, bilirkişiye başvurarak, ek rapor İstedi. Bilirkişi raporunu verdi: Yazar, hem Cumhurbaşkanına, hem de Başbakana hakaret etmişti.

Savcı, biraz daha insaflıydı. Esas hakkındaki mütalâasında, ilhan Selçuk'un, Cumhurbaşkanına hakaretten mahkûmiyetine, Başbakan'a hakaretten beraatına karar verilmesini istedi.

Mahkeme tam bunun tersini yaptı: İlhan Selçuk, Cumhurbaşkanı'na hakaretten beraat etti. Başbakan'a hakaretten mahkûm oldu!

Dosya Yargıtay'a geldi.

Yargıtay savunmasını İlhan Selçuk'un avukatı olarak ben hazırladım, önce, uygulanan yasa maddesine baktım. Madde ile davanın niteliği arasında çok ilginç bir bağ vardı. Maddede, bir hakaret açık olarak yapılmaz, kapalı yolla yapılırsa, sanığın cezalandırılması İçin bir koşul aranmaktadır: Eğer, kime hakaret edildiği, hakaretin kime yöneldiği konusunda "şüphe edilmeyecek derecede karineler varsa", sanık cezalandırılmaktadır.

Dosyaya bakıyoruz: Hakaretin kime yöneldiği konusunda herkes şüpheli.. Savcı şüpheli, bilirkişi şüpheli, mahkeme şüpheli. Biri Cumhurbaşkanı'na hakaret sayıyor, biri Başbakan'a.. Bilirkişi önce "Cumhurbaşkanı'na hakaret edilmiştir" diyor, sonra bir başka rapor yazarak hakaretin Başbakan'a da yöneldiğini yazıyor. Başbakan ise, hakaretin doğrudan doğruya kendisiyle ilgili olduğunu ileri sürüyor.

Çıkın bakalım, işin içinden.

"Molla bozuntusu" kimdir? Savcıya göre, Sunay, Demirel'e ve avukatına göre Demirel. Bilirkişiye göre her ikisi.

Biz savunma yapıyoruz:

"Yazıda, bir molla bozuntusu dendiğine göre, bu bir sözcüğün içine hem Cumhurbaşkanı, hem Başbakan giremez."

Suçun kesinlikle ortaya konması için birinci koşul, "molla bozuntusu" nun kimliğini saptamak. İkinci koşul ise eğer birden çok, "molla bozuntusu" varsa, bunların içinden, "Anayasa sosyalizme kapalıdır" diyeni belirlemek.

Yoksa, her "molla bozuntusu" bu yazının kapsamı içine girmez. Güç iş vallahi.

Boy boy, renk renk, çeşit çeşit mollalar vardır. "Molla bozuntusu", mollalık işlevini yerine getiremeyen, yozlaşmış molla demektir.

Anayasa sosyalizme açık mı, kapalı mı, pek bilinmiyor amma, mollalık Anayasaya aykırıdır. Molla bozuntuluğu ise, büsbütün Anayasa'ya ters düşmektedir. Mollalık ile sosyalizm arasında bir ilişki yoktur.

"Bir molla bozuntusu" kavramı, ülkemizde Anayasa'ya aykırı olan mollaların "manevî şahsiyetini" simgelemektedir.

İşbu nedenle, Başbakan Demirel'in durup dururken, "bana molla bozuntusu diyorlar" yollu yakınmasının, hukukça hiçbir anlamı yoktu.

Halk arasında yaygın bir deyiş vardır. Bazı tutum ve davranışlarında hafiflik göze çarpanlara "ağır ol da molla desinler" biçiminde sözler söylenir.

İlhan Selçuk'un yazısındaki "molla bozuntusu" her kimse, molla olmayıp, "molla bozuntusu" olmasına rağmen, bu davaya hiç karışmamıştır.

Sonunda Yargıtay, kararı bir başka gerekçeyle bozdu ve "molla bozuntusu davası" da böylece unutulup gitti.

Ben de o günden bu yana merak eder dururum:

"Yahu, kim bu molla bozuntusu?"

OLUMSUZ SİCİL...

12 Mart Muhtırası'nın bütün hızıyla çarptığı insanların başında genç subaylar gelir. İstanbul'da, Orgeneral Faik Türün'ün emriyle, 83 deniz subayı, ölüm cezası istemiyle mahkemeye verilmişti.

Yapılan yargılamalar sonunda bu genç subayların hepsi de beraat etti. Genç subayları beraat ettiren mahkeme, bu karardan sonra, Orgeneral Türün'ün emriyle kapatılıverdi. Yargıç Albay Remzi Şirin ve Yargıç Yarbay Refik Karadağ da, hemen İstanbul dışında başka görevlere verildiler. "Türk ulusu adına" karar veren mahkeme, bir bakıyorsunuz, kimin adına karar verdiği pek kestirilemeyen bir Faik Türün ya da Ferit Melen'in emriyle kaldırılıveriyor.

Mahkûmiyet kararı verirseniz, iyi: Yargıç Albay Saadettin Üçüncüoğlu gibi, hemen Genelkurmay Mahkemesi'ne atanırsınız. Mahkûmiyet kararı istiyen savcı mısınız? Yine yeriniz bellidir. Askerî Savcı Baki Tuğ gibi, hep Ankara'da kalırsınız.

Remzi Şirin gibi, Refik Karadağ gibi yargıçsanız, bu arada tutuklanmadığınıza dua edeceksiniz.

Bir genç subay, belirli istihbarat örgütlerince "mimlenmişse", artık kurtuluş yoktur onun için: Önce mahkemeye verilecektir. Tutuklanacaktır. Yargılama sonunda mahkûm olursa, Silâhlı Kuvvetlerle ilişkisi kesilecektir.

Ya beraat ederse?

Beraat ederse, onun da bir kolayı vardır: Subay Sicil Yönetmeliğine göre, "yasa dışı görüşleri benimsemiştir" gerekçesiyle, doğru emeklilik.

Kara, Hava ve Deniz subayları arasında yüzlerce genç subay, sudan gerekçelerle Ordu'dan çıkarıldı. Bunlardan bir kısmı, aç kaldı. Kimse, bu genç subaylara iş vermedi. Üstelik, CHP-MSP döneminde çıkartılan 12 sayılı kararname, bu subayların, yeniden devlet görevine alınmasını da yasaklamaktaydı.

İşin tersliğine bakın: Eğer, bir kimse, mahkûm olup da, af yasasıyla affedilirse, suç, bütün hüküm ve sonuçlarıyla kaldırılacağı için, bu kişi, her türlü kamu hakkını elde edecektir. Fakat, mahkûm olmayıp da beraat ederse, af yasasının kapsamına girmediği için, örneğin, kamu görevine alınmayacaktır. Çünkü, bunu önleyen 12 sayılı kararname kapı gibi, önlerinde durmaktadır.

Ortaya şöyle bir sonuç çıkıyor: Suç işleyen, mahkûm olan, beraat edenden daha ayrıcalıklı duruma girmektedir.

Bu, ancak Türkiye gibi, demokratik hukuk devletinin bütün koşullarıyla uygulandığı ülkelerde olmaktadır.

Bu uygulamanın bir ilginç örneğini, emekli Binbaşı Yılmaz Can olayında yaşadık:

Yılmaz Can, 12 Mart'a gelindiğinde, Ankara Zırhlı Birlikler Tümeninde Tank Binbaşı olarak görev yapmaktaydı. Binbaşı Can'ın 12 Mart 1971 tarihine gelinceye kadar bütün sicilleri olumluydu.

12 Mart Muhtırasıyla birlikte. Binbaşı Yılmaz Can'a da yol görünmüştü. Binbaşı Can, 12 saat içinde Ankara'yı terk etmek kaydıyla, Edirne'ye sürülmüştü. Edirne'de, "esas duruşu iyi değildir" denilerek, 20 gün hapse mahkûm olduktan sonra. Yılmaz Can'ın ne olacağı belli olmuştu.

Hemen emeklilik.

Emeklilik iyi, hoş da, bir kötü yanı var. Binbaşılıktan emekli olan Yılmaz Can, belirli hizmet süresini doldurmadığı için, emeklilik aylığı alamamaktadır. Emeklilik aylığı alabilmesi için yedi-sekiz ay, bir kamu kuruluşunda çalışması gerekmektedir.

İş bul, bulabilirsen.

12 sayılı yasa gücünde kararname, "sicil yoluyla emekli olanlar kamu hizmetine alınamaz" diyor. CHP-MSP döneminde. Yılmaz Can'ın çalmadığı kapı kalmadı. Fakat bütün kapılar yüzüne

kapanıyordu. En sonunda Köy İşleri Bakanlığı Yol Su Elektrik Genel Müdürü Azimet Köylüoğlu, Yılmaz Can'a Genel Müdürlük'te bir iş verdi. Tam bu sırada, Cephe İktidarı gelmez mi? Neyse, Ankara Belediye Başkanı Vedat Dalokay, Yılmaz Can'a Belediye'de bir iş buldu da, emeklilik süresi böyle tamamlanabildi.

Yılmaz Can, Silâhlı Kuvvetler'den çıkarıldıktan sonra, Ankara Hukuk Fakültesi'ni de bitirmiş, avukatlık stajını tamamlamış ve avukatlık ruhsatı almak için, Adalet Bakanlığı'na başvurmuştu.

Adalet Bakanlığı, Yılmaz Can'a, "Sen, sicil yoluyla emekli olmuşsun. Avukatlık bir kamu hizmetidir. Sen avukatlık yapamazsın" yollu bir karşılık vermez mi?

Yılmaz Can bir yandan Danıştay'a dava açarken, bir yandan da iş arıyordu. Ve düşünüyordu:

"Keşke suç işleseydim."

Suç işleseydi, iş bulması kolaydı. Af yasası, suçları, bütün sonuçlarıyla affediyordu. Hükümlülerin kamu hizmetlerinde çalıştırılmalarına ilişkin yasa hükümleri vardı. Bu yasalara dayanarak, bir kamu hizmetine girebilirdi.

Şimdi öyle mi ya?

Binbaşı Yılmaz Can, kendisine Azimet Köylüoğlu iş verinceye kadar, işsiz güçsüz, sokaklarda dolaştı. Üstelik, Hukuk Fakültesi'ni de bitirmiş, avukat olmuştu. Avukatlık da yasaktı kendisine.

Sonra, Danıştay, Yılmaz Çan'a avukatlık ruhsatı vermeyen Adalet Bakanlığı işlemini iptal etti. Böylece Yılmaz Can, hem avukatlık ruhsatını aldı, hem de, Ankara Belediyesinde çalışarak emeklilik süresini tamamladı.

Şimdi Akçay ilçesinde avukatlık yapmaktadır.

Emekli Teğmen Nazım Ata'nın karşılaştığı işlemler de oldukça ilginçtir.

Nazım Ata, Ankara'da 28'inci Tümen'de görevliyken, bazı "sayın muhbir vatandaşlar" tarafından ihbar edilir. Devir 12 Mart devridir. Genç teğmen, hemen tutuklanır.

Suçlarının arasında, ikisi çok ilginçtir. Birisi, "sosyalist düzende müteahhitliğin bulunmadığını" söylemesi, ikinci suç da, klâsik müzik dinlemesidir.

"Hiç, insan klasik müzik dinlediği için komünist sayılır mı?" diye düşünmeyin. Teğmen Nazım Ata, Gürbüz Özdemir adlı bir

yüzbaşıyla, Hüseyin Akdağ adlı bir yedek asteğmen tarafından ihbar edilmişti. Yüzbaşı Gürbüz Özdemir'in ihbarı şöyleydi:

— Teğmen Nazım Ata, Şopen falan dinlermiş...

Şopen de acaba Marksist - Leninist miydi? Şopen'in "kimlik tesbiti" yapılırdı, fakat şu "falan" kimdi? Belki bu teğmen, "falan" adlı kompozitörü dinleyerek komünizm propagandası yapmıştı?

— Şopen falan dinlermiş...

Nazım Ata, emekliye ayrıldıktan sonra, ihbarı yapan Yüzbaşı Gürbüz Özdemir aleyhine tazminat davası açtı. Ankara 14 üncü Asliye Hukuk Yargıcı Turgut Kaya Ülkü, dosyada belgeleri okuyup, tanıkları da dinledikten sonra, geçenlerde 1976/77 esas sayılı kararıyla, ihbarcı yüzbaşıyı tazminat ödemeye mahkûm etti. Gerekçeden bir bölüm okuyalım:

"Davalı yüzbaşı Askerî Savcıya verdiği 13.8.1971 tarihli ifadesinde, davacının batı müziği dinlediğini görünce, bu komünist müziği niye dinliyorsun, diye sorduğunu bildiriyor ve ben batı müziği anlamam, Şopen falan dinliyormuş şeklinde Harp Okulu mezunu yüzbaşıdan beklenmeyecek derecede bilinçsiz ifade vermektedir..."

Nazım Ata, yargılamalar sırasında, hem Sıkıyönetim Mahkemesinden, hem de Kara Kuvvetleri Komutanlığı Askerî Mahkemesinden ayrı ayrı beraat kararları alır amma, kim dinler beraat kararlarını?

Nazım Ata'nın, Askerî Yüksek .İdare Mahkemesi'ne açtığı dava red ile sonuçlanır. Sadece üç üye karara katılmamıştır. Bunlar: Jandarma Albayı Necati Kartal, Yargıç Albay Kemal Okumuşoğlu ve Yargıç Albay Mustafa Şahin'di. Bu üç üye, red kararına karşı çıkarken, "elbette ki, davacının bir vatandaş olarak yurt ve dünya sorunları hakkında özel düşünceleri olabilir" demektedirler.

Nazım Ata'nın emekliliğine yol açan belge, hakkındaki olumsuz sicildir. Genç teğmen tutuklandıktan sonra, Tuğgeneral Cavit Erol, Nazım Ata'nın siciline "Orduda kalması caiz değildir" kaydı düşer. Bununla da yetinilmez, daha önce verilen olumlu sicillerin üstü silinerek, sicil dosyası baştan aşağı bozulur. Bu yasa dışı sicil bozma işlemi, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Kanun Sözcüsü Yargıç Albay Hikmet Burat tarafından ortaya konur amma, o da sözünü dinletemez.

"Sosyalist düzende müteahhitlik olmadığını" söylemek ve de "klasik müzik dinlemekten" sanık teğmen, aldığı iki beraat kararına rağmen, Silâhlı Kuvvetlere dönemez.

Bu ihbarlar neden yapılmış, nasıl destek görmüştü? Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler'in 2 Kasım 1971 gün ve PER: 3059-13-71 DİSİPMOR I. Ks. (31-34) - 256 sayılı emrini okursak, o günlerin koşullarını çok daha yakından bir kez daha yaşarız.

Orgeneral Gürler, Uğur Semerci adlı bir üsteğmenin tutuklanmasını sağlayan "sayın muhbir vatandaşlar" ile ilgili olarak şu "kutlama mesajını" yayınlamıştır:

1 — Üstğm. Uğur Semerci, 1965-12'nin Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi'nce "komünizm propagandası yapmak ve kanunun cürüm saydığı bir fiili açıkça övmek" suçundan tutuklanmasını, yaptıkları mevsuk ihbarlarla sağlayan, K.K. Havacılık Okulu kursiyerlerinden aşağıda kimlikleri yazılı kişilere bu vatansever hareketlerinden dolayı takdir ve teşekkürlerimi bildiririm.

2 — Milletimizin muasır medeniyet seviyesine ulaşmasını amaç edinmiş, Cumhuriyete ve demokrasiye bağlı, komutanlarına inanmış Silâhlı Kuvvetlerimiz içerisinde, az da olsa menfî düşünceliler çıkabilir. Bu gibilerin derhal ve en yakın komutanlara bildirilmesinin bir vatanseverlik borcu olduğunu, bu vesile ile K.K. mensuplarına bir defa daha hatırlatmayı faydalı görmekteyim.

3 — İlgi (a) emir ve 1 ve 2'nci maddelere çıkartılmıştır. Emrin toplu olarak subay ve astsubaylara okunmasını arz ve rica ederim...

Üsteğmen Uğur Semerci'yi ihbar eden subayların adları da şöyleydi: Yüzbaşı Adil Bozkurt, Üsteğmen Sefer Bilgin, Üsteğmen Başar Çulha, Üsteğmen İlhan Efe, Üsteğmen Naci Gökalp.

Uğur Semerci de yapılan yargılama sonunda beraat etti. Ama, hapis yattı, aç kaldı, işsiz kaldı. Silâhlı Kuvvetlere dönmesi de artık olanaksız. Çünkü sicili bozulmuş. Beraat neye yarar?

Bunlar, 12 Mart hukukunun genç subaylar üzerinde nasıl uygulandığını kanıtlayan rastgele seçilmiş örneklerdir.

Baskı döneminde, "olumsuz sicil" kapalı kapılar ardında, emirlerle oluşturuluyor. Fakat, bu baskı dönemi geçince, gerçek sicilleri kamuoyu veriyor.

Muhbirler başları dik dolaşabiliyor mu?

VUKUATIM YOKTUR KOMUTANIM

Kim ne derse desin, ben, Cezaevi Müdürü Tank Albay Mehmet Kemal Saldıraner'in çok düşünceli bir adam olduğu kanısındaydım. Saldıraner'in çok düşündüğü, her halinden belli olurdu.

Saldıraner, düşünmek için, cezaevi koridorunu seçerdi. Başı önünde, elleri arkada, koridoru bir başından öbür başına kadar adımlar, sonra yeniden döner, bu arada, Anayasa'nın 20'nci maddesiyle kendisine tanınan düşünce özgürlüğünden, gerektiği gibi yararlanırdı.

— Kore'de, komünistlere şöyle bir bakar, ulan sizi bize sayıyla mı verdiler der, basardık kurşunu. Bakın size insanca davranıyoruz...

Dediğim gibi, düşünceli adamdı. Yoksa, tıpkı Kore'deki gibi, bizleri de kurşuna dizerlerdi. Kurşuna dizilmediysek, bunu Saldıraner'in ince düşüncesine borçluyuz.

— Ne farkınız var sizin Kore'deki komünistlerden?

Var herhalde, Kore'deki komünistler, ufak tefek çekik gözlü, burada komünist sayılanlar, Kore'li komünistlere hiç benzemiyor. Biçim farkı var önce.

Bir gün bahçede havalandırmadayız. Volta atıyoruz, yani, bir aşağı, bir yukarı dolaşıyoruz. Birdenbire makineli tüfek sesi duyduk. Bir kaçışma başladı. Albay Saldıraner de bahçeye fırladı:

— Ne oluyor, ne var?

Sonradan öğrendik. Saldıraner, silâh seslerini duyduğu sırada, traş oluyormuş. Hemen yerinden fırlamış:

— Beni vuruyorlar...

Meğer, cezaevini çevreleyen, nöbetçilerden biri, silâhın tetiği ile oynarken, namlu ateş alıvermiş. Kurşunlar, cezaevinin çatısında kiremitlere saplanıp kalmıştı. Yani, açıkçası gürültüye gidiyorduk. Bizleri, Cezaevi Müdürü'ne
sayı ile verdikleri için, Albay Saldıraner de heyecanlanmıştı. Az kalsın tıpkı Kore'deki gibi kurşuna diziliyorduk.

Dedik ya, Saldıraner, düşünmek için hep koridoru seçerdi. Koridorda da adım başı nöbetçi bulunurdu. Emir gereğince hangi nöbetçinin yanından geçse, önce "dikkaaaat" çekildikten sonra:

"8-10 nöbetçisiyim. Nöbetim esnasında vukuatım yoktur komutanım..." denirdi.

Saldıraner. bu karşılığı aldıktan sonra, düşüne düşüne yürürken, bir başka nöbetçi, Devlet Operası sanatçılarını kıskandırırcasına "dikkkaaaat" diye bağırdıktan sonra, "tekmil" verdi:

— 8-10 nöbetçisiyim. Nöbetim esnasında vukuatım yoktur komutanım.

Saldıraner, koridorda dolaşırken, çekilen "dikkatler" birbirine karışır, sıtma görmemiş seslerle koridor, inim inim inlerdi:

"Dikkaaaaat, 8-10 nöbetçisiyim, nöbetim esnasında... dikkattaaaatt... 8-10 nöbetçisiyim... Dikkaaaat... yoktur komutanım..."

Albay Saldıraner, arasıra bu koroyu susturmak gereğine inanır:

— Ulan yeter be, anladık ulan, sus ulan, dikkatine başlatma... derdi.

Bir gün, bahçede, durup dururken, bir er, bir tutukluya tokat atmıştı. Haydi, bir kapışma başladı. Bütün erler tutuklulara meydan dayağı atmaya başladılar. Coplar inip kalkıyordu. Tutuklu bir ara, erlerin elinden fırlayarak bahçeden koridora doğru koşmaya başladı. Tam bu sırada Saldıraner de, koridorda düşünce özgürlüğünü kullanıyordu. Tutuklu soluk soluğa:

— Albayım, dövüyorlar! diyebildi. Arkasından da erler, coplarıyla yetişmişlerdi. Albay, bütün babacanlığı takınarak sordu:

— Kim? Kim dövüyor?

Tutuklu, kendisine ilk tokatı atan eri gösteriyordu ki, er bir hamle daha yaptı. Tutuklu, hemen eri gösterdi:

— Saldıraner...

Albay anlamadı. Saldıraner kendi soyadıydı.

— Ne dedin, ne dedin?

— Şu saldıran er efendim...

— Hımm...

Albay Saldıraner,"saldıran er" sözünden kendisine yönelik bir anlam çıkarmıştı. Sonra hemen anladı, neyse. Gülmeye başladı.

Albay, bazı günler, cezaevinde yatardı. O günün ertesi gün mutlaka bir konuşma yapardı. O gün de öyle oldu.

— Aranızda, profesörler var, doçentler var...

Konuşmaya böyle başladı. Gözucuyla Alacakaptan'a ve bana bakıyordu. Alacakaptan profesördü amma, Saldıraner sağ olsun,

beni, doçentlik sınavına girmeden doçent de yapıvermişti.

— Burada herşey, kanuna, siz ne diyorsunuz, yasaya, ha, yasaya bağlıdır. Yani yaptığımız işin kanunu, nizamı vardır...

İşi anlamıştık. Cezaevinde bulunan ihtilâlci İşçi Köylü Partisi sanıkları, tek düze ifade veriyorlarmış. Bundan cezaevi yönetimi şu sonucu çıkarmıştı. Bütün sanıklar Doğu Perincek'ten emir alıyorlardı, öyleyse, kanun ve nizam açısından, konu anlatılmalı ve bu emir işi çözümlenmeliydi.

— Aranızda, birbirine emir verenler var... Albayın sesi gittikçe yükseliyordu:

— Var, var. biliyorum...

Sonra, emir almak ve vermek konusundaki "resmî" görüşünü açıklıyor:

— Emirle hareket eden adam, uşaktır, uşak...

Albay kültürlü adamdı. Arasıra koğuşlara gelir, gençliğinde ne kadar çok kitap okuduğunu anlatırdı.

— Ben, derdi, ben kitaba çok düşkündüm. Gençliğimde 3784, pardon 85 tane kitap okudum. Siz de benim
yaşıma gelin, o zaman okumazsınız, şimdi gençlik işte, onun için okuyorsunuz...

Albayın 3784, pardon, 3785 kitap okuduğunu bildiğim için, kim bilir dedim, şimdi bu sorunu, derin hukuk bilgisi içinde nasıl ortaya koyacak?

Yanında Binbaşı Sedat Tüfekçibaşı duruyordu. Tüfekçibaşı, gerçekten efendi bir adamdı. Yaptığı işten de üzgün gibiydi. Sedat Binbaşı elinde bir kitap, esas duruşa geçmiş, duruyor. Albay anlatıyor:

— Cezaevinde biri, başkasına emir verirse, bunu cezaevi yönetmeliği yasaklar. Madde 70. Oku Sedat...

Sedat Binbaşı yetmişinci maddeyi okur. Hepimiz birbirimize bakarız. Maddenin disiplinle, emir alıp vermekle bir ilgisi yok.. Saldıraner biraz bozulur. Fakat yine, kendinden çok emin, emir verir:

— Bir önceki madde olacak...

Sedat Binbaşı, bu kez, bir önceki maddeyi okur. Bu maddenin de, emir alıp vermekle bir ilişkisi yoktur.

— Bir sonrakini oku...

Bir sonraki de değil. Demek, Albay, söylevini gece ezberleyememiş.

— İşte oralarda bir madde.. Kimse kimseye emir veremez. Aranızda profesörler var, doçentler var.. Bilirler.
Emirle hareket eden adam uşaktır...

Dediğim gibi, Saldıraner çok ince düşünceli, derin bilgili bir adamdı. Anlaşıldığına göre, bilgisini, Türk diliyle sınırlamamış, yabancı dillerden de yararlanmıştı.

İnşaat Mühendisleri Odası Başkanı Dr. Sedat Özkol'un eşi Amerikalı'ydı. Tutukluların Türkçeden başka dille konuşmaları yasak olduğu için, Sedat Özkol, çok az Türkçe bilen eşi ile konuşma güçlüğü çekiyordu. Konuşma süresi on dakika ile sınırlıydı. Albay Saldıraner, bir gün, olanca sevecenliği ile yaklaşarak:

— İngilizce konuşabilirsiniz... Ben dinleyim yeter, dedi. Dinlemeye başladı. Albayın yanındaki subaylar da komutanlarının bu İngilizce bilgisine hayran kalmışlardı. Albay "yes, no all right" gibi sözcükleri gerçekten iyi biliyordu, Özkol eşiyle konuşurken, Albay olur olmaz yerde, kendi kendine "Yes, ha", "No, hımm" gibi katkılarla, konuşmaya renk katıyordu.

Birkaç gün sonra, Albay Saldıraner beni çağırdı. Bir makbuzun çevirisi yapılacaktı. Çay ısmarladı. Sonra makbuzu gösterdi.

Albayın derin İngilizce bilgisine orada hayran kaldım! Ve Kore'de, ingilizce'nin nasıl öğretildiğini de öğrenmiş oldum!

Cezaevinden tahliye olacağım gün, beni odasına çağırdı. Yüzü gülüyordu.

— Şimdi, yeniden askere gidiyorsun, diye konuşmaya başladı. Ve sonra devam etti:

— Devletin iki düşmanı vardır. Biri komünizm, öteki Siyonizm.. Her ikisi de aynı şeydir, ikisiyle mücadele etmek gerekir...

Ben, gülmemeye çalışıyorum. O anlatıyor:

— Sen iyi aile çocuğusun. Annen geliyor, görüyordum. Ailen asîl aile. Ankara'nın yerlisiymişin. İyi aile terbiyesi almışın. Bundan sonra solculukla uğraşma.. Yakışır mı efendim?

— Haydi güle güle...

İyi aile terbiyesi almış ve buna rağmen solculuğa bulaşmış asîl aile çocuğu olarak, "Nizamiyeden" çıkıyordum ki, yeniden bir gülme aldı.

"Dikaaaaat, 11-1 nöbetçisiyim, nöbetim esnasında vukuatım yoktur komutanım... dikkaaaat..."

Ben de cezaevine Uğur Alacakaptan ile geldiğimiz günü anımsadım. Ben önde, Alacakaptan arkamda, dört inzibat eri ve bir astsubay ile, "tecrit hücresine" girerken nöbetçi er bana komut vermişti:

"Dikkaaaat, 11-1 nöbetçisiyim. Nöbetim esnasında vukuatım yoktur, komutanım..."

Üstümde yedeksubay öğrencisi üniforması vardı. Nöbetçi er, beni subay sanmıştı. Komutu aldım ve hücreye girdim. Sonra kendi kendime içimden "dikkkaaat" çektim. Güç günler başlıyordu.

Mamak Cezaevine, son olarak yedeksubay öğrencisi olarak girmiş, "er" olarak çıkmıştım. Ne onbaşı, ne çavuş. Düpedüz er.
Er kişi niyetine!

AMERİKA SOSYALİST, SOSYALİST!

— Söyle bakalım fikirlerini, neymiş?

Karşımda 12'nci Tümen Komutanı Kâzım Avdan oturuyordu. Bir de Tümen'in Kurmay Başkanlığına vekâlet eden Binbaşı Sedat Metin. Tümen Komutanının odasındayız.

— Merak ettim, nasıl adammışsın, bakalım. Bir sohbet edelim, dedim.

Bir gün önce Bölük Komutanı "tek tip" elbise giyerek, hazırlanmamı emretmişti. Biraz da heyecanlanmıştı.
— Tümen Komutanı seni çağırıyor.

Tabii benim Tümen Komutanını çağıracak halim yoktu ya, elbette, o çağıracaktı. Sabahtan bir jemseye binerek, Patnos'tan Ağrı'ya yollandık.

Gitmeden önce, eğitim alanında bu işin "durum muhakemesini" yapıyorduk. Tiyatro sanatçısı Ayberk Çölok ve veteriner hekim, sakıncalı er Doğan Öztürk ile yere uzanmış. Tümen Komutanının neler sorabileceğini, neler söyleyebileceğini düşünüyorduk. Aklımızdan şöyle bir oyun geçti:

Tümen Komutanının odasına gireyim. Sertçe topuk selâmı verdikten sonra, başlayayım şarkı söylemeye:
"Ben bir küçük askerim

Laay, lay layla lay
Sınırlarda gezerim,
Laay, lay layla lay..."

Acaba Tümgeneral içtenlikle söylenen bu şarkı karşısında ne yapar? Ayberk'in yanıtı hemen hazır:
"Elazığ Akıl Hastanesine gönderir."

Beni bir astsubay götürüyordu. Astlarla üstler arasında "lâubalilik" olmayacağı için, konuşmamayı yeğliyordu. "Prensip sahibi" bir astsubaydı.

"Prensip sahibi astsubay", önce bir levazım deposuna uğrayarak, jemseye masa ve sandalye taşıttı. Ben, kan ter içinde masaları sırtıma yükleyip, depoya girip çıktıkça, prensip sahibi astsubay da bir sigara yakıp, astlar üzerindeki emir komuta yetkisinin zevkine varmaya çalışıyordu.
"Önce masaları, sonra sandalyeleri."

Benimle gelen birkaç er daha vardı amma, onlara hiç emir vermiyor, o erlerle birlikte, benim çalışmamı izliyordu. Ben de hiç fena taşımıyordum hani.. Sirkeci'deki sırt hamallarını pek aratmıyordum ki, bir bir buçuk saat içinde taşıma ve yükleme işi bitti.

Yemek zamanı da gelmişti. "Prensip sahibi astsubay":

— Ben yemek yiyeceğim. Gelinceye kadar buradan ayrılmayın, diyerek yanımızdan uzaklaştı.

Beklemeye başladım. Ah bir de baktım ki, iki askerî yargıç yürüyor. Biri benim fakülteden arkadaşım. Adı Aleder Birtek, ötekinin adını bilmiyorum, fakat gözüm bir yerden ısırıyor.
Aleder yüzbaşı olmuş, üzgün görünüyor.
— Yahu ne karıştın bu işlere? Sonra soruyor:
— Ne yapmaya geldin buraya?
— Tümen Komutanı çağırmış da.
— İyi adamdır.
— Vallahi bilmiyorum.

"Prensip sahibi astsubay", o sıra yemeğini bitirip gelmişti. Benim emrettiği yerden ayrılıp, karşı kaldırıma geçtiğimi görünce, önce bozuldu, sonra da iki askerî yargıçla beraber görünce hiç bozuntuya vurmadı. Yanımıza geldi:
— Uğur'u getirmiştim de. Aleder, astsubaya baktı.
— İyi, dedi sadece. Sonra ayrılırken:

— Paşadan çıkınca bana da gel. Bir kahvemi içersin.

"Prensip sahibi astsubay", bir rütbesiz askerle, iki yüzbaşının böyle senli - benli konuşmasını pek prensiplerine bağdaştıramamıştı:

— Nereden tanıyorsun, hâkimleri?

— Fakülteden.

— Sen de bu işlere karışmasaydın, böyle hâkim olurdun, bak şimdi haline.

— Halimde ne var?

— Sen beğeniyor musun halini?

— Siz beğeniyor musunuz?

— Askerlikte böyle soru sorulmaz.

— Peki sormayım, öyleyse.

Böyle konuşa konuşa tümen komutanlığının kapısına geldik. "Prensip sahibi astsubay" elindeki zarfı nöbetçi subaya verdi. Nöbetçi subay, beni şöyle tepeden tırnağa süzdükten sonra :

— Bu mu?

— Bu.

"Bu", yani ben, gelen geçene bakıyordum ki, bir yarbay, hızla yanımdan geçti. Sonra durdu. Yeniden yanıma geldi.

— Siz kimsiniz?

— Uğur Mumcu.

Şöyle bir çevresine baktı. Dişlerini sıktı. Yavaşça yanıma yaklaştı.

— Dayan kardeşim, dayan. Geçer bu günler.

İçim bir anda sevgi doldu. Sonra "Prensip sahibi astsubay"ın da duyacağı şekilde:

— Allah belâlarını versin, dedi. Astsubay irkilmişti.

— Arkadaşı sen mi getirdin?

— Evet.

— Fena muamele yapmışsan...

— Katiyen komutanım.

"Prensip sahibi astsubay"la birlikte, Tümen Komutanının odasına kadar geldik. Kâzım Avdan şöyle baktı:

— Ha, Uğur, gelmiş. "Prensip sahibi astsubay"a eliyle çıkmasını işaret ettikten sonra:

— Gel bakalım, gel otur şöyle. Gösterdiği yere oturdum.

— Ha, hımm, demek sendin.

O arada aklım "Ben bir küçük askerim" şarkısına takılıyor, kendimi güç tutuyordum. Kendimi bıraksam, güleceğim.
— Sendin ha. Söyle bakalım, fikirlerin neymiş?
Hoppala...
Ne anlatacağım şimdi? Ayıkla pirincin taşını.
— Komutanım, biraz uzun sürer.
— Sürsün, sürsün. Bak, bu da akıllı çocuktur. Benim Kurmay Başkan Vekilim Sedat. O da dinlesin.
Haydaaa...
Ne yapalım, emir, emirdir. Üstelik ben rütbesiz askerim, karşımda oturan komutan ise, koskoca Tümgeneral. Ben de başladım anlatmaya. Ben anlattıkça, Tümgeneral gözlerini kısıp, dinliyor, ara sıra:
— Ama. ya anarşistler? diye soruyordu. Ya anarşistler? Peki kimdi o anarşistler? Paşaya göre, Lenin anarşistti, Bülent Ecevit de anarşistti, ya Uğur Alacakaptan? O hem maoist, hem leninist, hem anarşistti.
— Her şey o Alacakaptan'ın başının altından çıkıyor.
Ben de soruyorum:
— Komutanım, ne ilgisi var Alacakaptan'ın? Paşa, çok emin.
— Biz biliriz, biliriz. Neler biliriz, neler.
Paşa neler biliyordu neler. Ama açıklamıyordu.
— Bak Mümtaz'ın da davasını almış. Önce suç işletiyor, sonra davalarını alıyor.
Paşaya göre. Mümtaz Soysal da komünistti, amma, pek zararı yoktu. Alt tarafı bîr kitap yazmıştı. Toplarsın kitabı, yakarsın, iş bitti, Ama Alacakaptan öyle mi?
— Alacakaptan gençleri kışkırtıyor.
— Nasıl kışkırtıyor?
— Sen bilirsin, bilirsin.
Paşayla konuşmamız, karşılıklı anlayış içinde geçiyordu. O "neler biliyordu neler". Ben de, Paşaya göre, olup bitenleri biliyordum nasıl olsa, öyle anlaşıp gidiyorduk. Ne demişler, hayvanlar koklaşa koklaşa, insanlar konuşa konuşa anlaşırmış..
— Bak, bir de Celil Gürkan var. Koskoca Tümgeneral, o da sizdenmiş.
— Bizden mi?

— O da anarşist.

Tümgeneral Celil Gürkan'ın, nasıl anarşist olduğunu düşünmeye hiç gerek yok. Alacakaptan nasıl anarşistse, o da öyle anarşist olmuş. Paşanın gözünden hiçbir şey kaçmıyor. Artık Paşayla iyice içli dışlı olduk. Bu kez. prensip sahibi astsubayın askerlikte astın üste soru soramayacağı yolundaki uyarılarını unutup soruyorum:

— Nasıl olur komutanım. Celil Paşa nasıl anarşist olur?

— Biz neler biliyoruz neler.

Kâzım Avdan Tümgeneral, ben de rütbesiz askerim, neferim, erim. Üstelik resmî yazışmalara göre "sakıncalı piyade er"'im. Paşanın elbette bir bildiği var. Ne diyorsa doğrudur. Neler biliyor, neler!

Ben ağır ağır, anarşizmin ne olduğunu anlatmaya çalışıyorum.

— Efendim, biliyorsunuz, blankist eylemler..

— Ne, ne?

— Blankist...

— Ha o mu? Neydi?

— Blankist.

— Ne olmuş ona?

Ben, komutana "blankist" türü eylemlerin ne olduğunu anlatıyorum. Sonra, Lenin'in. anarşizme ne kadar karşı olduğunu, gerçek sosyalistlerin anarşizm'den yana olamayacaklarını anlatırken hiç sesini çıkarmadan dinliyor. Sonra bir soru soruyor:

— Peki, bu hâdiselerin heyet-i mecmuası nedir?

"Heyet-i mecmua" çok önemliydi.

Sözü uzatmayalım, dilim döndüğü kadar, "fikirlerimi" anlattım. Ben, "kötü düşünce ve fikir" sahibi olmaktan ötürü er çıkartıldığım için, Tümen Komutanı bu "kötü fikirleri", hem de "sahibinin sesinden" öğrenmiş oldu.

— Mumcu, sen Amerika'ya gittin mi?

— Hayır komutanım.

— Haa, bak.

Tümgeneral Kâzım Avdan, bütün öğretileri Amerika örneği ile yıkacaktı. Yıktı da. Hafifçe yerinden doğruldu. Sesini biraz kısarak, fısıldar gibi:

— Amerika sosyalist, sosyalist, dedi.

Karşımda oturan Binbaşı Sedat Metin ile göz göze geldik.

— Orada vergi sistemi var. Sosyalist. Vergiler yüksek.

Amerika'nın sosyalist olduğunu böylece öğrenmiş oldum!

Kâzım Avdan sonra Amerika konusunda, kendine özgü düşüncelerini anlattı. Bunu aktarmaya benim yeteneklerim elvermez, gücüm yetmez. Kendisi bir kitap yazarsa, dünya kamuoyu aydınlanmış olur.

Komutanın düşüncelerini tam bir disiplin içinde dinlemiştim ki, bu söylevin sonunda "iyi çocuk" olduğuma ilişkin bir övgü aldım :

— Yahu sen bayağı aklı başında bir çocuğa benziyorsun.

Herhalde Paşa beni deli sanmış, bakalım deliler nasıl oluyor diye merak edip çağırmıştı.

— Sen şimdi erlerin arasındasın. Avrupa görmüşün, fakültelerde asistanlık yapmışın. Sakın aklî muvazenende bundan sonra bir bozukluk falan olmasın.

— Olmaz, Komutanım.

Sonra öğrendim, mide ülserinden Ağrı Hastanesine yattığımda, gelip sormuş:

"Aklî dengesinde bir bozukluk var mı? Sinirleri sağlam mı?"

Bir uzun yürüyüşte bayılıp Ağrı Askerî Hastanesine yatırıldığımda, önce bir yüzbaşı yollayarak iyi duygularını bildirdi, sonra da kendisi gelip, "geçmiş olsun" dedi.

Ben çizgili er pijaması, ayağımda yırtık bir terlik, saçlarım sıfır numara, esas duruşa geçerek, Paşa'nın "geçmiş olsun" dileklerini dinledim.

Ben de merak eder dururdum. Paşa neden gelip, beni hastanede ziyaret etti diye. Sonra öğrendim. Meğer, benden ailem bir haber alamayıp hasta olduğumu da öğrenince, telâşlanıp, Millî Savunma Bakanı İlhami Sancar'a bir telgraf çekmişler. Sancar, Tümene benimle ilgilenmesini emretmiş.

Önce alayın revirinden, Ağrı Hastanesine götürüldüm. Kâzım Avdan bu geçmiş olsun ziyaretinden sonra gizli emrini verip gitti:

"Kimseyle görüştürülmeyecek, görüşenler, Tümen Komutanlığına bildirilecek."

Tümgeneral Kâzım Avdan'ın değeri Yüksek Askerî Şûra tarafından bilinmediğinden olacak, geçen yılların birinde emekliye sevkedildi.

Avdan, emekli olur olmaz, Adalet Partisine kaydoldu. AP, bu değerli generale Denizcilik Bankası Yönetim Kurulu'nda bir yönetim

kurulu üyeliği buluverdi.

Paşa'nın şimdi tıkırı yerinde. Parası pulu çok. Ne diyelim? Afiyet olsun...

Denizcilik Bankası, kimbilir, Kâzım Avdan'ın, bilgi ve tecrübesinden neler, neler kazanmaktadır?

PAŞA SAÇKIRAN OLMUŞ...

Hiç ülser oldunuz mu?

Ülser, hastalıkların en sinsisidir. Gece gündüz adama hiç rahat vermez. Ben ülsere 12 Mart döneminde yakalandım. Adı 12 parmak ülseri. Bana sorarsanız "12 Mart ülseri."

Nedeni, sinir. Sinirlenince, hastalık azıyor. Hastalık azdıkça da sinirleniyorsunuz. Tedavi: Sinirlenmemek.. Bir de yediğine içtiğine dikkat etmek.

İçki içmeyeceksin.. Eh, cezaevindeyiz, tedavinin bu bölümünü başarıyla yapıyoruz. Kızartma yemeyeceksin. O da tamam. Kimsenin bize kızartma yapmak gibi bir isteği yoktu. Ellerinden gelse, bizim kızartmamızı yaparlardı. Bu bakımdan bir şikâyetimiz yok... Gaz yapan yiyecekler de yasak. İşte bu kötü. Sabah akşam fasulye geliyor. İstersen yeme. Bu kez de açlıktan ölürsün.

Haşlama yiyeceksin, tavuk haşlama. Bir de süt içeceksin. Muhallebi, sütlaç gibi, sütlü yiyecekler şart.. Bul bulabilirsen. Süt ne kelime. Sadece anamızdan emdiğimiz süt burnumuzdan geliyor.
Ülser, askerdeyken başıma iyice belâ oldu...

Bir gün uzun yürüyüş var alayda. Üstümüzü başımızı kuşandık. Tüfek, kasatura tamam. Miğferi de kafama geçirdim. Teçhizatı taktım. Belime bir de balta taktım.

Ben havan takımındayım. Görevim ateşçi yardımcılığı.. Biraz okuma yazma bilenleri, nişancı yapıyorlar. Nişancılar, havan topunun nasıl atılacağını hesaplıyorlar. Genellikle nişancılar, ortaokul mezunlarıyla, liseden ayrılmış olanlardan seçiliyor. Ateşçi yardımcısına da, yürüyüşlerde "havan döşemesi" taşımak düşüyor. Döşeme deyip geçmeyin. Yirmi bir kilo tutan bir demir parçası.

Talimatnameye göre, havan döşemeleri beygirler tarafından taşınacak. Bir gün talimnameyi okurken ne göreyim, havan döşemesinin parçaları verilirken, "hayvana bağlama çengeli" diye, bir

parçadan söz ediliyor. İşte o parçadan döşeme sırtımıza bağlanıyor. Yürü baba yürü. Beş on dakika taşısan dert değil. Mübarek sırtında durdukça ağırlaşıyor. Bir süre sonra nefes bile almak güçleşiyor.

Tabur Komutanı Binbaşı Orhan Selçuk, Patnos'a, Ankara Merkez Komutanlığı'ndan gelmişti. Bizim gibi düşünenleri de hiç sevmiyordu. Havan döşemesini taşıyıp taşımadığım konusu, nedense kendisini pek ilgilendirmekteydi. Yürüyüşlerde, bizim, bölüğü bulur, Bölük Komutanı Üsteğmen Veli Durmaz'a emir verir, üsteğmen de, havan döşemesini sırtlamam için gerekli emirleri yağdırırdı.

— Uğur taşısın.

— Komutanım, şimdi indirdi.

— Taşıyacak.

Patnos tepelerine doğru tırmanıyoruz. Ülser de tırmanıyor acı acı. Yüzümden akan ter, gözlüğümü dolduruyor. Hava sıcak mı sıcak. Arasıra toz fırtınaları çıkıyor. İçimde bir tıkanma hissettim ve basımdaki miğferi biraz geriye attım. Üsteğmen hemen başımda bitti:

— Emir olmadan miğferle oynanmaz.

Doğru. Oynanmaz.

Nefes alışım gittikçe güçleşiyor. Sırtımda havan döşemesi ağırlaştıkça ağırlaşıyor.

— Koş! Koşuyoruz.

— Havan kur. Kuruyoruz.

— Sök. Söküyoruz.

Birdenbire gözüm karardı. Ayakta durmaya çalışıyorum amma, çaresiz. Bayılmışım.

Mide fıtığı denilen bir bedensel bozukluk var. Çoğu kez ağır kaldırmaktan oluyor. Midenin karın zarını zorlayarak, kalbi sıkıştırması demek. Nefes tıkanıklığına yol açıyor. Bayılma nedenim de buymuş. Sonradan anlaşıldı.

Gözümü açtığımda, başımda, yedek asteğmen Ercan var. Üsteğmen de başıma su dökerek ayıltmak istiyor. Çevrede doktor yok. Hay Allah nefes de alamıyorum.

Bir jemsenin altına yatırdılar. Akşama kadar öyle kaldım.

Alaya döndüğümde, revire yatırdılar. Doktor Asteğmen Temel, Ağrı Hastanesine yollanmama karar verdi.

Hiç olmazsa doğru dürüst muayene olurum. Sevincim kısa sürdü. Yok, hastaneye gitmek yasak. Alay Komutanı Turan Ertem izinde.

Tabur Komutanı emir vermiş:
— Gidemez. Doktor sormuş:
— Neden komutanım?
Binbaşı gereken açıklamayı yapmış.
— Sakıncalıdır. Kaçar.
Doktor Temel bana bunları anlattı sonradan.

Bu arada, ablam, Alaya telefon ediyor. Tabur Komutanı telefonun kendisine bağlanmasını istiyor. Öyle ya, belki de telefonla Moskova'dan talimat alıyoruz.
— Hasta yatıyor, görüşemezsiniz.
Ablam, avukat. Davayla ilgili bir konu soracak.
— Öyleyse revire bağlayın. Konuşayım.
— Olmaz, sakıncalıdır.

Evdekileri bir telâş alıyor. Avukatım Emin Değer, hemen Millî Savunma Bakanı İlhami Sancar'a durumla ilgili bir telgraf çekiyor. Derken Bakan, bizim alayı arıyor. Herkeste bir telâş.
"Bakan, Uğur Mumcu'nun hastalığı ile ilgileniyor."

Alay Komutanı gelip durumla ilgilenmiş. Emir çıktı. Ağrı Askerî Hastanesi'ne gideceğiz.
Gittik.

Ağrı Askerî Hastanesinde güler yüzlü askerî doktorlarla karşılaştım. İki yedeksubay doktor. Dahiliye Mütehassısı Dr. İnan Soydan ile Sinir ve Ruh Hastalıkları Mütehassısı Dr. Ahmet Çelikkol, bana hem hekimlik, hem de dostluk gösterdiler.

Kulak-Boğaz ve Burun Mütehassısı Dr. İbrahim Zeren de odama gelip, iyilikler diledi. Sonra:

— Hiç korkma, biz burada hekimce davranırız., diyerek yakınlık gösterdi. Sevinmiştim.

O günlerde insanca, dostça bir merhabanın bile özlemini çekiyorduk. Hiç unutmam, Hukuk Fakültesinden bir asistan arkadaşım, bir Amerikalı subayın tercümanı olarak Patnos'a gelmişti. İlerici olmasına ilerici, devrimci olmasına devrimciydi. Yedeksubaylığını yapıyordu. Alayın eğitim alanında karşılaştık.

Görmezlikten geldi. Tam önümden geçerken, başını Amerikalı subaya doğru dönerek, geçti gitti.

Kolay mı, sakıncalı olmak? Ya bana selâm verdiğini görürlerse ne olur, önce elinden yedek subaylık hakkı alınır, sonra yaptığı doktora

hiçe sayılır, belki kurşuna da dizilirdi!

Bîr merhaba için değer miydi bunca tehlikeye atılmak?

İşte onun için, bir küçücük merhaba bile içimi ısıtırdı. Ağrı Askerî Hastanesindeki doktorları çok sevdim.

Bir tanesi ise, bambaşkaydı.

Öylesine içtendi ki, sormayın. Bizim siyasal görüşlerimize oldukça karşıydı. Fakat o ölçüde de saygılıydı. "Bey" diyerek konuşur, yattığım odaya, sanki ayağının ucuna basarak girerdi.

Mide röntgenim çekildi ve "deodonum ülseri" olduğum anlaşıldı. İnsanın komünist olup olmadığını anlamak çok güç iş: Önce izleyeceksin, sonra fişleyeceksin, telefonu dinleyeceksin, gözaltına alacaksın, tutuklayacaksın, yargılayacaksın, mahkûm edeceksin... Oooo, uzun iş.

Fakat ülser öyle mi? Film çekiliyor, orada ülser olup olmadığı hemen anlaşılıveriyor.

Komünist olmayıp ülser de olduğum anlaşıldıktan sonra beni değil amma, Doktor Yüzbaşı Turgut Tokaç'ı bir telâş aldı. Bir gün odama geldi:

— Uğur Bey. sizden birşey rica edeceğim.

— Buyurun.

— Bize, kendi isteğim ile birliğime katılıyorum diye bir kâğıt verir misiniz? Rica ediyorum.

— Neden? Hasta değil miyim?

— Hasta olmasına, hastasınız. Size üç ay hava değişimi vermemiz gerekir amma, durumu biliyorsunuz.

Evet ben durumu biliyordum. Doktorları güç durumda bırakmamalıyım. Hem Tümen Komutanı Tümgeneral Kâzım Avdan, ikide birde:

— Uğur'a rapor vermeyin ha... diye doktorlara, aba altından sopa gösteriyormuş.

Ağrı Askerî Hastanesi doktorları, benim mide ülserim dolayısıyla, ikiye ayrılmışlar. Sonunda, Ankara Gülhane Tıp Akademisi Hastanesi'ne yollanmam için karar çıktı.

Ankara'ya geldiğimde, doktorlar, beni önce, astsubay hastaların yattığı koğuşa aldılar. Sonra da, bir general odasına.

Patnos'ta er, Ankara'da general. Gel keyfim gel!

General odasında yattığım gecenin sabahı, odayı temizlemek üzere bir hademe kapıyı açtı. Baktı ki, içerde, pijamalar içinde saçları kesik, gözlüklü bir adam oturuyor. Alışkanlıktan olacak:

— Paşam, girebilir miyim?, deyince, beni bir gülmek aldı.

Paşaya bak, paşaya!

Hademe, sonra garip garip bakmaya başladı. Paşa desen, paşa değil, er desen, paşa odasında pijama ile ne arıyor. Sordu:

— Paşam, rahatsızlığınız ne?

Ne deyim: Kesik saçlarımı düşünüp, hademeyi yanıtladım:

— Saçkıran, saçkıran. Saçlarımı onun için kestiler...

KÖTÜ HAL VE DÜŞÜNCE

Askere alınanların ilk öğrendikleri kavramlardan biri, askerliğin tanımıdır.

"Her türlü ihtiyacı devlet tarafından karşılanan rütbesiz askere er denir."

Ben düpedüz rütbesiz askerim. Ne onbaşıyım ne çavuş. Nefer, yani rütbesiz asker.

Yedeksubay Okullarında "çavuş çıkmak" diye bir kavramdan söz edilir. Bu, yedeksubay olamayanın çavuş olması demektir. Yedeksubaylık yasasında, derslerde başarı gösteremeyen ya da siyasal düşüncelerinden ötürü subay olması uygun görülmeyenler, kıtalara çavuş ya da er olarak gönderilir. Nedense bana çavuşluk da çok görüldü.

Öyle ya, çavuş olursam, erbaş olacağım, erbaş olunca bazı ayrıcalıklarım olacak, örneğin, emir komuta yetkisine sahip olacağım. Erlere emir vereceğim. Olur mu?

Olmaz!

İşte Tuzla Piyade Okulu yöneticileri. Okul Disiplin Kurulu ve o günlerin Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Semih Sancar ve Millî Savunma Bakanı Mehmet İzmen, bazı yedeksubay öğrencilerinin çavuş olarak görev yapmalarını sakıncalı görerek, rütbemizi, erliğe indirivermişlerdi.

Ya çavuş olarak memleketi satarsak? İşte bunun için "er" olarak görev yapmamız uygun görülmüştü.

21 Şubat 1973 tarihinde, o günlerin Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Semih Sancar, Millî Savunma Bakan-lığı'na şu yazı ile başvurmuştu. Haydi, gelin birlikte okuyalım:

"Piyade Okul Komutanlığı 117'nci dönem yedek subay adayı 6539 yaka numaralı Bekir Koksal, 5511 yaka numaralı Ali Özcan, 6727 yaka numaralı Halit Güneş, 6777 yaka numaralı Necati Koçar ve 6812 yaka numaralı Uğur Mumcu; leninist, maocu, kürtçü fikir ve düşüncelere sahip olmaktan sanık olarak Sıkıyönetim Askerî Mahkemelerince tutuklanmış ve hüküm giymiş bulundukları ilgi (a) yazıya ilgi (b) tutanakla bildirilmiştir.

Sınıf okulları talimatının 7'nci bölüm 3'üncü madde (c) fıkrası esaslarına göre yedek subay olamayacağına ilgi (b) ile karar verilmiş, adı geçen öğrencilerin, 1076 sayılı kanunun 1316 sayılı kanunla değiştirilen 8'inci madde (a) fıkrası 4'üncü madde uyarınca mütebaki muvazzaflık hizmetini er olarak tamamlamasını arz ederim..."

Efendiim, işte gördünüz, suç büyük: Önce leninist, sonra maoist, sonra kürtçü. Üçü birarada. Üçü birarada olursa, kurtuluş yok. Ya leninist olacaksın, ya maoist, ya kürtçü.. Hepsi birarada "düşünce aşuresi" gibi bişey. Üçü birarada ne anlama gelir, onu da bugüne kadar pek kestirmiş değilim.

"Fikir ve düşüncelere sahip olmaktan..." İşte bütün sorun da burada ya... Sadece fikir sahibi olunsa, yine iyi, hem fikir hem de düşünce sahibi olunuyor. Leninist düşünce, maoist fikir ve de kürtçü düşünce birarada, yandım Allah yandım!

Bu "fikir" ve "düşünce" üzerinde dururken, Tuzla Piyade Okulu Komutanlığı Disiplin Kurulu'nun, bizleri, "kötü hal ve düşünce sahibi olduğunun anlaşılması" gerekçesiyle er çıkardığını da öğrendik.

"Kötü hal ve düşünce" ne demektir? Acaba, Yedeksubay Okulunda kötü kötü düşünüyor muyduk? Yoksa yürüyüşlerde halimde, tavrımda bir bozukluk mu vardı? Yooo.. Herkes gibi ben de rap, rap, rap, yürüyordum.

Okul Disiplin Kurulu "kötü hal ve düşünce" sahibi olduğumuzu nasıl saptayıvermişti? Disiplin Kurulu, Allah için, bizi çağırıp, şöyle boyumuz poşumuz nasıl ona bile bakmamıştı. Peki nasıl olur da, leninst, maocu ve kürtçü olduğumuzu kesinlikle saptamıştı?

Herhalde, kötü kötü düşünüyorduk, hal ve gidişimiz de pek parlak değildi. Okul Komutanı Tümgeneral Mustafa Fethan da, bunları birer birer saptayıp, er çıkartılmamıza karar verivermişti.

Bu işlem, döndü dolaştı, beni buldu. O sıralar, Mamak Tutukevinde istirahata çekilmiştim. Bol hava, bol güneş, çevrede de dostlar var, oh ne iyi. Bir gün işlemi elime tutuşturdular: Er çıkartılmasına, 34'üncü Piyade Alayı'na adamlı olarak gönderilmesine ve ayrıca "Melbusatın kendisinden alınmasına..."

Melbusat dedikleri, elbise. Tutuklandığımda üzerimde, yedeksubay elbisesi vardı. Onları istiyorlar. Verdim. Yedeksubay elbisesi ile bir "hâtıra fotoğrafı" çektireme-den, elbise, elimden devlet zoruyla alındı.

Hakkımdaki mahkûmiyet kararı. Askerî Yargıtayca bozulup, salıverilmeme karar verilince, ben bir gece daha, Mamak Tutukevinde misafir kaldım.

Pırıl pırıl bir mayıs günüydü. İki jandarma eşliğinde, yirmidört saat süren otobüs yolculuğuyla, Patnos'a gelebildik.

Avukatlarım Emin Değer ve ablam Avukat Beyhan Gürson, hemen Askerî Yüksek İdare Mahkemesine başvurarak. Millî Savunma Bakanlığınca alınan işlemin, mahkûm olduğuma ilişkin gerçek dışı bir varsayıma dayandığını, leninist, maocu, kürtçü düşüncelerden dolayı herhangi bir mahkûmiyetimin de bulunmadığını belirterek, er olarak askere gönderilme işleminin durdurulmasını istemişlerse de, atı alan Üsküdar'ı çoktan geçmişti.

Mahkeme, yürütmenin durdurulması istemini oy birliği ile reddetti. Askerlik görevini, er olarak tamamladıktan bir yıl sonra, işlem oybirliği ile iptal edildi! Hem de aynı yargıçlarca!

İyi, hoş, ne yapalım? Bu kez tazminat davası açmam gerekiyor ya, ben de davayı açtım. Avukatım Emin Değer ile konuştum. Manevî tazminat davası açmıyoruz. Çünkü, er olarak askerlik yapmaktan ötürü, onurum kırılmış değil. Bir manevî kaybım söz konusu değil. Sadece maddî tazminat davası açıp, yedeksubay maaşlarını isteyeceğiz.

İstedik.

Yanıt geldi. Bana, Patnos'da, er olarak askerlik yaptığım sürede, su ve elektrik harcanmıştı, ısıtma giderleri vardı. Bu masrafların

düşmesi gerekirdi. Hani askerliğin tanımı? "Her türlü ihtiyacı devlet tarafından karşılanan rütbesiz asker."

Ben rütbesiz asker miyim? Evet. Devlet, askerin her türlü masrafını karşılamaz mı? Haa. Yanıldığım nokta şu: Ben "sakıncalı piyade" statüsündeyim. Resmî yazışmalardaki adım bu. "Sakıncalı piyade er."

Sakıncalı erler, devlet düşmanı oldukları için, devletin onlara herhangi bir masraf yapması düşünülemez. Herkes ektiğini biçer efendim. Yapmasaydık. Hiç devlete düşman olunur mu?

Evet, evet. Bu tazminat davasını kazandık. Elektrik, su ve ısıtma giderleri düşüldü, er olarak aldığım dokuz yüz yetmiş kuruşluk aylıklar da bu hesaba katıldı, sonunda yedeksubay maaşlarımın bana verilmesine karar verildi.

İyi ki, askerliğimi deniz kenarında yapmadım. Bir de yattığın yerden deniz görünüyor diye para almazlar mıydı?

Sizin bu işe pek aklınız ermediyse, suç benim değil. Sakın abartıyorum da sanmayın. İsterseniz, bunun belgelerini de birlikte okuyalım. Ama önce erliğin tanımını ezberleyelim.

"Her türlü ihtiyacı devlet tarafından karşılanan rütbesiz askere er denir."

İç Hizmet Yasası'nın bu hükmüne bir fıkra eklemek gerekir:
"Sakıncalı erler bu hükmün dışındadır."

ALLAH KORUMUŞ

"...Kaldı ki davacıya 1.4.1973 ile 31.1.1974 tarihleri arasında er olarak masraf yapılmıştır. Davacının askerlik hizmetini İfa ettiği 34'üncü P. Alayı da bu süre içinde ki - bu alayda 255 gün hizmet görmüştür - günlük er istihkakı 689.02 kuruş su, temizlik, aydınlanma, yatırma ücreti vs.'nin günlük tutarı 659.70 kuruştur. 255 günlük toplam masraf 1757 - 1682.23 - 3439.23 TL.'sı etmektedir. 90 lira er harçlığı ilâve edilirse tutar 3529.23 TL.'sini bulmaktadır. Buna göre maddî zarar tutarı, 13673.25 - 25 -3529.23 - 10144.02 TL'sından fazla olmamak icap edecektir."

İmza: Kazım Kalafat, Hava Tümgeneral, Müsteşar Yardımcısı. Allah inandırsın. Millî Savunma Bakanlığı'ndan gelen bu yazıyı okuyunca bir mahcup oldum, bir mahcup oldum ki, sormayın.

Koskoca tümgenerali nelerle meşgul etmişiz. İşin bu kadar uzayacağını, dallanıp, budaklanacağını bilseydim, inanın, bu davayı da açmazdım. Ne olacak alttarafı askerlik. O da bitmiş.

Fakat, ben de hukukçuyum. Biraz da meslek tutkusu beni dürtüyor. Önce haksızlığı saptamak, sonra, bu haksızlığı onartmak isteği ağır basıyor.

Hukukçuluk merakım biraz daha artıyor ve ille de aklım, hep o erlik tanımına takılıyor: "Her türlü ihtiyacı devlet tarafından karşılanan rütbesiz askere er denir..."

Yoksa ben gizli gizli yedeksubaylık mı yaptım, farkında olmadan?

İlkokulda karnelerim hep, "pekiyi" gelirdi. Diş koruma temizlik, hal ve gidiş, Türkçe, resim, aritmetik, hepsi pekiyiydi. Lise fen kolunu da bitirdim. Kerrat cetveli, toplama çıkartma, kare kök alma, türev alma gibi İşlemleri de, eh, biraz biliyorum. Fakat yine de bu hesaba aklım ermiyor, ne yapayım.

Günlük er istihkakı kaç kuruşmuş? 682.02 kuruş. Diyelim ki ben bir ay izin yaptım. Yani o günlerde, bana ne ısıtma, ne aydınlatma, hiçbir masraf yapılmadı. Şimdi bu ince hesaplardan sonra, yeniden Askerî Yüksek İdare Mahkemesine başvurup, "efendim, izinli olduğum günleri hesaba katmamışsınız amma" desem, nasıl olur?

Sonra, Ağrı Askerî Hastanesinde tedavi oldum. Ya bunun parası? Devlet benden bunun parasını almamış. Bir de Ankara'da, Gülhane Askerî Tıp Akademisinde yattım. Hem de, az buz değil, general odasında. Benden bunun da paraları istenmemiş. İnanın bende şimdi eziklik doğdu.

Hani, Turan Feyzioğlu, arada sırada "devletiyle, milletiyle bölünmezlik" diyor, ya, içim eriyor. İşte ben, şu devlet düşmanı sakıncalı piyade er, devletin bana yaptığı yardımların üstüne yatmış, hiç sesimi çıkarmıyorum. İşte bölücülük bu.

Şimdi kime başvursam da. Askerî Hastanede yapılan bu masrafları ödesem. Kıtada günde, 682.02 kuruşa malolduğuma göre, kimbilir hastanedeki masrafım kaça çıkmıştır?

İş bununla bitse iyi.

Askere çağrıldığımda, Ankara Hukuk Fakültesinde İdare Hukuku Asistanıydım. Askerlik yasasına göre, 32 yaşının sonuna kadar, askerlik görevim ertelenebilirdi. O günler, 12 Mart'ın en öfkeli günleriydi. Askere Alma Dairesi Başkanı benim dosyam ile çok

yakından ilgilenmiş; ve hemen askere alınmamı emretmiş. Benim yaşım o tarihte tam otuz. En azından iki yılım var amma, kim dinleyecek bunları.
Askere çağırıldım.

12 Mart'ın devlet terörü, "Elrom Olayı" ile başlamıştı. 18 Mayıs 1971 günü, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığınca gözaltına alındım, bir ay sonra, hakkımda tutuklanmamı gerektirecek suç belirtisi saptanmadığından, Tuğgeneral Ali Elverdi'nin başkanlığındaki Mahkemece serbest bırakıldım.

Hemen o günlerde de, devrin, tek ilerici yayın organı "Ortam" Dergisi'nde yazı yazmaya başladım. Bundan büyük suç olur mu? Dergi kapatıldı. Derginin yazarları, Mümtaz Soysal, Muammer Aksoy, İlhami Soysal ve Ali Sirmen, ayrı ayrı gerekçelerle gözaltına alınıp tutuklanmışlardı. Ortam dergisi bir çeşit, "Sıkıyönetim bekleme salonu" olmuştu. Orada kim yazı yazarsa, doğru cezaevine.

Ben de bunu hesaplayıp duruyordum ki, cezaevinden önce askerlik işi çıktı.

1972 yılının Mart ayında yedeksubay testlerine girmek için hazırlıkları tamamladım. Tam sınava gireceğim günlerde, yeniden gözaltına alınarak, sınava gireceğim Muhabere Okulunda, cezaevine kapatıldım.

Altı ay sonra tahliye olduğumda, evime bile gitmeden bir sonraki Yedeksubay dönemi sınavlarına girerek, Tuzla Piyade Okuluna düştüm. Orada üç ay eğitim gördükten sonra, yeniden Sıkıyönetim Mahkemesince tutuklanarak, Mamak Tutukevinde, arka hücrede hak ettiğim yeri aldım.

Beş ay sonra yeniden Askerî Yargıtay Kararı gereğince tahliye olduğumda artık, yedeksubay öğrencisi değil, rütbesiz askerdim. Askerliğim er olarak bittikten sonra sonuçlanan dava dosyasından şu belgeyi, sizlerle beraber okumadan geçemeyeceğim.

Tazminat tutarının saptanması için, dosya bir bilirkişiye yollanmış. Bilirkişi de, benim kıtada askerlik yaptığımı, bu nedenle kıta tazminatı da almam gerektiğini bildirmiş. Millî Savunma Bakanlığı, buna da itiraz ediyor. Millî Savunma Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Hava Tümgeneral Nuri Gök'ün imzasıyla dosyaya konan yazının bir bölümünü okuyalım:

"... Yedeksubayların mutlaka kıtalarda çalıştırılacaklarına dair bir kural bulunmamaktadır. Bunlar, mesleklerine, ihtisaslarına, yabancı dil bilip bilmediklerine bakılarak, kendilerinden en fazla yararlanacak görevlerde çalıştırılmaktadırlar. Bilindiği gibi bazı nitelikleri taşıyan yedek subaylar, yedeksubay okullarından sonra özel kuraya tâbi tutulmakta, hattâ bazıları hiç kuraya sokulmadan, inha edildikleri büyük karargâhlarda görevlendirilmektedirler.

Davacı, hukuk doktoru olup, üniversitede asistan olarak görevliyken asker edilmiştir.

Askerlik görevini yedeksubay olarak yapsa idi, bilgi ve tecrübesinden büyük karargâhların hukuk ünitelerinde yararlanılacağı muhakkaktı..."

Görüyorsunuz ya, Bakanlık apaçık iltifat ediyor! Dava sırasında aramızdaki buzlar çözülmüş. Demek ki, beni, örneğin Genelkurmay Hukuk Müşavirliğinde görevlendirip, bilgi ve tecrübemden yararlanacaklarmış. Bu yazı, gerçekten gururumu okşadı.

Ama ben Patnos'da rütbesiz asker olarak, "61'lik Havan topunun hukuksal özellikleri ve Anayasa karşısında durumu" konusunda, gerçekten çok yararlı çalışmalar yaptım.

Ya bir de beni, 12 Mart döneminde. Sıkıyönetim Mahkemesi savcı yardımcılığına atasalardı!

Allah korumuş, Allah...

ER Mİ? SUBAY MI? ASTSUBAY MI?

Anayasayı ihlâl, komünizm propagandası, marksistlik, leninistlik, kürtçülük, gözaltı, tutuklama, mahkûmiyet, beraat derken, geldik bugüne...

Er olarak askerlik yapıp bitirdikten bir yıl sonra, bu işlemin haksızlığına karar verildi, böylece erlik işlemim iptal edildi. Sadece iptal edilse, yine iyi. Üstelik bir de, yedeksubay olarak askerlik yapsaydım, Millî Savunma Bakanlığı "bilgi ve tecrübemden" yararlanıp, beni. Bakanlıkta, örneğin hukuk müşavirliğinde görevlendirebileceğini bile açıkladı!

Fakat ben şimdi er miyim, yedeksubay mı?.

Er sayılmam, çünkü. Askerî Yüksek İdare Mahkemesi, yedeksubaylık hakkımı elimden alan işlemi oybirliği ile iptal etmiş.

Yedeksubay da olamıyorum. Çünkü, yedeksubay okulunda bitirme sınavına girmedim! Sınava girmek, girmemek benim elimde değildi. Çünkü, sonradan haksızlığı Askerî Yargıtay kararı ile saptanan bir tutuklama kararı ile Mamak Askerî Cezaevi arka hücresine atılmıştım. Sınava bu nedenle giremedim.

Yedeksubay okulları, özel telsiz kursları, biçki dikiş dersaneleri, akşam liseleri gibi değildir. Yani, "dışarıdan" sınav vermek olanağı da yok. Böyle olanak sağlansa ne olacak?. Ben bir emekli subay tutup, piyadecilik eğitimi mi yapacağım?. Yooo... Piyadeciliği de iyi bilirim hani. Çünkü Patnos'da, Bölük Komutanı Üsteğmen Veli Durmaz, benim askerî eğitimim ile çok yakından ilgilenirdi. Ben, Tuzla Piyade Okulunda, silâhlı eğitim görmüştüm.

Fakat Üsteğmen Durmaz, Patnos'da, birliğe gelen her yeni er grubuyla beni "talime" çıkarır ben de, sağımızın neresi olduğunu, solumuzun ne yönde olduğunu iyice ezberledim. Saatlerce:

— Sağa dön... Sola dön... Tüfek as... Tüfek çıkar... Silâh omza... Esas duruş... Merasim yürüyüşü... gibi komutlarla askerliği iyice içime sindirdim. Bu eğitim aylarca böyle devam etti. Kıtaya yeni erler katıldıkça ben de bu erlerle eğitime çıkardım.

Özel eğitim görüyordum. Bu eğitim işini Üsteğmen Veli Durmaz üstlenmişti. Pahalıya maloluyordum.

.— Sağa dön... Sola dön... Tüfek as.. Tüfek çıkar.. Esas duruş.. Merasim yürüyüşü...

Gece derslerinde de, bilgi ve kültürüm oldukça artıyordu.

— Kuzey komşumuz kimdir?

— Kuzey komşumuz Rusya'dır komutanım.

— Cumhurbaşkanımız kimdir?

— Cumhurbaşkanımız Sayın Fahri Korutürk'tür komutanım.

— Alay komutanımız kimdir?

— Alay Komutanımız Kurmay Albay Dursun Pekol'dur komutanım.

— Atatürk nerede doğdu?

— Atatürk Selânik'te doğdu komutanım.

Bu eğitimlerin dışında, bir de "Ellinci Yıl Marşı" nın ezberlenmesi vardı. Gündüz marşın güftesini, gece de bestesini ezberlerdik. Çavuşlar marşı ezberleyince, ayrılırlardı. Bir süre sonra onbaşılar da ezberlerlerdi. Ben rütbesiz asker olduğumdan, marşı bir türlü

ezberleyemeyen erlerle beraber tutulurdum. Üsteğmen Veli Durmaz, müzik eğitimim ile de yakından ilgilenmekteydi.

— Müjdeler var yurdumun toprağına taşına / erdi Cumhuriyetim elli şeref yaşına...

Bu dizeler gece düşlerime girerdi:

— Müjdeler var yurdumun toprağına taşına...

— Müjdelllerrr... vaaar, yurduuumunnn...

Bir gün, marşı ezbere okumak için sınava çekilen bir er "yaşasın soylu gencim, hür benliğim" diyecekken, yanlışlıkla:

— Yaşasın solcu gencim hür benliğim... demez mi? Birdenbire ortalık karıştı.

— Sus, nereden çıktı bu "solcu gencim?"

Ne yapsın zavallı er? Doğulu bir yurttaşımızdı. Okuma yazma da bilmezdi. Belki "soylu" sözcüğü ne anlama gelir, onu da bilmezdi. Fakat, radyolarda "solcu" sözünü çok duyduğu için, yanlışlıkla "yaşasın solcu gencim" deyivermişti.

Benim silâh taşıyıp taşımayacağım konusunda, Bölük Komutanı ile Tabur Komutanı Binbaşı Orhan Selçuk arasında görüş birliği yoktu. Bölük Komutanı, benim gibi solculara silâh verilmesini "stratejik" açıdan uygun bulmuyordu. Üsteğmen Veli Durmaz, benim nöbet tutmamı da, "devletin güvenliğine" aykırı görüyordu.

Tabur Komutanı Orhan Selçuk ise, bu kanıda değildi. Tüfek taşımalıydım. Havan döşemesi de taşımalıydım. Bir tank taburunda görev yapsaydım, Binbaşı, altında ezilmiyeceğimi bilse, sırtıma tankı yüklemeyi de uygun bulabilirdi. Bir gün Tabur Komutanı görür:

— Uğur, senin silâhın yine yok... diyerek hemen bir silâh kuşanmamı isterdi. Bir iki gün silâhlı gezerim, bu kez, Bölük Komutanı Üsteğmen:

— Uğur, koy silâhını bakayım depoya... derdi.

Bütün bunlar bitti. Yedeksubaylık görevini er olarak yaptırtmak, şimdilik gerilerde kaldı. Bu işlem, 12 Mart hukukunun kendine özgü yasa dışı yöntemlerinden biriydi. Artık, bugün hiç kimse siyasal görüşlerden ötürü er çıkartılmıyor. Yasalar mı değişti? Hayır. "Kötü hal ve düşünce" kavramı mı değişti? Yine hayır. Yıl 1977. Türkiye, en gerici iktidar dönemini yaşıyor. Buna rağmen, artık bu gibi işlemlere başvurulmuyor.

Bu nedenle, bu tür işlemleri, Silâhlı Kuvvetlerimizin tümüne bağlamak ve bundan kaynaklanan sonuçlar çıkartmak yanlış olur. Bu Ordu hepimizindir. Bu gibi İşlemler, bir faşist dönemin gelip-geçici haksızlıklarından biridir.

Patnos'ta çok şey kazandım. Orada, "halk" dediğimiz soyut kavramın ne olduğunu canlı örneklerle anladım. Siirtli Maşallah Çavuşu, Trabzonlu Osman Çavuşu, Denizlili Havancı Niyazi'yi, Kırklarelili Recep'i, Mersinli Mithat'ı, Ankaralı Dinçay'ı tanıdım. Her biri, birer insanlık simgesi gibi çevremizde, bizlere, "Hoca Nasrettin gibi ağlayan, Bayburtlu Zihni gibi gülen" halkın en taze güllerini sundular. Yüreklerimize duygu pınarlarından şelâleler akıttılar.

Erlik işleminden sonraki aşamalar, işleri büsbütün arap saçına döndürdü. Şimdi ne er sayılıyorum ne de yedeksubay. Böyle olunca, ikisinin arası, astsubay yapacaklar galiba!.

Evet, evet. ne olursa olsun, ben Patnos dağlarında halk çocuklarıyla er olarak askerlik yapmayı, emekli olduktan sonra, siyasal iktidarın uzattığı yönetim kurullarında, onbinlerce lira para alan orgeneral olmaya değişmem!